

non parua ex parte de talibus spiritibus iudicasti: quando ludis eos placasti: et per quos homines eisdem ludos fecisti: infames esse voluisti: Patere asseri libertatem tuam aduersus immundos spiritus: qui tuis ceruicibus impoluerant sacrandam sibi et celebrandam ignominiam suam. Auctores criminum diuinorum remouisti ab honoribus tuis: supplicabo vero ut a te moueat illos deos qui delectantur criminibus suis siue veris quod ignominiosissimum est: siue falsis quod maliciosissimum est. Bene quod tua sponte histrionibus et senecis societatem ciuitatis patere noluisti: euigila plenius: nullo modo his artibus placatur diuina maiestas: quibus humana dignitas inquinatur. Quo igitur pacto deos qui talibus delectantur obsequijs haberi putas in numero sanctarum celestium potestatum: cum homines per quos eadem aguntur obsequia: non putasti habendos in numero quantumuis ciuium romano. Incompabiliter supna est ciuitas clarior: ubi victoria veritas: ubi dignitas sanctitas: ubi pax felicitas: ubi vita eternitas. Multo minus habet in sua societate tales deos: si tu in tua tales homines habere erubuisisti. Proinde si ad beatam peruenire desideras ciuitatem: deuita demonum societatem: indigne ab honestis coluntur: qui per turpes placantur. Sic isti a tua societate remoueantur purgatione christiana: quod illi a tua dignitate remoueri sunt notatione censoria. De bonis autem carnalibus quibus solis mali perfrui volunt: et de malis carnalibus que sola perpeti nolunt: quod neque in his habeant quam putant habere isti demones potestatem: quamquam si haberent deberem potius ista contemnere: quam propter ista illos colere: et eos colendo ad ea que nobis inuident peruenire non posse. Tamen nec in istis eos hoc valere quod hi putant quod propter hec eos coli optere pretendunt. Deinceps videbimus: ut hic sit huius voluminis modus.

Remo-
ti sunt nota-
tione censoria
Notatio
censoria est in
dicitur censo-
rum sed seue-
rum. et pe-
nale multa
est. non enim
ponit per iu-
dicio iabsol-
utionis

Explicitus est liber secundus.

Incipiunt capitula tertij libri.

- i** De aduersitatibus quas soli mali metuunt: et quas semper passus est mundus cum deos coleret.
- ii** An dii qui et a romanis et a grecis similiter colebantur causas habuerint: quibus illum parerentur excidere.
- iii** Non potuisse defendi deos paridis ad ulterio quod inter ipsos traditur frequentatum.

- iiii** De sententia varronis qua vtile esse dixit ut se homines dijs genitos metuantur.
- v** Non probari quod dii adulterium paridia punierint: quod in matre romuli non vlti sunt.
- vi** De parricidio romuli quod dii non vindicarunt.
- vii** De euerfio ne illi quod dux marij simbra excidit.
- viii** An debuerit dijs iliatis roma committere.
- ix** An illam pacem que sub nume regno fuit deos prestuisse credendum sit.
- x** An optandum fuerit quod tanta belloxum rabie romanorum augeret imperium cum eo studio quo sub numa auctus est: et quietum esse potuit et tutum.
- xi** De simulacro cumani apollinis cuius fletus creditus est cladem grecorum quibus opitulanti non poterat idicare.
- xii** Quos sibi deos romani propter institutionem nume adiecerint quorum eos numerositas nihil adiuuerit.
- xiii** Quo iure quo federe romani obtinuerunt prima coniugia.
- xiiii** De impietate belli quod albanis romani intulerunt: et de victoria dominandi libidine adepta.
- xv** Qualis romanorum regum vita atque exitus fuerit.
- xvi** De primis apud romanos consulibus quorum alter alterum patria pepulit: moxque romae post atrocissima parricidia a vulnerato interijt hoste vulneratus.
- xvii** Post initia consularis imperij quibus malis vexata fuerit romana respublica: dijs non opitulantibus quos colebant.
- xviii** Quanta clades romanos sub bellis punicis triuerint frustra deorum precibus dijs expetitis.
- xix** De afflictione belli punicis secundi qua vires utriusque partis consumpte sunt.
- xx** De exitio saguntinorum quibus propter romanorum amicitiam percuntibus dii romani auxilium non tulerunt.
- xxi** Quod ingrata fuerit romana ciuitas scipioni liberatori suo: et in quibus moribus egerit quem eam salustius optimam fuisse describit.
- xxii** De mithridatis edicto quo omnes ciues romanos qui in traasiam inueniretur iussit occidi.

- xxiiij **De interioribus malis quibus roma-
na respublica exagitata est precedē-
te prodigio: quod in rabe omnium
animalium quae hominibus seruiunt
fuit.**
- xxv **De discordia civili quam gracchie se-
ditiones excitauerunt.**
- xxvi **De eade concordie ex senatus consul-
to in loco seditionum et cedium con-
dita.**
- xxvii **De diuersis generibus belli que post cō-
ditam eadem concordie sunt secuta**
- xxviii **De bello civili mariano atque syllano.**
- xxix **Qualis fuerit syllana victoria vindex
mariane crudelitatis.**
- xxx **De comparatione gothice irruptionis
cum eis cladibus quas romani vel
a gallis vel a bellorum civilium au-
ctoribus exceperunt.**
- xxxi **De connexionione bellorum que aduen-
tum christi plurima et grauissima pre-
cesserunt**
- xxxii **De impudenter presentia incommo-
da christo imputent: qui deos cole-
re non sinuntur cum tante clades
contra eos tempore quo colebantur
extiterunt.**

Incipit liber tertius

Capitulum I.

Capitulum I.
Am sat, di
i crū arbitror
et. Dic i
pit liber ter-
tius in q̄b-
aug^o agit de mal-
penalib^o q̄b^o s̄b-
iacēt cultores de-
oz. et est intentio
sua q̄ndere q̄ d̄ij
a talib^o mal^o cul-
tores suos nō p̄-
seruāt et iō s̄b spe
illa nō sūt colēdi
In primo hō ca-
exponit intentōz
quā h̄z i b̄ li. et h̄
q̄tū ad materiā
quā vult p̄tracta-
re de malis pene. nō t̄n quorūcūq; hoīm. s̄z romanoz
et eoz qui cū eis societate habuerūt sicut italicoz. ac in
sup eoz q̄ eis subiecti fuerant sicut altarum nationuz
a tempore subiectionis ipsarum.

**Am satis di-
ctum eē ar-
bitror de mo-
rum malis et
animoz que
precipue ca-
uenda sunt:**
nihil deos falsos populo cul-
tori suo quo minus eorum
maloz agere premeretur
subuenire curasse: sed potius
ut maxime premeretur
egisse. nunc de illis malis vi-
deo dicendum: que sola isti
perpeti nolunt: qualia sunt
fames: morbus: bellum: ex-

poliatio: captiuitas truida-
tio: et si qua similia: iam in p̄-
mo libro commemorauim^o
hec enim sola mali deputat
mala que non faciūt malos
nec erubescunt inter bona:
que laudant ipsi mali esse q̄
laudant: maiusq; stomachan-
tur si illa mala habeant q̄ si
malam vitam quasi hoc sit
hominis maximum bonum
habere bona omnia preter
seipsum: sed neq; talia mala
que isti sola formidant d̄ij eo-
ruz quando ab eis libere co-
lebantur: ne illis acciderent
obstiterunt. Num enim va-
rijs per diuersa loca tempo-
ribus ante aduentum redē-
ptoris nostri: innumerabilibus
nonnullisq; etiaz incre-
dibilibus cladibus genus cō-
tereretur humanum: quos
alios q̄ istos deos mundus
colebat: excepto vno popu-
lo hebreo: et quibusdam ex-
tra ipsum populum vbicun-
q; gratia diuina digni et oc-
cultissimo atq; iustissimo dei
iudicio fuerunt: Verum ne
nimium longum faciam ta-
cebo altarum vsq; quaq; gē-
tium mala grauissima quod
ad romam pertinet: roma-
numq; imperium tantum
eloquar: id est ad ipsam p̄o-
prie ciuitatem: et quecunq;
illi terrarum vsocietate cō-
iuncte: vel conditione sub-
iecte sunt: que sint perpeffe
ante aduentum christi: cum
iam ad eius quasi corpus rei
publice pertinerent.

Capitulum II.

**Primum ipsa troia
vel ilium vnde ori-
go est populi roma-
ni: neq; em̄ p̄tereunduz aut
dissilandū est: qd̄ et in primo
ru deoz. qua fingit q̄ laomedon pepigit cū neptuno
q̄ est de^o maris. et apolline q̄ ē de^o d̄inarōis q̄ ipi edifi-
carent sibi ciuitatem. ipse redderet eis mercedem t̄vo-
uit siue iuramento p̄misit se solutuz certā sūmā pecūte**

Capitulum II.

**Primum
p̄ ipsa troia
vel ilium
et. In b̄ ca. incl-
pit tractare d̄ ma-
lis pene romāoz
rū ab ipsa origine
romāoz. s. a troi-
a seu ilio. At sic
alias dixi troia
fuit puicia vel re-
gio. ilium fuit citatē
p̄ncipal. h̄z et tro-
ia q̄nq; p̄ ciuitas
re ponat. Troi-
anis p̄cesserit ro-
mani saltē rem^o
et romul^o q̄ fūda-
uerūt romā. Sic
em̄ p̄z p̄tū liui-
um d̄ origine vr-
bis li. j. et p̄ euro-
p̄iū li. j. rem^o et ro-
mul^o descēderūt
ab enea qui fuit
troian^o. Quātuz
h̄o ad troiaz vel
ilium. notū est mar-
ximū malum qd̄
passa ē. s. excidi-
um et t̄n eosdē de-
os coluit q̄s ro-
mani. vt p̄z ex d̄i-
ctis supra libro
primo ca. iij.**

**Primo in-
quunt et. hic po-
nit quandam de-
fensionem deoz
naz laomedon q̄
fuit pater prias-
mi regis troiano-
rum. cuius tem-
pore fuit troia s̄b
uerfa offendit de-
os periurio suo.
et postmodum de-
seruerunt tam re-
gnum q̄ filium
suum. Tangit h̄
augustinus fa-
bulam que tangit
tur libro de oz**

Edificata vero citate non soluit pmissu. et ideo neptunus induxit grecos sup troianos ad subvertendu civitatem. s; apollo zelavit p troianos. poete aut fingit iovenem et neptunum filios saturni fuisse et fratres. apollo aut erat filius iouis. et pons neptunus fuit patruus eius. **N**o obstante autem qd neptunus troianos zelaret ita tamen qd troia a fuda meto vellet subverti. sic dicit virgilius li. v. eneid. m. eneas rapuit et perterritus sibi nube ne ab achille occideret quoniam interfecit multa milia. ut dicit virgilius. v. et p. sus virgilius qd inducit ab aug. s. structa suis manibus etc. dicit in persona neptuni in ar. ratis quod eneas salvavit et improgantis piurium laomedontis. **I**ta autem quod dicitur de raptu enee ne occideret. hinc apud homerum de qd dicitur hic aug. qd homerus poeta qd fuit ante romam dicitur inducit neptunus p. dicentem m. lra de romanis qd fuerit stirps enee. que etiam sub nube rapuit ut dicit homerus. **E**x qd arguit aug. qd neptunus p. didit qd laomedon non servaret pmissum. qd autem tempe fuerit homerus satis est incertum p. discordia s. proz qd dicitur p. oze et faciunt m. r. oez. m. oes. p. cor dat in h. qd ipse erat ante romulum. et de h. loq. aug. in fra li. xxij. ca. vj. et eusebius et hieronymus in chronico. et Agellus li. ix. **C**um enim iuratio catiline. d. ista iuratione habet. s. li. ij. ca. xxij. **D**uos manus atq; lingua ista sunt vba salustii i. cantinatio. et est h. lingua nominatiui casus. **E**t Populus in suffra-

Eneid. 5

gus etc. Suffragium est consensus qui datur in electione vel alio negotio ubi querit consensus multitudinis. et ideo dicitur populum corruptum in suffragiis. qd sepe p. favore et munera elegit ad magistrat. indignissimos etc.

Nam. **C**um enim iuratio catiline c. in tanta tam corrupta civitate: habuit etiam eorum gradem copiam qd manus atq; lingua piurio: aut sanguine civili alebat. **Q**uid enim aliud totiens senatores corrupti i iudiciis toriens plus in suffragiis: vel in quibus causis: qd apud eum contionibus agebant: nisi etiam peierando peccabant? **M**am corruptissimis moribus ad h. mos iurandi servabatur antiquus: non ut a sceleribus metu religionis prohiberentur sed ut periuria quoque sceleribus ceteris adderentur.

Ulla itaque causa est: quare sint dii quibus ut dicitur steterat illud imperium: b. c. u. a grecis p. valentibus probentur victi: troianis peierantibus fingantur irati. **R**ec adulterium paridis ut rursus a quibusdam defenduntur: victoria vlciscendum censuerunt. **A**uctores enim doctoresque peccatorum esse asolent non vltiores. **U**rbem romam inquit salustius sicuti ego accepi didere atq; habuere in initio troiani qui enea duce p. fugi: in certis sedibus vagabantur. **S**i ergo adulterium paridis vindicandum numina censuerunt: aut magis in troianis: aut etiam in romanis puniendum fuit quia enee mater hoc fecit. **S**ed quomodo in illo illud flagitium oderant qui in sua socia venere non oderant (ut alia omittam) quod

Capitulum III

Ulla itaque causa est. **I**n hoc ca. pbat aug. qd troia non perit qd dii irati civitati p. cri me aliqd comis su ibide. na dii p. crimia non irascuntur. **I**llud autem quod aug. dicit in p. nci pio h. c. l. qd dii qd v. dicitur steterat ipiu. sumit a virgilio li. ij. eneid. ut p. s. li. ij. ca. xxij.

Cum a grecis p. valentibus probentur victi. **S**icuti b. h. fuit pbat. s. li. j. ca. ij. **N**ec ad adulterium paridis etc. **T**angit h. b. ston d. alexandro qui dicitur e. paridis. qui fuit filius priami regis troianorum. **I**pe enim sicut narrat dares phrygius rapuit helenam uxorem menelai tanq; pulchriorē mulierem grecie que sicut fingit poete fuit sibi p. missa a venere qd tulit pro ea sententiam contra iunonem et palladem sicut tenigit sup libro primo capitulo tertio.

Salustii i. catili.

Unicuique salustius scilicet i. cantinatio. **Q**uia enee mater hoc fecit etc. **H**ic probat qd dii potius debuerant vindicasse adulterium matris enee in troianis. vel potius in romanis qui teste salustio ab enea processerit. qd adulterium paridis. qd gravius fuit p. m. **E**t tangit aug. fabulam d. m. e. enee quam in romam habuerit

buera vindicasse adulterium matris enee in troianis. vel potius in romanis qui teste salustio ab enea processerit. qd adulterium paridis. qd gravius fuit p. m. **E**t tangit aug. fabulam d. m. e. enee quam in romam habuerit

p vero gesta re. Sicut em crediderunt q romul⁹ fuit
 filius martis. vt dixi. s. ca. xv. ita credebatur q enes
 fuisset filius veneris. Singul⁹ em venerē eē vxorē vulca
 ni q est de ignis 7 pcessisse anchise q fuit pnce q
 cōcūberet cū ea. s. venerē 7 generaret enea tāq plēno
 bilē 7 deū futurū
 vñ fm ista qut⁹
 fuit adulteriū ve
 neris q belene v^l f
 paridis. ~
 f Indignante
 menelao rē. b di
 cit q menelao⁹ fu
 it marit⁹ belene.
 vt dictum est. ~
 g Irridere fa
 bulas rē. hic ex
 cludit. b. aug⁹ qn
 dā mīsonē q da
 ri posset. possent
 em deoz defenso
 res dicere q. b.
 aug⁹ nō arguit ex
 veris ab ipis cō
 cessis s; ex dūbul
 dā fabulis. q s cō
 ipemer videt tan
 q fabulosa irri
 deret. s; hoc exclu
 dit. b. aug⁹ pbāf
 q nō magi d; re
 putari fabulosū
 q vir p cubuerit
 cū dea 7 genuerit
 enea. q s q de⁹. i.
 mars p cubuerit
 cū muliere 7 ge
 nuerit romulum
 nec etiā min⁹ cre
 ditū est apud ro
 manos vñ q al
 ter. nā sic apud
 antiq; romanof
 creditū fuit q romul⁹ fuit fili⁹ martis. ita fuit a mō
 demis romāis creditū q iul⁹ cesar fuit pgenit⁹ a vo
 nere nō tñ imediare. s; mediāte enea. nā cesar pcessit
 ab ascantio seu iulo q fuit enee fili⁹ a q 7 cesar iul⁹ di
 etus ē. vñ virgil⁹ li. j. encidos. Iul⁹ a magno demis
 sum nomē iulo. De h sicut narrat sueton⁹ li. j. ipemer
 iul⁹ cū laudaret amicā suā mortuā p rostris vt mori
 erat dic sic. amice mee iulie maternā gen⁹ a regib; orū
 pñū cū dñs imortalib; pūctū. nā ab anco marcio sē
 martij reges. q noie fuit mī a venerē iulij. cui⁹ gētis fa
 milia est nra. b Dura vel pot⁹ nō credēda p dntio
 rē. vult. b. aug⁹ dicere q dura ē p dntio vxoris si nō li
 ceret q ad actū matrimonij seu mīrimoniale. qd h; ma
 rito cū i h sint pes. vñ veneris ius in pposito vocat
 ius qd ē cōe oī vxorū. s. corp⁹ mariti. 7 conuerso ius
 mariti ē corp⁹ vxoris. Si g marit ex iure veneris. i. d iu
 re qd h; in ipō marit vxor ei⁹. rōne q vxor ei⁹ ē. licuit
 alteri pcedere vicz corp⁹ suū 7 cūbere cū alia ab vxo
 re sua. qre nō liceret veneri in iure marit. s. qd h; i ve
 nere ei⁹ marit⁹ q tcn⁹ marit⁹ ē idē vel p sile facere. i. co

cum anchise cōmiserat ex q
 enea peperat. An qz illō fa
 ctū est indignāte menelao:
 illud aut pcedēte vulcano:
 Dū em credo nō zelant pū
 ges suas vsq; adeo vt eas eti
 am cū hoib⁹ dignent⁹ habere
 cōmunes. Irridere fabulas
 fortassis existimo: nec gra
 uiter agere tanti ponderis
 causam. Nō g credam si pla
 cet enea esse veneris filiū. ec
 ce pcedo: si nec romul⁹ mar
 tis. Si aut illud: cur nō 7 illō
 Andeos fas est hoib⁹ semi
 nis: mares aut hoies deab⁹
 misceri nefas. b Dura v^l po
 tius nō credēda cōditio qd
 ex iure veneris in cōcubitu
 marti licuit: hoc i iure suo ip
 si veneri nō licere. Ad vtrū
 q s firmatū est auctoritate ro
 mana. Neq; em minus credi
 dit recēti⁹ cesar auā ve ne
 rez q; patrē antiquo: romu
 lus martē. **Ca. III.**

Iterit aliq; . Ita
 ne tu ista credis?
Ego vō ista nō credo. Nā 7
 vir doctissim⁹ eoz varro fal
 sabecesse q; quis nō audēter

pus suū alteri pcedere. vel q; ad ius veneris pnter ois
 ac⁹ venerē. iō graue videt si in actu venero pl⁹ lice
 ret marit q; veneri. q si mars potuit licite adulterari.
 videt q; veneri idē licuit. p qd dicit aug⁹ dura vel po
 tius nō credēda conditio rē. **Ca. III.**

neq; fidenter: pene tñ fate⁹
 b Sed vtile esse ciuitatib⁹ dic
 vt se vili fortes etiā si falsum
 sit ex dñs genitos eē credāt:
 vt eo mō anim⁹ human⁹ ves
 lut diuine stirpis fiducia ge
 rēs: res magnas aggredien
 das: psumat audacius: agat
 vehementi⁹: 7 ob hoc imple
 at ipa securitate felici⁹. Que
 varronis sententia expressa
 vt potui meis verbis: cernis
 q; latū locū aperiat falsitati:
 vbi intelligamus plura iam
 sacra 7 q; religiosa potuisse
 confingi: vbi putata sunt ci
 uibus etiā de ipsis dñs pro
 desse mendacia. Sed vtruz
 potuerit venus ex concubi
 tu anchise eneam parere v^l
 mars ex ilie concubitu filie
 numitoris romulum gigne
 re: in medio relinquamus.
 Nam pene talis questio etiā
 de scripturis nostris oboi⁹:
 qua queritur vtrum preua
 ricatores angeli cum filiab⁹
 hominum concubuerint: vñ
 natis gigantibus: id est. ni
 miū grandib⁹ ac fortibus vi
 ris: tunc terra completa est.

sui aliq; indignarent. ait. sicut dicit qm⁹ curt⁹ li. viij. vñ
 nā iudei me q; deū eē credāt. fama em bella pstat. 7 se
 pe etiā qd falso dictū est vere vicē obtinuit. **Al**
 mars ex ilie p cubitu filie nūtroz rē. Sciēdū q; **R**hes
 que alio nomine dicebat siluia mater romuli fuit si
 lia numitoris. Nam sicut dicit tit⁹ liur⁹ de origine v^l
 bis li. j. procas rex albanoz habuit duos filios. s. nu
 mitorez sciozem que sibi in regno voluit succedere. et
 amulium iuniozem. sed amulius mo: tuo pte expulit
 numitorem de regno 7 occidit oēm plem eius masculū
 nā. filiā vero numitorij. s; rhes consecrauit de veste
 7 fecit virginem vestalem. vt sibi oēm spz prolis adī
 meret. q; virgines vestales pntentiam seruare debe
 bāt. sed tñ impregnata postmodū concepit duos ge
 minos. s. remum 7 romulum dicens se a marite impre
 gnātā. vt dicit titus liur⁹. seu tra rata. seu q; deus au
 cto: culpe honestior erat. vel fm iustiniū li. xliij. pueri
 s. rem⁹ 7 romulus martij dicit⁹ sunt. siue quia in ludo
 martis enixi sunt. siue quia a lupa que in turela mari
 tis est nutriti sunt. de hoc plus est dictum li. vj. ca. xv.

Iterit a
 liq; ne tu
 ista rē.
In hoc ca. ponit
 aug⁹ sniaz varro
 nis q; ad ea q; dū
 era sūt in pcedēti
 ca. 7 q; ad aliqd
 reprobat ea. et q;
 ad aliqd relinqt
 ea discutēda. fu
 it aut iste varro
 scptoz marie au
 cto: raris apd ro
 manos q; multa
 opa valde scpsit
 At fm eusebium
 mo: tu⁹ est nona
 genari⁹. xv. āno
 augusti cesaris.
Sz vtile eē
 ciuitatib⁹ rē. hic
 sciendū q; multi
 antiq; regū vole
 bāt se credi eē fi
 lios deoz 7 repu
 tabāt expedien⁹
 vt nō ipi hoc. sed
 pot⁹ vt ali⁹ b cre
 derēt d; ipis vt eo
 magi timerēt ab
 ipis. 7 min⁹ aude
 rēt subditi v^l ali⁹
 infurgere d; eos.
 sic paruit de ale
 xandro magno. q;
 cū veller se credi
 filiū iouis hāmo
 nis. 7 ob h grec i

vera

Roinde ad verūq; rē. In b ca. incipit **La. V** aug. dicitur ea q sup tacta sūt. s. in pceden-
tibus duob; ca. s. de marthe q credit p romu-
li rē venere q credit mī enee. r facit duos rōnes. qz
aut credit dñt hec esse p̄a aut nō. si sic ḡ dñ nō irascūt

adulterij. si nō
ad huc sequit idē
s. q nō irascūt
adulterij. qz de-
lectant in fictiōi-
bus qbus fingit
deos talia fecisse
sic parz et ludis
scenicis. q̄s vole-
bāt sibi exhiberi
in qb; adulteria
deoz recitabant
r narrabāt. vt
p̄z sup li. ij. **S**e-
cūda rō ē qz si fal-
sa sūt q narrāt de
marthe r venere.
ḡ mī romuli non
pōt defendi qn
cōmiserit stuprū
r sacrilegiū. qz si
nō fuit imp̄gna-
ta a deo. fuit imp̄-
gnata ab hoīe. et
mī fuit p̄go. vesta-
lis q̄ de veste p̄-
gunitatē suā se-
crauit vt dicit in
pcedenti cap.

In stupro de-
rectas vestales sa-
cerdotes rē. i. sa-
cerdotes deo ve-
ste q̄ oēs erant sa-
cerdotes r quasi
sanctimoniales.
In stupro de-
rectas vestales sa-
cerdotes rē. i. sa-
cerdotes deo ve-
ste q̄ oēs erant sa-
cerdotes r quasi
sanctimoniales.

In stupro de-
rectas vestales sa-
cerdotes rē. i. sa-
cerdotes deo ve-
ste q̄ oēs erant sa-
cerdotes r quasi
sanctimoniales.

Roinde ad **La. V**
p vtrūq; interi mō no-
stra disputatio refe-
rat. **S**i em̄ fers sūt q̄ apud il-
los de mīe enee r de p̄e ro-
muli lectitant quō p̄nt dijs
adulteria displicere hoīm q̄
in seipsis p̄cordiē ferunt. **S**i
autē falsa sūt. nec sic q̄ de p̄nt
irasci ver! adulterij hūanis
q̄ etiam falsis delectant suis.
Huc accedit. qm̄ si illd̄ d̄ mar-
the nō credit. vt h̄ q̄ d̄ vene-
re nō credat. **F**ullo dñi con-
cubitus obtētū mīris romuli
cā defendit. **F**uit autē sacer-
dos ilia vestalis. r iō dñ mag-
gis in rōanos sacrilegū illud
flagiciū. q̄ in troianos pari-
dis adulteriū vindicare de-
bueit. **N**ā r ipi rōani antiq̄ i
bstupro detectas vestales sa-
cerdotes. viuos etiā defodie-
bāt. adulteras at̄ feminas. q̄z
uis aliq̄ dānatōe. nlla mī mo-
te plectebāt. vsq; a deo ḡui-
seueriusq; vindicanda puta-
bant. **A**dyta dīna. q̄ hūana
cubilia vindicabat. **La. VI.**

Liud adijcio: qz si eo
vsq; peccata hoīm il-
lis numinibus displi-
cerēt. vt offensi paridis facto
desertā troiā ferro igniq; do-
marēt. magis eos p̄tra roma-
nos moueret romuli fras oc-
cīsus. q̄ p̄tra troianos grec-
maritus illusus. magi irrita-
ret p̄cidiū nascēt. q̄ regnā-
tis adulteriū ciuitat. **H**ec ad

Liud adijcio: qz si eo
vsq; peccata hoīm il-
lis numinibus displi-
cerēt. vt offensi paridis facto
desertā troiā ferro igniq; do-
marēt. magis eos p̄tra roma-
nos moueret romuli fras oc-
cīsus. q̄ p̄tra troianos grec-
maritus illusus. magi irrita-
ret p̄cidiū nascēt. q̄ regnā-
tis adulteriū ciuitat. **H**ec ad

trōpius in p̄ticulari exēplo de r̄bea m̄tre romuli q̄
viua defossa fuit. **D**rosius li. ij. narrat idē de miner-
ua vestali virgine. r assignat causam ouidius lib. vj.
de fastis. dicit em̄ q̄ idem numen est telluris r veste-
vnde r dicit vesta quasi vi stans. qz terra quasi p̄p̄is

cām quā nūc agim̄ interest
vtrū h̄ fieri romulus iusserit:
aut romulus fecerit: qd̄ mlti
ipudentia negāt: mlti p̄udo-
re dubitāt: multi dolore diffi-
mulāt. **H**ec nos itaq; in ea re
diligētius rēq̄renda: p̄ mltos
rū scriptoz p̄penfa testiona-
demozemur. **R**omuli frat̄rē
palā p̄stat occisū n̄ ab hostib;
n̄ ab alienis. **S**i at̄ p̄petrauit
aut impauit h̄ romulus: ma-
gis ipse fuit rōanoz. q̄ paris
troianoz caput. **L**ur igit̄ tro-
ianis irā deoz. puocauit ille
aliene piugis raptor: r̄beozū
dem deoz tutelā rōanis sui-
tauit iste sui frat̄rē extinctoz.
Si autē scelus a facto ip̄erio-
qz romuli alienū ē: qm̄ debu-
it vtrūq; vindicari: tota h̄ illa
ciuitas fecit: qd̄ tota p̄tēpsit:
r nō iā frēm h̄ patrē qd̄ peius
ē occidit. **U**terq; em̄ fuit p̄di-
toz: vbi alter scelere ablatas
r nō p̄missus ē esse regnatoz

Non ē vt arbitroz q̄ dicat qd̄
malī troia meruerit: vt eā dñ
desererēt: q̄ possz extingui: r
qd̄ boni roma: vt eā dñ inha-
bitarēt: q̄ possz augeri: nisi q̄
victi inde fugerunt: r se ad
istos q̄s p̄iter deciperēt p̄u-
lerūt. **I**mmo d̄o r illic m̄ase-
rūt ad eos more suo decipiē-
dos: q̄ rursus eadē fras ha-
bitarēt: r hic eadē artes sal-
lacie sue magis etiā exercen-
do: maiorib; honorib; glīati
sunt. **La. VII.**

parricido. id est a cede patris sui. s. remi qui fuit pa-
ter. id est fundator: r conditor: rome cū fratre suo non
potest excusari. cū ipse fuerit publice occisus iniuste.
nec ciuitas morē eius vindicauerit ad quod tenebat
De interfectione remi r opinionib; circa mortem ei-
dixi supra libro. ij. ca. xij. **L**oīdem deoz tute-
lam rē. **D**oc dicit eneeas. sicut fuit tacrum supra li. j.
ca. ij. tulit secum de troia deos troianoz quos post-
ea roma coluerunt romani.

vi stat. id est imo-
bilis est. r ideo q̄
delinquebat i ve-
stam condēbat.
id ē sepeliebāt in
illa. **A**duerren-
dum est tamen q̄
p̄ vestā intellige-
bant numē ignis
fm̄ eūdem. **R**o-
debant em̄ idem
numen ignis et
terre. r causa est.
quia in terra iue-
nit ignis. ideo q̄
renus vesta fuit
numen ignis. fe-
cerūt eam virgi-
nē. r sacerdotes
eius similitur. qz
de igne nihil na-
scit. sicut nec de
virgine.

Adyra diuī-
na. id est templa
q̄ violata stupro
magis vindica-
bantur q̄ cubilia
maritoz violata

La. VI.

Liud adij-
cio qz si rē
In b cap.
pbat b. aug. qz
dñ nō de seruerit
troiā p̄pter adul-
terium paridis.
r hoc qz mltoma-
gis deseruissent
romā p̄pter inter-
fectionem remi.
quē frater suus
romulus occidit
vel fm̄ altos oc-
cidi m̄adavit. v̄l
daro q̄ nō osten-
dit aug. qz roma

Erte em ciuilibus is rē. In h ca. agit **Ca. VII**
 brūs aug. de secūda subuersione ciuitatis tro-
 ianoꝝ q̄ illū vocabat. vt. s. lib. isto ca. ij. dicit.
 ostendit q̄ ipsa nō fuit destructa. q̄ d̄ij eam deserue-
 rant. vel si sic. q̄ ingrate r̄ irrationabilr̄ deseruerant
 eā. **Ad intellectu**

Erte em ciuilibus is rē. In h ca. agit **Ca. VII**
 brūs aug. de secūda subuersione ciuitatis tro-
 ianoꝝ q̄ illū vocabat. vt. s. lib. isto ca. ij. dicit.
 ostendit q̄ ipsa nō fuit destructa. q̄ d̄ij eam deserue-
 rant. vel si sic. q̄ ingrate r̄ irrationabilr̄ deseruerant
 eā. **Ad intellectu**
 s̄o eoz q̄ hic d̄ij
 cūnt. scienduz q̄
 in bello ciuili int̄
 syllā r̄ mariū. de
 q̄ bello sup̄ lib. ij.
 recitauit historia.
 fimbria p̄m oꝝsi
 um li. v. r̄ li. vj.
 fuit de gre marij
 r̄ sicur dicit libro
 vj. ip̄e fuit maria
 noꝝ scelez sarels
 les. r̄ hō oim au-
 dacissimus. qui
 flaccū s̄ulem ad
 quē legatus misi-
 sus fuerat apud
 nicomediā occi-
 dit. r̄ inde iratus
 ilien s̄ib. id ē tro-
 ianis q̄ illū reedi-
 ficatā post p̄mā
 subuersionem fa-
 ctā a grecis inba-
 bitauerūt eo q̄ p̄
 syllane pris stu-
 dio portas p̄tra
 fimbriā clausert.
 r̄ ip̄m repulerāt.
 vrbem ip̄am illū
 antequam rome
 parentē fundit
 cede r̄ incendio de-
 leuit. quā tñ syl-
 la continuo repauit.
 fimbria v̄o post
 modum exercitu
 sylle obsessus de-
 speratione mor-
 seipm̄ interfecit.
 Aliud etiā scien-
 dū est q̄ q̄uis syl-
 la post obrentaz
 victoriam nimis esset crudelis r̄ impius tñ in bello il-
 lo ciuili iustioꝝ eam habuit q̄ marius. q̄ syl-
 la r̄ sula
 r̄ ubrinuit legitime. marius v̄o tñc erat p̄sona p̄uara
 r̄ cū magna violentia p̄tra volūtate senatus r̄ ip̄li si-
 bi vsurpauit p̄tatem. Et ideo ilien ses in repellendo
 fimbriā sarellitē r̄ fauore marij iuste fecerunt.
Quos sua irritauerat iniqtate rē. Doc dicit q̄ si-
 cut dicit d̄ares p̄hygius in hystoria de bello troiano
 Troiani p̄s se male habuerūt ad grecos q̄ greci ad
 eos. dicit cū q̄ peleus qui erat rex in peloponeso. s.
 vna gre grecie sic dicta cū misisset iasonē neporē suuz
 in insulam colchob. vt inde auferret vellus aureū qd̄
 audierat ibi esse. r̄ iason p̄ mare iter faciens applicuit
 ser in portu troianoꝝ cū soc̄s suis cōpulsus ē a lao-

Erte em ciuilibus is rē. In h ca. agit **Ca. VII**
 brūs aug. de secūda subuersione ciuitatis tro-
 ianoꝝ q̄ illū vocabat. vt. s. lib. isto ca. ij. dicit.
 ostendit q̄ ipsa nō fuit destructa. q̄ d̄ij eam deserue-
 rant. vel si sic. q̄ ingrate r̄ irrationabilr̄ deseruerant
 eā. **Ad intellectu**
 s̄o eoz q̄ hic d̄ij
 cūnt. scienduz q̄
 in bello ciuili int̄
 syllā r̄ mariū. de
 q̄ bello sup̄ lib. ij.
 recitauit historia.
 fimbria p̄m oꝝsi
 um li. v. r̄ li. vj.
 fuit de gre marij
 r̄ sicur dicit libro
 vj. ip̄e fuit maria
 noꝝ scelez sarels
 les. r̄ hō oim au-
 dacissimus. qui
 flaccū s̄ulem ad
 quē legatus misi-
 sus fuerat apud
 nicomediā occi-
 dit. r̄ inde iratus
 ilien s̄ib. id ē tro-
 ianis q̄ illū reedi-
 ficatā post p̄mā
 subuersionem fa-
 ctā a grecis inba-
 bitauerūt eo q̄ p̄
 syllane pris stu-
 dio portas p̄tra
 fimbriā clausert.
 r̄ ip̄m repulerāt.
 vrbem ip̄am illū
 antequam rome
 parentē fundit
 cede r̄ incendio de-
 leuit. quā tñ syl-
 la continuo repauit.
 fimbria v̄o post
 modum exercitu
 sylle obsessus de-
 speratione mor-
 seipm̄ interfecit.
 Aliud etiā scien-
 dū est q̄ q̄uis syl-
 la post obrentaz
 victoriam nimis esset crudelis r̄ impius tñ in bello il-
 lo ciuili iustioꝝ eam habuit q̄ marius. q̄ syl-
 la r̄ sula
 r̄ ubrinuit legitime. marius v̄o tñc erat p̄sona p̄uara
 r̄ cū magna violentia p̄tra volūtate senatus r̄ ip̄li si-
 bi vsurpauit p̄tatem. Et ideo ilien ses in repellendo
 fimbriā sarellitē r̄ fauore marij iuste fecerunt.
Quos sua irritauerat iniqtate rē. Doc dicit q̄ si-
 cut dicit d̄ares p̄hygius in hystoria de bello troiano
 Troiani p̄s se male habuerūt ad grecos q̄ greci ad
 eos. dicit cū q̄ peleus qui erat rex in peloponeso. s.
 vna gre grecie sic dicta cū misisset iasonē neporē suuz
 in insulam colchob. vt inde auferret vellus aureū qd̄
 audierat ibi esse. r̄ iason p̄ mare iter faciens applicuit
 ser in portu troianoꝝ cū soc̄s suis cōpulsus ē a lao-

medonte rege troianoꝝ inde recedere. p̄pter qd̄ iason
 reuersus postmodū ad pelcū cū vellere aureo indicat
 uit sibi iniuriā a troians illorū dicens se velle suā in-
 iuriā vindicare. Iason ergo accepto exercitu a peleo
 r̄ hercule sibi duce exercitus assignato. p̄fectus est p̄
 laomedontē. cui
 occurrēs laome-
 don euz exercitu
 suo est ab hercu-
 le interfecit. fu-
 it aut laomedon
 pater pami regis
 troianoꝝ cuius
 r̄ibus fuit troia
 nū bellū secūduz
 p̄tra grecos in q̄
 subuersa ē troia.
 r̄ sic iniqtas laoi-
 medontis primo
 irritauit grecos.
**Sed a roma-
 nis q̄s rē.** Doc
 dicit q̄ fimbria ro-
 man̄ erat. r̄ ha-
 buit exercitū rōa-
 noꝝ. Romāi v̄o
 fuerūt p̄pagati a
 troians seu ilie-
 sibus in sua cala-
 mitate. q̄ in sua
 destructione r̄ di-
 speratione. naz
 eneas cū suis a q̄
 bus romāi desce-
 derit fugit d̄ troia
 p̄ quod roma
 fuit quasi altera
 troia r̄ filia troie
 d̄ d̄ijs illis cō-
 munibz rē. Doc
 dicit q̄ deos illos
 q̄s coluerūt tro-
 iani p̄s. coluerūt
 postea roma-
 ni. **Abscessere
 omēs adytis rē.**
 Iste est versus
 gilij de q̄ sup̄ lib.
 ij. ca. xxij.

Et oppidanor. id est eoz qui erant ab oppido ilio.
Adhuc autem melioꝝ partium rē. Doc dicit q̄
 syl-
 la habuit iusticiam in perseguendo marium. vt su-
 pra dicit licet postea sit nimis abusus sua potestate.
Ciues illi v̄bis sez ilij quā p̄s vocauit oppidū.
Contra parricidam. id est contra fimbriam quem
 parricidam vocat. quia vt sup̄ dicitū est consulez qui
 est quasi pater patrie interfecit. **Deseruerunt
 d̄ij adulteros.** id est troianos qui rapuerunt Helenam
 vxorem menelai. r̄ patz q̄ aug. loquitur hic ironice.
Aut si displicebat rē. Dic excludit quandā respō-
 sionem que dari posset. posset cū dicit q̄ pars sylle nō
 placuit d̄ijs. r̄ ideo nō deseruerūt illum. Sed contra
 hoc arguit aug. quia multa bona d̄ij p̄nuiciauerunt

et pmisserunt sylle. ut sup̄ dictū fuit libro. ij. ca. xxiij.
M Scribit liuius. id est titus liuius in aliquo libro
 suo quē nō vidit. q̄ ut alias dixi. tres decades ei⁹ vidi
 nec quōd hic allegat de liuiō ponit annicus florū ei⁹ ab/
 breuiator: in aliquo libro titi ab ipso abbreviato. **F**acit
 aut̄ mentionē de
 simulacro miner
 ue q̄ est dea sapiē
 tie et vocat̄ alio
 noie pallas. de
 cuius etiā simu/
 lacro aliqua dixi
 sup̄ li. j. ca. iij. s̄
 vtrū fuerit illud
 idem de q̄ fit ibi
 mentio. et hic du
 bium est.

Encid. 2.

Dij patrū rē
Iste est x̄sus vir
 gilij li. encidos. et
 vult dicere brū
 aug. q̄ ideo fuit
 simulacra alioz
 deoz potius q̄
 minerue cōbusta
 cū ciuitate ipa ne
 posset vere dici
 dij patrū quoz
 semp̄ rē. **N**o vero
 simulacrū miner
 ue fuit pmissum
 a demonib⁹ sua/
 ri. ut pateret fal
 sitas versus vir
 gilij. ij. encidos.
Excessere oēs. s̄
 dij adytis arisq̄
 relictis. nā exem
 plo q̄ illud simu/
 lacrū fuit saluuz
 p̄t̄ q̄ dij ibi fuerūt p̄ntes q̄ saluauerūt illud. cū alia
 saluare nō erant p̄missi.

Dis itaq̄ illiacis post
 troie ipsius documē
 tū: q̄ tandē prudentia roma
 custodienda cōmissa ē. **D**ixe
 rit q̄ sp̄ia iā eos rome habita
 re solitos q̄ expugnate sim
 bria cecidit illū. **U**bi ḡ stetit
 minerue simulacrū: **D**einde
 si ap̄d romā erāt q̄n fimbria
 deleuit illū: fortasse ap̄d illuz
 erāt q̄n a gallis ipsa roma ca
 pta et incensa est. **S**z ut sunt
 auditu acutissimi motuz ce
 lerrimi: bad vocē anseris ci
 to redierūt: ut saltē capitoli
 nū collē q̄ remāserat tuerēt.
Eterez ad alia defendēda se
 rius sunt redire cōmoniti.

Di etiam numā
 pompiū succelloze
 romuli adiuuissē cre
 dūt: ut toto regni sui tpe pa
 cem b̄ret: et iā portas q̄ bellis
 patere assolēt clauderet: eo
 merito. s̄ q̄ romanis m̄tra sa
 cra p̄stituit. **I**lli x̄o hoi. p̄ tā
 to ocio gratulādū fuit: si mō
 id reb⁹ salubrib⁹ scisset ipen
 dere: et p̄niciosissima curiosi
 tate neglecta: deū vez vera
 pietate p̄quirere. **H**unc aut̄
 nō ei dij p̄tulerūt illud ociū:
 s̄ eū minus fortasse decepis
 sent si ociofū m̄ime repissent
Quāto em̄ minus eū occu
 patū iuenerūt: tanto magis
 ipsi occupauerūt. **N**ā q̄d ille
 molitus sit: et q̄bus artib⁹ ta
 les deos sibi v̄ illi ciuitari cō
 sociare potuerit: varro p̄dit
Nō si dño placuerit: suo dili
 gentius disseret loco. **N**o
 do aut̄ q̄ de b̄ficijs eoz q̄
 stio est. magnū b̄ficiū ē pax
 sed dei vere b̄ficiū est
 plerūq̄ etiam sicut sol: sicut
 pluuia viteq̄ alia b̄fidia sup

sed de sabinis. tamen ipsum propter suam famam ma
 gnam de iusticia et religione elegerunt. **I**ste x̄o numā
 sic electus vidēs q̄ sine legibus regnū stare nō posset
 nec posset circa leges dandas insistere nisi pax esset
 in v̄be. statim in p̄ncipio regni sui fecit in circuitu pacē

quā et habuit toto
 tēpe regim̄is sui.
 s̄. xliij. annis. **F**im
 eutropiū. tñ ipse
 mortuus est. xliij.
 anno regim̄is
 sui. facta aut̄ pa
 ce p̄stituit replū
 do iano cur⁹ clau
 sio significaret
 pacem et apertio
 bellum. et clausit
 portas illius tē
 pli. quo facto to
 rus vacabat legi
 bus cōdendis et
 sacris instituen
 dis. ordinans sc̄z
 aliquos deos in
 ciuitate et tradēs
 modū colēdi eos
 et circa cēmonis
 as et sacra huius
 occupauit maio
 rem partem vite
 sue. **N**o x̄o moy
 tuo successit sibi
 in regno null⁹ ho
 stilius q̄ statim
 aperuit templuz
 tant et bella repa
 rās totus rebus
 bellis dat⁹ erat
 ab illo x̄o tempe
 vsq̄ ad octauia
 nū augustū sub q̄

natus est x̄pus n̄m fuit semel clausum sc̄z post p̄mum
 bellum p̄nicū sub consule tito manlio. **T**empe ve
 ro augusti quiete cente v̄be a pl̄is postq̄ ab ip̄o vict⁹
 est antonius. iterū clausum fuit. et p̄sequens a moy
 te nume pompiū vsq̄ ad augu stū nō habuerunt rom
 mant pacem. nisi vno anno nec ante numā habuerūt
 quia romulus priuue bella gessit. **D**e iano cui numā
 templū fecit est sciendū q̄ ipse regnauit in monte ia
 niculo. q̄ est modo infra v̄bem p̄ parte et in partibus
 vicinis eo tempe quo saturnus expulsus a filio suo
 ioue de creta venit in partes illas. et quia saturnus do
 cuit vineas colere et ciuilitate viuere. ideo receptus est
 a iano in socium regni. iano vero deificato attribue
 bant ei omnē potestatem claudendi et apertendi. et iō
 constituit sibi numā templū quod voluit p̄ diuersis
 temporib⁹ claudi et aperiri. et voluit q̄ tpe pacis clau
 deret s̄m ouidium libro p̄mo de fastis ut pax ipsa q̄ si
 inclusa maneret apud romanos. aperiri x̄o voluit tē
 pore belli. ut officis milites qui ad bellum exierant in
 columas reciperent reuerentes. **F**uit autē numā rex
 creatus s̄m eutropiū eo tempe quo regnabat apud

Iudeos ezechias. de quo dicit infra li. viij. ca. xxxij.

Andent q nisi rē. In h ca. reprobat. La. X. aug. in qerudine romanoz pbans q magi fuisset eis expediens par qz bellū. Et pmo pbat q par fuisset pponēda augmēto imperij. Scdo ibi. s3 plane p tātis rē.

Ostēdit q in pncipio poterāt ex culari a bellis. qz vt videt ipsi habuerūt iustā cām bellandi s3 ad repellendū hostes inuadētes. Tercio ibi. s3 regnate numarē. ostēdit q in prāte hoim emagis par qz rē. qz seu demonū. b. **I**donea vō cā rē. vult dicere aug. q nō ē ido/nea cā qz idco sit regnū inqertuz vt sit maius. loquit cū aug. affirma/ tūe ironice. r s3 sus est negatiu.

Salustij vbi ait s3 in plogo catilinarij. r sunt s3ba salustij ab il/lo loco. igit in ini/ tio reges rē. vltqz ibi exclusiue. An vt tā multum rē. vbi videt dicere salustius q p mū nomē iperij fuit nomen regis. s. a. regendo dicit. p pter h accepit p/ mo hō sup hoiez imperiū. i. prāte vt reget. Et tūc reges erāt diuer/ si. id est diuersi/ mode se habētes r occupātes. naz vna ps. i. aliq ex

erebant ingenij suū studio. s. et disciplina. aliq vō ex erebant corpus. s. venationibz vel alijs modis qbz nō apparuit aliquā cupiditatem esse cām exercitij.

Virgilius detestaf s3 li. viij. eneidos. vbi virgilius post comendationē rps qd fuit sub saturno q sic dixi in pcedēti ca. regnauit in italia cū iano. a q satur no etiā italia qndā saturnina ē dicit. Dicit qz illa p speritas r innocētia vite hūane durauit deterior do/ nec paulatim ac decolor etas. i. male colorata r rē for/ mus r belli rabies rē. **S**ed plane rē. **H**ic pōit excusationē belloz q romani in pncipio contra finiti/ mos gesserūt qz videt ad h coacti ppter importunita

ingratos r nequā. Si s3 h tā magnū bonū dū illi romē vl pōpilio ptulerūt. cur iperio romano p ipsa tpa laudabi/ lia id nūqz postea pstituerunt. An vtiliora erāt sacra cū in/ stituerent. qz cū instituta ce/ lebrent. At q tūc nō dum erāt s3 vt eēt addebāt. post ea vō iā erant. q vt pdesent custodiebant. Quid g est q illi qdragintatres. vl vt alij volunt trigintanouē anni in tāta pace transacti sunt regnate numa. r postea sacris institut. dūsqz ipsis q eisdē sa/ cris fuerāt inuitati iā pfidibz atqz tutoribus vix post tam mltos annos ab vrbe pdita vltqz ad augustū vnus p ma/ gno miraculo comēorat an/ post p mū bellū puniciū. q bel/ li portas romāi claudere po/ tuerūt. La. X.

Andent q nisi affi/ dus sibi qz continuo succedentibz bellis romanū iperij tā lōge lateqz nō pos/ set augeri. r tā grādi glia dif/ famari. b. **I**donea vō cā: vt magnū esset iperij: cur esse deberet inqertū. **H**ōne in cor/ poribus hoim satius est mo/ dicā staturā cū sanitate hēre. qz ad molē aliquā giganteaz pperuis afflictioibus pueni/ re. nec cū pueneris reqesce/

rē vicinor q ipsos bellis impetebāt. Et ad h inducit s3ba salustij q hnt in pncipio catilinarij. vbi dicit hec verba. **C**uem romam condidere atqz habuere initio troiani. **Q**ui tnea duce pfugi sedibus incertis vaga/ bant. **A**uz his aborigenes genus hūanū agreste sine

re: s3 qnto grandioribus mē/ bris: tāto maioribus agitari/ malis. **Q**uid aut mali eēt ac nō poti plurimū boni: si ea tpa pdurarent q pstrinxit sa/ lustius: vbi ait. **I**git in initio reges (nā in terris nomē im/ perij id p mū fuit) diuersi: ps/ ingeniū alij corpus exerce/ bant: etiā tū vita hoim sine cupiditate agitabāt: sua cui/ qz satis placebāt. **A**n vt tam mltū augeret iperij debu/ it fieri qd virgilius detestaf d/ dicens. **P**etior: donec pau/ latim ac decolor etas. **E**t bel/ li rabies r amor successit hū/ di. **S**3 plane p tantis bellis e/ suscepti r gestis iusta defen/ sio romanoz ē: qd irruētibz sibi iportune inimicis resiste/ re cogebat: nō auiditas ad/ piscende laudis hūane: s3 ne/ cessitas tuende salutis r liber/ tati. **I**ta sit plane. **N**ā postqz res coz sicut scribit ipse salu/ stius legibus: moribz: agris/ aucta: sat: pspera satisqz pol/ lens videbāt: sicuti pleraqz mortaliū hnt: inuidia ex opu/ lentia orta est. **I**git reges f/ pliqz finitimi bello eos tem/ prare: pauci ex amicis auxilio/ esse. **N**am cereri metu pculsi/ longe a periculis aberant. **G**

At romāi domi militieqz i/ tenti festinare: parare alius i/ **E**t dō a pcellēdo. **L**onge a piculis aberant. i. nō affuerūt romanis vt auxiliarent eis in periculis suis ppter metū potē/ tie aduersarioz. **A**t romani domi militieqz in/ tenti tam circa res domesticas curandas vt haberet/ vnde possent esse r domū suā sustentare. quia p pīs/ stipendijs in pncipio militabant. qz etiam intenti res/ bus militaribus. **N**am statim quādo vacabat eis re/ dierūt de bello domi. vt domus sue curam haberent. vnde dicit festinare. id est festinabant parare. s. que/ nondū erant parata p domo r p bello. idem cū tunc fuit agricola r miles. **A**lius alium hortari. id ē/ hortabant. hostibz obuiā ire. libertatē patriā paren/

Salu. in

Enid. 8.

refq̄ tegere armis. i. ptegere armis. **K** Post vbi rē
 fōba aut ista decenr his artibz roma creuit. nō sūt salu
 stij s3 au gūstini p q̄bz bz salusti sic. Impiū legitimū
 regitū iperij nomē hre. **S**3 regnate numa rē. hic
 ondit. b. aug. q̄ par ē magi in p̄tate boim q̄ demonū.
 nec ē in p̄tate de
 monū nisi q̄stum
 cis a supior p̄tā
 te p̄mittit. r fun/
 dar se sup illa pā
 ce q̄ toto tpe nu
 me pompiliū du/
 rabat. rē q̄ in p̄e
 denti ca. **E**t rē il
 la querit si erat a
 dīs. eam. f. eius
 r modū. vtrū ne
 tunc aliq̄ roma
 rios impererent
 vel non. **S**i sic q̄
 alijs eos imperē
 rito. r m̄ ecouer/
 so romanis bella
 nō ferētibz facta
 est par absq̄ b q̄
 inimici eoz vllō
 martio. i. bellico
 ipetu terneret. q̄
 eisdē modis q̄bz
 tunc fuerunt ho/
 stes sedati. pore/
 rāt dū eos semp
 sedatos tenuisse
 vt p̄tate iam de q̄
 bus in p̄cedenti
 caplo dictū ē sp

fuisse clause nec oportuiss3 romanos bellasse. **S**i di
 catur q̄ h nō fuisse possibile. ergo cum nō sit alia cau
 sa possibilitatis nisi voluntas alioz qui noluisse a
 bellis cessasse. sequit q̄ bellū vel par nō fuerit in po
 testate demonū. sed magis dependet a voluntate hoim
 r tam bellum q̄ par sunt fm̄ voluntatem hoim r nō de
 monū. **E**t hic notandum est q̄ beatus aug. nō videt
 arguere ad aliam p̄tēm diuisionis. quā in p̄ncipio
 sue rationis posuit. **E**t causa est. quia si dē pars illa
 f. q̄ par illa p̄manit tanto tempē. quia nullus erat q̄
 eos impeteret. statim apparet ex dictis q̄ tunc magis
 est r cedēdū q̄ par illa dependeat ex voluntate hoim q̄
 nolēbant eos impugnare. **E**t sciendum q̄ sicut dicit
 titus luitius libro p̄mo de origine vrbis. cū finitimi ro
 manoz certicerēt numā sacris deditum. ceperūt habe
 re romam in reuerentia tantā q̄ nefas reputabāt eaz
 armis impetere. **M** **N**isi forte dū tales rē. **H**ic
 ostēdit quō in potestate demonū sit aliquo modo par
 r bellum. r quō possunt vni homini vendere. id est p̄
 seruitio eius debito concedere illud qd est in potesta
 te alterius hois velle aut nolle. nam ipsi possunt ter
 rere homines ne bellent. r excitare homines ad bellū
 dum si permittant. nō tamē sic q̄ possunt ipsam voi
 luntatem necessitare. permittunt autem a deo terrere
 vel excitare mentes hoim. fm̄ differentiam r qualita
 tem vitioz quibus succubunt. nam fm̄ hoc sepe de/

mones a celi p̄tate potestatem super hoies. **E**t ad relle
 ctum istorum. sciendum est q̄ ipsi possunt si p̄mittant
 tur causare passiones r motus ipsius appetitus senā
 litui. q̄s vocat hic aug. motus aīoz. r istos motus
 sequit cōitas hoim r p̄cipue maloz. r p̄ p̄ns p̄nt si sy
 nant causare sic
 bellum. r pacem
 tamen semp voi
 luntas hois est
 magis causa. q̄
 diabolus eam ne
 cessitare non po
 test. r quia etiam
 a voluntate huma
 na est q̄ sibi per
 mittit magis vt
 minus posse. et
 ideo dicit aug. **I**
 nterest quidem
 iam rē.

lo puocauert: nisi forte dū m bellum. r pacem
 tales etiā id hoī vendere au tamen semp voi
 debūt. qd alius hō voluit si luntas hois est
 ue noluit. **I**nterest qdem iā magis causa. q̄
 vitio p̄p̄io malas mentes q̄ diabolus eam ne
 tenuis sinant isti demōes vt cessitare non po
 terrere vel excitare. **S**ed si test. r quia etiam
 semp possent. nec aliud se a voluntate huma
 cretioze ac supior p̄tate cō na est q̄ sibi per
 tra eoz conatū sepe aliter a mittit magis vt
 geref sp in p̄tate h̄rent pacel minus posse. et
 bellicasq̄ victorias: q̄ semp ideo dicit aug. **I**
 fere p̄ hūanoz aīoz motus nterest quidem
 accidunt. **L**a. XI. iam rē.

Quas rē plerūq̄ con a **Q**uas rē
 tra eoz fieri volūta men ple
 tem: nō solum fabule multa riq̄ rē.
 mentētes: r vit veri aliqd **I**n hoc ca. oiten/
 vel indicantes vel significā dit beatus aug.
 tes: sed etiam ipsa romana q̄ par r bellice vi
 p̄fitef historia. **N**eq̄ em ali ctonie sepe pueni
 unde apollo ille cum an^o cuz unt r tra volūta
 aduersus aacheos regēq̄ ari tem demonū. r p̄
 stonicū a romanis bellaref. mo p̄bat hoc per
 quadriduo fleuisse nūciatus veritatem histo
 riam expessam
 secūdo ibi. vnde
 hō vsq̄ quaq̄. p̄bat idem p̄ veritatem fabulis velarā
 Quantū vero ad veritatem historie. sciendum est q̄
 romani post secundū bellum punicū. habuerūt p̄tra
 philippū regem macedonie bellum qd vocatū est bel
 lum macedonicū. nec fuit philippus iste pater alexan
 dri magni. sed alius cuius filius erat p̄ses de quo hic
 fit mentio. victus est aut philippus r subiugatus et
 fideliter se habuit ad romanos. q̄ mortuo p̄ses filius
 ei⁹ cepit rebellare. r bellū. f. macedonicū scdm moue
 re r tra romanos. q̄ r ipse etiā victus ē r romā duct⁹
 r etiā eodē q̄si tpe licz paz añ. bellū habuerūt romani
 r tra antiochū regē syrie. quē etiā vicerūt. r sibi leges
 imposuerunt vt volebāt. **P**ost h̄ nō modicū attalus
 filius eumenis rex asie moiens. p̄lm romanū sui re
 gni testamēto reliq̄t herede. ita q̄ testamto regnū asie
 minoris adiectū est romanis. **D**uic aut attalo frater
 erat noie eumenes amicus rōanoz. q̄ filius habuit ex
 p̄cubina noie aristonicū. de q̄ hic fit mētio. iste aristo
 nic⁹ mortuo attalo v̄dicauit sibi regnū asie r achaicē
 q̄ achata dicit achatei seu achui seu achei q̄ idē sunt.
Iste q̄ gregato magno exercitu cū romanis bellū hā
 buit r victus r captus romāq̄ p̄ductus ibidē iussū se
 narus strangulatus ē. hui⁹ q̄ mo: rē sicut narrat aug.
 p̄uidens apollo cumanus. i. q̄ cume q̄ est ciuitas cam
 p̄nie colebat doluit r fleuit. q̄ r antiochū p̄uidens
 r p̄sen vincendos. sic erat. o p̄trauerat cū q̄ isti oēs rō
 f 3

manos vicissent. **F**letus aut ei⁹ ideo pñciauit grecia malū. qz cumani fuerūt colonia grecoz. i. qñdā greci fuerant. 7 de grecia venerāt ad incolendū locū illum. q̄uis eo tpe q̄ fleuit apollo essent subiecti romanis. 7 q̄si latini effecti. venientes aut de grecia secū tulerant statuā apollinis

quā in grecia colere p̄sueuerant. vñ cum fleuisset. aruspices minul periti credebant q̄ pñciaisset malū romanis. 7 iō volebant eum in mare pietisse nisi senes cumani restitissent. s̄ p̄ritiores aruspices oppositū int̄prati sunt.

Nam camillam diana doluit apud virgiliū. de h̄ narrat virgili⁹ xj. libro eneidos q̄ cū camilla que erat regina volscoz p̄ pte regni rutuloz pugnas̄set fortissime p̄tēnece. q̄dam noīe Aruns hastap̄cutiens interfoctit eaz. qd̄ diana id est luna quasi

duana. qz nocte 7 die lucet sic dicta. videns ingemuit eo q̄ cultrix eius fuerat. 7 cōminata est se velle vindicare mortē suā morte illius q̄ eam interfecit. **C**Ar pallantē mortuū 7c. **I**ste pallas fuit filius euandri regis arcadie. quē euandri hercules rediens de hispania vindicauit de caco q̄ boues herculis furatus fuerat 7 euandri animalia sepe rape p̄sueuerat. nā hercules eam interfecit. p̄pter qd̄ ab euandro honorifice susceptus est. pallas h̄o a p̄re suo missus postmodū vt enee ferret auxiliū cōtra turnū. cū turnū sibi obuium in bello habuisset orauit herculem iam deificatum 7 mortuū vt eū faceret victorē de turno. p̄fidens de hercule. p̄pter amicitia quā habuit ad patrē suū sicur dicit virgilius sic. **A**udijt alrides. i. hercules iuuenē. id est pallantē magnūq̄ sub imo corde p̄mit gemitū. s̄. hercules lachrymasq̄ effudit inanes. **E**t addit virgilius q̄ hercules p̄dixit sibi q̄ interficiendus erat a turno. nec aliter esse poterat. n̄ morte suā vindicaret enee interficiendo turnū. **D**e isto pallante q̄ fm̄ virgilium lancea vulneratus erat in pectore. narrat vincentius in speculo historiali li. xxvj. q̄ tpe beinica secūdi imperatoris vitz circa annū dñi. **M**. lxx. corpus ei⁹ romē integrū est inuentū. **D**iatius aut vulnerē qd̄ in medio pectore turnus fecerat q̄ ruoz pedibz euz dimidio mic̄i: furatus est. **C**orpus h̄o muro applicatū sua magnitudine mentia vicit. ad cuius caput accensa luerna regra est q̄ nō potuit extinguī donec q̄daz stilo sub flāma fecit foramen 7 sic aere subintrante cuanuit.

est: q̄ pdigio aruspices terri ti cū id simulac̄z in mar e pu tauissent esse p̄ficiendū: cumani senes intercesserūt atz retulerūt tle pdigiū 7 antiochi 7 p̄fidis bello i eodē apparuisse figment. **E**t qz romanis feliciter puenisset ex senatuscōsulto eadē apollini sua dona esse missa testati sunt. **T**ūc x̄o pitiores acciti aruspices r̄siderūt: simlacri apollinis fletū iō p̄spez esse rōanis: o m̄ cumana colonia greca esset: suisq̄ fris vñ accitus esset. id ē ipsi grecie 7 luctū 7 cladē apollinē significasse plorantē. **D**einde mox regē aristonicū victū 7 captū esse nūciatū ē: quē vinci vtiq̄ apollo nolebat 7 dolebat: 7 h̄ sui lapidis etiā lachrymis indicabat. **E**si nō vsq̄qz in cōstrue fabulosis tñ veritatē

Cuius epitaphiū sic inuentū est. **F**ilius euandri pal las quē lancea turni militis occidit more suo iacet hic. **N**ecq̄ troiani neq̄ lauiniense ab ipso enea 7c. hic norandū est q̄ postq̄ illum ciuitas metropolis troianoz fuit sub laomedonte patre pami murata non ste

similib⁹ mores demonū describunt carminibus poeta rū. **N**ā camillā diana doluit apud virgiliū: 7 pallantē mortuū hercules fleuit. **H**ic fortassis 7 numa pompilius pace abūdans: s̄ q̄ donante nesciens: nec req̄rens: cū cogitaret ociosus: qd̄ nā d̄ys tuendā romā salutē: regnūq̄ cōmitteret: nec vex illum atq̄ oipotentē sūmū deū curare opinaret: ista terrena atq̄ recoleret troianos dōs quos enee aduexerat: neq̄ troianū: neq̄ lauiniense ab ipso enea p̄ditū regnū diu p̄seruare potuisse: alios p̄uidēdos existimauit: q̄s illis p̄oribus: siue q̄ cū romulo iā romā trāsierāt: siue q̄siq̄ alba euerfa fuerāt trāsitori: vt tāq̄ fugitiuis custodes adhiberet: vel tāq̄ inualidis ad

rit nisi puo tēpe qz mox tpe pami subuerfa ē. tñ aū laomedontē fuit regnū troianoz etiā sub h̄ noīe. nā troia dicta est a q̄daz q̄ tros d̄yctus est. 7 regnar̄ bar in fra ista bñ aū laomedontē. **I**n historia francoz dicit q̄ tēpe ayot iudicis edificata est troia. 7 stans. clxxx. annis tpe lapidō capta est. **D**e regno lauiniensi sciedū est q̄ enee venēti in italiā rex latinus dedit ei vñ cam filiam suam i vxorē q̄ lauinia dicta ē. **C**ōdidit h̄o enee ciuitate quazā lauinia vxorē sua lauiniū noīauit vbi regnauit tribus an

nis. 7 postea filius eius **I**ulus ascantus annis. xxvij. qd̄ regnū vocat hic aug⁹. lauiniense. d̄ide translatus est in albā vbi regnatū est sub. xij. regibz vsq̄ ad romulū exclusiue nō cōputato numitore. q̄ si annumeretur alijs erūt. xij. de h̄o aug⁹. in fra libro. xvij. ca. xij. **D**ic est tñ aduertendū q̄ licz aug⁹. vocat h̄ regnū lauiniense. tñ idē regnū vocat ab historiographis regnū latinoz. vocat vero aug⁹. regnū lauiniense a ciuitate in qua regnabat. **S**ed regnū latinoz dicit a populo cui rex p̄erat. 7 ideo q̄uis regnū lauiniense dicit p̄p̄ durasse. qz lauiniū a modico tēpe fuit caput regni. tñ regnū latinoz ipibus. xx. regū fm̄ cusebium durauit quoz p̄mū dicit fuisse enea. 7 vltimū amulū fratrem numitoris q̄ fuit auus romuli. postea h̄o condita roma latini vocati sunt romani. 7 cessauit regnū latinoz sub illo noīe. 7 bene ante vt dicit aug. in fra li. xvij. ca. xx. nam alba condita. dicitū est regnū albanoz. q̄ apud historicos vocet regnū latinoz vsq̄ ad tpa romuli. **S**ic q̄ cū romulo 7c. **T**oc dicit qz romulus aliquos deos romē posuit. de h̄o etiā beatus aug⁹. in fra libro. iij. ca. xxiij. facit mentionē. **S**ic q̄siq̄ alba euerfa 7c. **D**ic sciendū est q̄ sic narrat titus liuius de origine vrbis libro p̄mo ciuitatez q̄ longa alba dicta est cōdidit ascantus filius enee. xxx. anno postq̄ p̄r suus lauiniū cōdiderat in q̄ regnauit ascant⁹ postq̄ lauiniū dimiserat lauiniē q̄ fuit m̄r ei⁹ fm̄ aliquos. vt nouerca fm̄ alios. **I**n ea etiā ciuitate regnauerūt latini reges vsq̄ ad romulū vel vltra. cō-

stat em q i ca regnatu e siue appellaret regnu latinoz
siue albanoz vltz ad tps tulli regis romanoz q suc
cessit nume popilio sicut numa romulo. Ipe ho pp
pfidia albanoz qua ets obiecit tullus ciuitate illa s
uerrit. q steterat. cccc. anis fm titu. 7 de ciuibz albanis

Ca. XII
Auiores.
Nec his sacri tñ ro
ma digra e eē pte
ta q tā mtra illic pō
piti^o stituerat. Na ipi^o sumū
tēplū nondū habebat iouis.
Rex qmpe tarqnius ibi capi
toliū fabricauit. Esculapius
at ab epidauo abiuit romā
vt pitissim^o medic^o i vrbe no
bilissima artez glisio^o exerce
ret. Nat at deoz nescio vñ
os alios addidit

q vel custodirent alios pdictos tanq fugitiuos vl iu
uarēt saltez tanq inualidos. q. d. si aliq dñ fuisent sa
tis validi vel voluissent remanere. frustra puidisset
ipe numa de pluribus **Ca. XII.**

Ac his sacri. In b ca. ondit brus aug^o quā
ta sit ceccitas romanoz qui fm q roma creuit
fm hoc etiā auerunt numerū deoz. 7 primo ostendit
quō multiplicauit deos. scdo ibi. sub hoc ergo rē. de
clarat vanitatem erroris eozū. **C** Nam ipius sū
mū templū rē. hic sciendū q duo erat tarquinij reges
romanoz scz tarquinius pūscus 7 tarquinius super
bus qui fuit vltimus rex romanoz. de quo fit hic mō
tio. Iste em sicut narrat titus liuius de origine vrbs
li. j. postq rebus bellicis finē imposuerat. conuertit
ad res vbanas qm suum. Et in primis statuit edifi
care templū ioui in monte. q primo fm iustinum libro
xliij. vocatus est saturnius. q saturn^o locū illū inha
bitauit. postea mons tarpeius dictus est. cū aut fode
rent ibi fundamēta tēplū inuentū est sub terra caput
hoīs cum facie integra. a quo mons ille q in fra vrbez
est. dictus est mons capitolij. 7 etiā templū illud capi
toliū vocatū est. qd iouis summū tēplū vocat hic bea
tus aug^o. 7 merito. q dicitur^o liui^o. q opus illi^o tēplū
ita sumptuosū erat 7 magnū. q magnificētia romāo
rū q fuit tpe augusti sub quo dnabat fere toti orbi vir
poruit illi aliquod equale facere. **E**sculapius
aut ab epidauo rē. Esculapius fingit deus medicie
Epidaur^o fm eueropiū est ciuitas q mō vocat dyr
rhabchiū. qz vero roma fuit maior ciuitas q epidaur^o
ad ambuiuit rome esse vt dicit aug^o. De aduectōe autē
ei^o romā dicit tit^o liui^o de vrbs origine li. x. in fine. q
cū roma graui pestilētia laboraret que tanta fuit vt l3
ānus ille. s. cccclv. ab vrbe dita in multis let^o esset. tñ
vir ad ym^o mali sufficit solatiū pestilētie. s. vrbe vren
tis. tā q ad hoīs qz etiā quo ad agros. Igit^o consulēt
libros sibylle de remedio. 7 inuentū est q esculapi^o de
epidauo romā afferend^o esset. Idē etiā narrat oros
us li. iij. De hoc vero narrat titus liuius li. xj. ab vr
be dita. 7 valerius li. j. q tribz ānis continuis vrbs
afflicta fuit graui pestilētia. Missi ergo sunt p re
medio legati ad accersendū de epidauo esculapiū. q

venētes ab epidauris duci fūt i tēplū esculapij. qd
qñqz milibus passiuū ab epidauo distabat. 7 ecce ser
pens q qñqz licet raro ab epidauris visus fuerat. nū
qz tñ sine bono ipoz visus est. propter qd etiā in mo
dū esculapij venerati p ptes vrbs clarissimas leui trat

nata pnestinū mōtē insedit.
Indignū ei erat vt cū ei^o fili
us iā colli capitolio pñderet
adhuc ipa i loco ignobili lari
taret. **Q**ue tñ si oim deozuz
mī ē: nō ē secuta solū roma
qsdā filios suos: vey 7 alios
pcessit etiā secuturos. **H**i
roz sanē si ipa pepit cynoce
phalū: q longe postea venit
ex egypto. **U**trum etiā dea
febris ex illa nata sit: vide

eru repe cepit tr
duoz 7 spect^o 2
haud dubiā an se
appetite clarioris
sedis alacritates
serēs. deinde ad
nauc romanā p
rcrit ac nauē cor
scēdit. vbi vniuf
ligari tabernacu
lū erat ibiqz que
uit. **L**ū ho nau
gando. **I**ncum
peruenissent. ser
pens qui vbiqz i
nauigio reman

ferat ad terram dilapsus est. edem esculapij que ppe
erat intravit. 7 ibi tribus diebz remansit dato sibi ci
bo. postmodū vero ad nauē reuersus se romā ad vo
hendū pbuit. ibi in ripā tyberis egressus. i insulā vbi
templū dicatū fuit esculapio trāsnaravit. 7 cessante
pestilentia a romanis. Idē narrat ovidius li. ry. me
tamorphosios. **V**ocat^o est aut serpens ille in cui^o spe
cie venit esculapi^o fm papiā epidaur^o. q de epidau
ro ciuitate venit. **E**t est b aduertendū pp libros sibyl
le de qbus hic fit mentio. q cū fuerint de cē sibylle vas
tes famose. sibylla de qua fit hic mentio fuit sibylla
cumea dicta amalthea. s. q dicit **I**sidor^o li. viij. crymo
logiaz. q ipa nouē libros attulit tarqnto pscō regi ro
manoz quinto. in quibz erant decreta romanoz 7 scri
pta. dicta vero est cumea a cuma ciuitate campanie.
cui^o sepulcrū adhuc in sicilia manet. **D**ec **I**sidor^o. **A**
Belli^o vero li. j. narrat q anus qdā incognita ad tar
quiniū regē supbū adhr nouē libros serēs. quos cē di
cebat diuina oracula. eosq dicebat vendere velle. sed
cū iudicio regis pciū excessiuū peteret. ab ipō irrita ē
Auc illa igne corā rege facto tres ex ill^o libris cōbussit
interrogās si rex ser libros 7 sidos eqli pēio veller eme
re q dixit anū illā delirare. que statim tres alios cōbussit
interrogās regē de tribz residuis libris sicut de ser fe
cerat. q mulieris vidēs 7 stantiā. tres libros emit non
minon pēio qz peritum erat de oibus. **M**ulier vero il
la postmodū a rege digressa nunq cōparuit. libz ve
ro tres illi appellari sunt sibyllini. 7 in sacrarium 7 di
ti sunt. 7 ad eos q si ad oraculū qndecim viri adēūt. cū
dñ imortales publice 7 sulendi sunt. **D**ec **e**. **A**gel
lio. **E**t idē in sūma narrat solin^o capitulo de sibyllis.
Mater aut deoz rē. de hoc notat. s. ca. xxx. li. j.
Si ipa peperit cynocephalū. dictum est supra li
bro. q. capitulo. xiiij. **U**trum etiā dea febris rē.
Nota de ista supra libro scdo. capitulo. xiiij. **D**e ista
vero dicit hic augustinus q esculapius pncpos ma
tris deozū habet videre si dea febris processerit ab ipa
q esculapius cum dicat deus medicine ipse habet de
febre curare 7 iudicare vnde proventat 7 habeat origi
nem. **D**icitur autem esculapius pronepos matris de
ozum. quia cybeles mater deozum genuit **I**ouem.

et iuppiter apolline. apollo vero esculapius. De am ciue romanam etc. p rano dicit febre ciue romanam. qz ipa no fuit aliunde adducta. sic berechynthia maf deoz etc sic esculapius. fz solu a romanis est ipsa deificata

Sub h tot deoz etc. sciendu e b q romai ita multu plicauerunt deos i vrb: qz vix erat aliqd i vrb: cui n attribuisent de os ppios qz dda fecerunt celestes. id em celo habi rates. sic iouez z multos alios. qz da terrestres. sic faunm z picu celi be z hmoi. qz daz ifernales sic plu tonē. febre. pallo re z furias. qz dā ho aqricos. sicut neprunū deū ma ris. z nymphas siue musas fecerunt deas aquaru z illas distinxerunt fm diuersitatem aquar. Na nymphas marinas dixerunt natades. nymphas fontanas amadriades capoz napeas. montiu oxades. siluar dyades. Nec suffecerunt aliq nymphē du abraqs v l rito.

sed cuiuslibet forti. cuiuslibet fluminu dederat ppiā. Et inter deos posuerunt vtriusq sexu. sic saturnus est masculus z berechynthia femina z vxor eius. Silr iuppiter masculus z iuno femina z coniunx. z sic de alijs. Carro etiā maximus int deos auctoz. in reb diuinis qz dā ponit deos certos. f. quoz origo z approbatio certa est. quosdā ho in certos p oppositū. vt pz infra li. vj. ca. iij. **P**aul cas comemorabo etc. f. in seqnti ca. z ca. xij. z qbus dā alijs. **R** Excepto numa etc. de quo. s. ca. ix. z. **L** frēz romuli. de cuius int fecerit li. ij. ca. xij. **A. XIII** **Q**uomodo nec iuno q cu ioue suo etc. In isto ca. i. cupit. b. aug. tangere mala q romani sūt pas si n obstare de fciōe deoz suoz. z specialit q cō rigerūt tpe romuli ditoris vrbis romāe. z tāgit duo mala. qz pmū fuit interfecio affiniū z sanguineoz scdm fuit int fecio socioz qd tāgit ibi. x inde titū etc. **A**git aut in pncipio fauorē deoz que iactabāt se hē tā iouis qz iunonis qz vneris. De iunone ho z ioue dicit sic. **Q**uō nec iuno etc. b dicit q iuno fingit esse soioz z iunx iouis. ipam ho licet qnqz habuissēt iratā p iudiciū pdis troiani qd tulit i ipam p vne. sic dicit fuit. s. li. j. ca. iij. in tā dicit ea hēc fauorabile sibi. **F**ingit em virgilius li. xij. eneidōs q qz diu eneas z sozū tenuerūt nomē troianū z vocati sūt troiani babuerūt iunonē sibi aduersantē. sed postqz relicto

illo noie vocati sūt latini habuerūt eā ppiā. **R**omanos rez dños etc. Iste plus ē virgiliū li. j. eneidōs vocati sunt aut romani togati a toga q est vestis qua antiq romani vti solebāt in pace fm papia q diuersa genera togaz distinguit. Et sicut dicit. **A. geli.** romani pmo sine

cut nauis nautas: tāto plures adhibēdos putauit: credo desperās pauciores illos sub qbus in cōparōe peloris vite mell vixerat: nō sufficere ad opitulandū grāditari sue. **P**rio em sub ipis regibz excepto numa pompilio: d quo iam supra locutus sum: quantū malū discordiofi certaminis fuit: qd frēz romuli coegit occidi. **A. XIII**

Quomodo nec iuno que cu ioue suo iaz fouebat roma nos rerū dños gentēz toga tā necyen ipa encadas suos poruit adiuuare vt bono z eā more piugia mererēt: cladesq tāta irruit hui inopie: vt ea dolo rapent moxqz cōpellerent pugnare cū socer et misere femie nōdū ex iniuria marit piliate iā pentū sāguie dotarent. at ei vicef i hac pfficatiōe romani vici-

tes raptarum z ira debellabat inter soceros z generos q oportuit multos occidi ex vtraqz parte. **E**t misere femine etc. hoc dicit ppter puellas raptas que grauter valde tulerunt in pncipio iniuriam sibi factam a romanis. **D**icit em titus luitus libro pmo de vrbis origine. q non minor erat indignatio raptarū filiarum qz parentum. **S**ed raptos nitebant se excusare z ascribere totū factum crudelitati parentū qui ipsas filias suas perhibebant in vxores dare nolēbant. **E**t sicut dicit titus. accedebant z blandicie eozū virozum factum purgantium cupiditate atqz amore. que maxime ad multē ingeniū efficaces preces sūt et sic mitigati sunt animi puellarum. **S**ed parentes statim post rapum filiarum cum sordida feste lachrymantēs circuibant ciuitates vicinas et querelis suis eos concitabant contra romanos. **Q**uamuis autem maior pars raptarum esset sabinensium. crane. tamē et alie rapte aliozum locozum. **P**rimo ergo pugnarunt contra romanos hac de causa. ceminenses qui in agrum romanum magnum imperum fecerunt vastādo scilicet agros eozum. **S**ed dum vastando se sparsim diffunderent sic eis obuius romulus cum exercitu suo. leuicqz certamine docet vanam sine vrbibus iram esse. **A** exercitum enim fugat. **R**egem eorum in pncipio occidit. et spoliat. et duce eorum interfecit

Encid. i.

clivitate capit. Eodē etiam tpe antennantiū exercit⁹ fines romanoꝝ iuadit. q̄s palātes. i. palā z sparsim vagātes legio romanoꝝ opp̄ssit z oppidū eoz cepit. Sed hercūlia vxor romuli p̄cibz raptaz sagitata orat maritū. vt pentibz eaz ignoscat z incivitate accipiat.

id ē in ciuitū liber⁹ tarē. Postea crumini bellū in ferētes romanis victi sūt. Nouis sine ar a fabinis bellū ceteris grauius romāis illatū est. q̄ nō prius oñderūt bellū q̄ intulerūt. At p̄mo arcē capitoꝝ lū capitiū tali arte. Nā arcē perat q̄dam noīc spuri

nos suos. Quātis z q̄s mult⁹ vtrinq̄ vulnerib⁹ ac funeri⁹ bus. tā p̄pinoꝝ q̄s z p̄finiū iste victorie p̄stiterūt. P̄o⁹ pter vnū cesarē socerum: et vnū generū ei⁹ pompeii: iā mortua cesaris filia vxore pompeii: quanto z q̄ iusto doloris instinctu lucanus ex

Lucan⁹ li. j.

clamatur. **B**ella per emathib⁹ os plusq̄s ciuilia cāpos⁹ Jus⁹ us tarpeius. hui⁹ filia p̄ bauriēda aqua arceꝝ ererat cūtit⁹ rati⁹ p̄nceps fabinoꝝ occurrēs cū suis. p̄mit rit sibi dona si ip̄os in arcē introducat. q̄ ea duce arceꝝ igressi ip̄am mox iter faciūt. Occupata igit arce poste ra die cū romanis p̄grediunt. Ostiū hostiliū ducē ex ercit⁹ romanoꝝ occidūt. z exercitū vsq̄ ad veterē portam palarij fugāt. Romulus hō z aliq̄ romani fugien tes iouē orāt vt terroꝝ auferat z fugā sistat. rē plūq̄s ioui romulus deuouit. quē postmodū iouē statore ap pellauit. q̄ romāos stare fecit in pugna z tra fabios resistere eū mox romani ceperūt. z romulus cū fero cissimis suoꝝ. imperiū in hostes faciens fugat fabios. Et itegrato bello ex vtraq̄ pte cepit ps romanoꝝ sup̄ior esse. tūc sabine mulieres q̄ raptē fuerāt crinibus sparsis z scissa veste inter acies ip̄as z rela volantia medias se ponūt ex vna pte rogando pentes z alia vi ros ne sanguine nefando foeri z generi se resp̄grent. sicq̄ mouēt aios vironūq̄. q̄ facto silētio duces ad fe dus faciendū p̄deūt. nec solū pacē. s̄ etiā vnā ciuita tē ex duabz faciūt. regimē z sociant. z impiū oē romāz p̄scrūt. romani vero ecōuerso vt aliq̄d fabinis darēt seip̄os quiritēs a curibz appellat. fuerāt autē sabini cures vocati. **D**ec ex titō liuiō diffus⁹ posuit. q̄ d̄ his factis. b. aug⁹. z in hoc ca. z in pluribus alijs locis se pe facit mentōz. **I**stud etiā bellū z pacē describit histo rice ouidius libro. iij. de fastis. **P**ropter vnū cesarem zc. hic interponit bellū consimile. vicz inter iulii cesarē z pompeii. quoz cesar fuit socer z pom peius gener. q̄ mortua filia cesaris scz iulia quā des p̄o sauerat pompeii habuerūt inter se bella fortissima. vocat⁹ est autē iste pompeius. magn⁹ pompeii. p̄pter magnitudinē sui noīs. **E**gerat em bellū in oriente cuꝝ xxiij. regibz quos oēs vicit z romanis subiecit. de cui⁹ strenuitate facit etiā aug⁹ infra li. xviij. ca. lvi. menti onē. z de malis etiā que fecit in irām z populo iudeo rum. **S**ed z iulius cesar strenuissim⁹ sup̄ oēs moꝝra les sui t̄pis erat. **D**ecretū autē sibi belluz fuerat a sena tu z tra gallos. quo expleto cum oēs gallos subiugat set z romā etiā victoꝝ reuertere. anteq̄ vbi appropi quaret. petijt sibi alterum consulariū. fuerat em̄ semel consul. s̄ petijt sc̄do consul fieri. innuēs petēdo q̄ h̄o p̄porteret om̄ino sibi concedi. sed contradictum est

marcello tunc cōsule z pompeio z catone. p̄ceptūq̄ ē sibi vt dimissis exercitibz quos habebat ad vrbē rediret. z pompeio ex auctoritate cōsulis cōmisse sunt les giōes quedā. tanq̄ futuro duci belli z tra iulii si arma mouere vellet. **I**ul⁹ autē p̄ diuersa loca discurrēs

q̄s datuz celeri canimus. **T**u i cerunt ergo romani vt strage soceroꝝ manibus cruentis ab eozum filiabus amplex⁹ miserabiles extorque rēt: nec ille auderet flere patres occisos. ne offēderēt victores maritos: q̄ adhuc ill pugnātib⁹: p̄ q̄bus facerent vota nesciebāt. **T**alib⁹ nuptijs plm romanū nō venus

etia vsq̄ i his pa niā collegit exer citū magnū. valē z fortē. cōsules autē z tot⁹ senat⁹ ac vniuersa nobi litas fugit in gre ciā. z apud epirū se colligētes sta tuerūt ibi bellū is ferre iulio si i gre ciā veniret. q̄ ves niēs cesar z z gre diēs vici⁹ ē a pō peio z fugatus.

cuasit tñ. q̄ pompeius nocte interuenire isēq̄ noluit. **T**ūc dixit cesar nec p̄pēiū scire vincere. z illa die tū se potuisse superari. **P**ostmodum in thessalia dimi cauerunt. nec vnq̄ adhuc romane copie in vnum aut maiores aut melioribus ducibus p̄ueniunt. totum orbem terrarum facile subijcere. **T**andē post longaz pugnā sortis dubie fugit vniuersus pompeii exerci tus. z ip̄e etiam fugatus alexandriā egypti petiit. spe rās a prolomeo rege egypti auxiliū habuisse. sed ip̄e caput pompeii abscisum z anulum eius cesari misit. **P**ostmodum interfecti sunt filius z filia z nepotes pompeii. z secuta sunt multa bella in diuersis parti bus. z strages hoīm multe. cesare eos q̄ pompeio fa uerant p̄sequēte. quattuorq̄z annis hoc ciuile bellū in desinenter totū mundū tenuit. **D**ec extracta sunt ab ozosio li. vi. z eutropio li. vi. **I**deo lucan⁹ qui d̄ his bellis historiā verā metrice scripsit. i principio sui li bri sic dicit. **B**ella p̄ emathios zc. nā thessalia vbi mai⁹ bellū fuerat p̄m papia. quondā emathia vo cabat. z ideo campi emathij vocant a lucano campi thessalis. vel q̄ emathia interpretat sanguis z in cāpis illis vbi pugnātū est effusus est sanguis multus. ido cāpos illos vocat emathios. **B**ella autē illa dicit fuis se plusq̄s ciuilia. q̄ iulius z pompeius non solū fue runt ciues. sed etiā affines. z ideo plusq̄s ciues. **F**lorus vero in epitomate de bello hoc dicit q̄ nō recte ci uile d̄: ac nec sociale. sed nec externū. sed pot⁹ cōmu ne quoddā ex oibz z plusq̄s bellū. **S**cōm hec q̄ bene dicunt illa plusq̄s ciuilia. **D**icit autem lucanus. **J**usq̄ datū sceleri zc. q̄ ius ciuilitatis z affinita ris. tūc verum est in scelus. vel q̄ tunc sub colore iu ris fiebāt scelera. **T**ūcerūt ergo romani zc. hic re dit beatus aug⁹. ad historiā p̄ tractā d̄ raptu sabiaz. **N**ō venus sed bellona. zc. **T**enerem hic excludit quod supra in hoc capitulo fuit tactū q̄ venus faue bat romanis p̄curans eis prospera. **N**uptie autē de quibus hic fit mentio non fuerūt p̄spere. q̄ fuerunt occasio multozū bellonū. **E**t ideo dicit q̄ bellona que tra est belloꝝ z alio nomie d̄: pallas seu mincrua sc̄z has nuptias z foisan h̄ d̄c. q̄ alexāder paris iudiciū dedit contra palladem sicut contra iunonem. vt di ctū fuit supra libro primo capitulo tertio p̄pter q̄d et

ipsa fuit irata troianis sic et iuno. Et b. aug^o h alludit virgilio li. vii. eneidos. vbi inducit iunonem turbam tam de pace facta in regem latinum et eneam. data enee in vxore lauinia. q. nuptie ille foret occasio effusiois mlti sanguis et belloz. dicitur sic. Sanguis troiano et rutilo torabere pgo. Et bellana manet pnuba. In rei veritate ppe nuptias illas turn^o rex rutiloz intulit bellu taz regi latio qz etiā enee. qz latin^o pmo spopoderat lauiniam turno. postmodu ho veniente enea dedit ea enee i vxore. in pmo aut bello rutiloz latinu et troianos in fecit. In secdo in fecit ab enea turnus. Tertiu fuit pliu ex eade ca sumes originē. in q int fecit est enea. ppter q dicit iuno. et bellona manet pnuba. i. bellana erit pnuba tua. id ē mediatrix et procuratrix nuptiaru tuaz. ē aut pnuba idē qd pa nympha. s. illa q nubere viro iugit. **I** Aut forassis alecto illa. h sciedum q tres fingunt furie dēe infernales erinite serpētibz ppe venena q in boim mētibz cau tant. s. appetituz vindicte. opū de sideriu. et libidio se voluptatis amozē. **P**ria furia vocat alecto. se cūda teliphone. terna megera. **E**t at alecto nomē ideclabile qd iterp taf faciēs luctū. **E**t alludit b. b. aug^o dicit virg. vi. s. fingit em hgil^o q iuno fuit irata ppe pacē sup tactaz i. latinu cū enea. in m q cōminata ē se velle excitare de os infernales i troianos. **E**t dicit q ad mādātū iunōis alecto pmo cōmouit vxore latinu amatā noie i enea. q suavit viro suo q nō daret filiā suā enee. s. frustra nifa ē. **P**ostmodū ho alecto citauit turnū et rutilos in irā tra latinū et enea. et secuta sūr mala sup tecta. s. effusio sanguis. et strages mag belloz. **A**ndromache felicit^o. **A**ndromache fuit filia herōis regis thebaz. et vxore Hectoris. **P**yrro aut fuit fili^o achil^o Achilles ho in fecit Hectorē. et pyrro pamū. **A**ndromache igit p^o mortē priami captiuata ē. cui^o tū amore capt^o

ē pyrro im q duxit ea i vxore. et p^o has nuptias nulu troianū occidit. qz ho andromache captiuata fuit. beat^o aug^o amplex^o eius dicit serules. **N**ā seru^o a seruādo dicit. **Q**ui em in bellis seruabant ad vitā. seru^o dicit sunt. **S**ignant aut hic facit mentoz de nuptiis andromaches. qz ipa p eo q nupta fuit pyrro multum anxie p qsta ē enee di. felici^o et igitur se fori sue polyrene q imolata fuit ad tumulū achil^o lis a pyrro quā sibi q pyrro nupta fuit. sic dicit virgil^o li. iij. eneidos. et hoc qz sic idē virgil^o dicit alrerā amās pyrrobus. andromache cūda famulo in vxore tradidit. **D**icit tū aug^o gusti. cā felicius nuplisse capti uā pyrro. qz romāos sabinis ppter cām sup rā crā. et qz nō sunt ora bella ex his nuptiis sic ex ill. **N**ā **S**iquidem ad obsidionē rē **A** q h narrat. b. aug^o gu. et igitur qn rit^o rati^o pnceps sabinoz dolo occupauit arcē capitoli^o et postmodum pugnavit contra romanos vt supra in isto capitulo narraui. **D**einde titū ratiū rē. **I**ste ritus vt supra dixi receptus est a romulo in societatem regni. ita q romulus et titus simul regnauerunt. ad quod romulus necessitate compulsus est. vt supra paruit. cum tamen sicut dicit augustinus germanum proprium salicem remum non posset pati secum regnare. **P** **U**nde et ipso interfecto. rē. **D**e interfectione rati^o narrauit titus liuius libro primo de vrbis origine. q postq par et societas inter romulum et ipsum facta est. contigit q laurentes seu lauimenses miserunt ad cum nuncios quos propinqui repulerunt contra ius gentium. **A**um vero laurentes de hoc conquererentur rati^o. ipse dissimulauit eis facere iusticiā. imo propinquos defendit. **U**nde postmodum cum ipse laurentū ascenderet ad sacrificiū solēne. a laurentibz interfectus est. **Q**uius interfectionē romulus non irulit male sicut debuit. nam mortem dimisit inultā. et

sed bellona dotauit. aut for
tassis alecto illa iferna furia
iam eis saucte iunone plus
in illos habuit licentie qz cū
eis precibus contra eneam
fuerat excitata. **A**ndroma
che felicius captiuata est qz
illa coniugia romana nup
serunt. licet serules: tamen
post ei^o amplex^o nullū troia
noz pyrro occidit. **R**omāi
aut foceros interficiebant i
plijs: quoz iam filias ample
xabant in thalamis. **I**lla vi
ctori subdita: dolere tū suo
rū mortē potuit nō timere.
Ille societate bellantibz: pa
rentū suoz mortes pcedēti
bus viris timebāt: redeunti
bus dolebāt: nec timorē ha
bētes libez: nec dolorē. **N**az
ppter interitū ciuiū: ppinq
rū: fratuz: pentū aut prie cru
ciebant: aut crudelit^o letabā
tur victorijs maritoz. **H**uc
accedebat q vt sunt alterna
belloz aliq pentū ferro ami
serūt viros: alieq vtrozūqz
ferro: et pentes et viros. **R**e
qz em et apud romanos pua
fuerūt illa discrimina. **S**iq
dem ad obsidionē quoqz per
uentū est ciuitatis: clausisqz
portis se tuebant. **Q**uibus

ad tumulū achil
lis a pyrro quā
sibi q pyrro nu
pta fuit. sic dicit
virgil^o li. iij. ene
dos. et hoc qz sic
idē virgil^o dicit
alrerā amās pyr
rhus. androma
che cūda famulo
lo in vxore trad
dit. **D**icit tū au
gusti. cā felicius
nuplisse capti
uā pyrro. qz ro
māos sabinis p
pter cām sup ra
crā. et qz nō sunt
ora bella ex his
nuptiis sic ex ill.
Nā **S**iquidem ad
obsidionē rē **A**
q h narrat. b. au
gu. et igitur qn
rit^o rati^o pnceps
sabinoz dolo oc
cupauit arcē ca
pitoli^o et postmo
dum pugnavit
contra romanos
vt supra in isto
capitulo narraui
Deinde titū
ratiū rē. **I**ste
ritus vt supra di
xi receptus est a
romulo in soci
tatem regni. ita
q romulus et tū
tus simul regna
uerunt. ad quod

cum laurentibus sedus habuit ne princeps vitio peteret. propter quod videtur quod interfectio illa sibi placuit. ut solus posset regnare. Dicitur quod bruns augustinus quod interfectus est factus ut romulus maior esset et irridendo romanos quod romulum tanquam funestum et impium deum sibi fecerat ut super li. q. ca. xv. Dui iō maior videbat quod interfecto tatio solus regnavit.

Ca. XIII
a q. **U**id deinde post numā rē. In hoc ca. enūciat b. augustinus mala quae passi sunt romani sub regibus et specialiter sub tercio regem romanorum. De malis vero quae passi sunt tunc nume quod fuit scōs rex nō facit mentionem. ipse solus regū in pace vixit. et romani sub eo toto tpe ei de te vixerunt. Et facti in h. ca. duo. q. pmo enūciat p̄dicta mala. secūdo ibi. vim tñ patiebant rē. oñdit quod dii romanorum quos multiplicauerunt solū p̄p̄ bōa t̄palia q̄renda et mala t̄palia vitāda sunt. p̄tēdēdi et frustra colebāt. **b** **I**n bellū albanū puocati sūt

rē. h̄storia quaz h̄c ponit beatus augustinus ponit titus liuius libro primo de vrbis origine. Albani siquidē cōdidit ascanius filius enee ubi regnauerunt reges latinorum qui enee successerunt vsq; ad tempora romuli qui a regibus illis descendit propter quod cum romulus esset quasi pater rome. id est conditor eius. alba fuit mater rome et propinqua: quae troia que etiā mater fuit. propter quod fuerunt iste due ciuitates amice. donec succederet nume in regno tullus hostilius quod pacem fastidians occasiones belloz quesiuit incipiens ab alba. Albani ergo puocati ad bellandū multoties confixerunt cum romanis. iam certantes de imperio cuius ciuitatum istarum esse deberet. tandem quadam vice cum vtriusq; p̄ducti essent exercitus ad pugnam. merius princeps albanorum petito colloquio cum tullo et obrento sic ait. Cupido imperij duos cognatos vicinosq; populos ad arma stimulari memor esto cum iam signū pugne dabis. has duas acies spectaculo fore. ineamus aliquā viam qua discernat quos populus imperare debeat sine magna clade. placuit tullo. Erant autē in duob; exercitibus ter gemini frēs

mo sub tot dijs tutoribus iura ciuitatis. Cides quantā hinc dici et quā multa posset nisi quod sup̄ sunt nra curaret intentio: et sermo in alia festia ret. **Capitulum XIII.**
a q. **U**id deinde post numā sub alijs regibus. Quāto malo non solū suo heritiā romanorum: in bel- lū albanū puocati sūt: quod videlicet par nume tā lōga vixerat: quod crebre strages romā albaniq; exercitū fuerūt et vtriusq; cōmotio ciuitatis. Alba nāq; illa quā fili⁹ enee creauit ascani⁹: rome mas p̄pior ipa quod troia a tullo hostilio puocata p̄fixit. **L**ōsigēs autē et afflictā est et afflixit donec multoties tederet paridefectōe certaminū. **T**ūc eū tū belli de ter geminis hinc atq; inde fratrib; placuit experiri: a romanis tres horatij: ab albanis autē tres curiatij p̄cesserūt: a curiatijs tribus duo horatij: ab vno autē horatio tres curiatij supari et

id est tres fratres in vno et tres in alio. nec etate nec viribus dispares. tres vero horatij et tres alij curiatij appellati sunt. qui tñ ex gre romanorum. et qui ex gre albanorum non est certum. ut dicitur titus liuius. tñ maior pars scriptoz tenet et dicit quod horatij fuerunt romani. Et idē

extincti sūt. Ita roma existit victrix: ea clade etiā in certamine extremo: ut de sex viciuis vn⁹ rediret domuz. **L**ui damniū i vtriusq; **L**ui lucreti⁹ nisi enee stirpi: nisi ascanij posteris: nisi pli veneri: nisi nepotib; ionis. **N**ā et hoc plusq; ciuile bellū fuit: quā filia ciuitatis cū ciuitate matre pugnauit. **A**ccessit aliō huic ter geminorum pugne vltime atrocitatis horrendum maluz. **N**ā vt erant ambo populi prius amici: vicini quippe atq; cognati: vni curiatorum desponsata fuerat horatorum soror: hec postea quod spōsi spolia in victorie fratre conspexit: ab eodem fratre quoniam sicut occisa est. **H**umani or huius vnus femine: quā vniuersi populi romani mihi videtur fuisse affectus. **I**lla quem virum iam fide media retinebat: aut forte etiā ipm frēm dolēs quod eū occiderat: cui sororē pmiserat: puoto quod non culpabilis fleuerit.

tenet hic bruns augustinus. **A**ssensum est ergo ab vtroque duce vt ipi p̄dicti inter se pugnent vice duoz exercituz. et vbi fuerit victoria. ibi sit imperium. **L**ocurrūt igit in plū. et pmo interfecit sūt duo horatij tertio ille curiatorum vno nullus interfecit: sed grauer vulnera. quod ergo sanus erat et integer cogitans se nō posse simul trib; resistere quibus grauer vulnera. fusa simlar vt tres ipm inuicē insequētes ab inuicē separerēt ab inuicē remoris ad p̄clium reueritur. et p̄mo interfecit viciniorem. postea alium. et tandem facilliter superat et occidit tertium. quibus sic mortuus ipse postmodum

ad suos reuertit cum ingēti leticia romanorum. **c** **L**ui damnum rē. hoc dicit quia tam albanū quod romanū ab enea descenderunt. et etiam ab ascanio filio enee. **V**ocat autem eos prolem veneris. quia vt supra dictum est libro isto ca. iij. dicebant eneam esse filium enchise et veneris. et quia enchise processit ex ioue. nam fingitur quod iuppiter de electra genuit dardanum. **D**ardanus vero genuit erich thoniū. qui troen. qui assaracum qui capim. qui anchisen. ideo per consequens **A**neas fuit nepos iouis. eo modo quo omnes posteri alij a filio nepotes dicuntur. **d** **A**ccessit aliud rē. hic tangit beatus augustinus scelus et malum quod dicam victoriam mox securus est. nam sicut narrat titus liuius libro primo. cum videret horatius de quo supra dictum est. rediret ad suos cum spolijs curiatorum. occurrit sibi soror sua. que vnus curiatorum sponsa fuit. sed nondum videret videns spolia sui sponsi. statim prorupit in fletum. quod egeret frater eius statim occidit eam dicens. **A**bi hinc cum immaturo amore ad sponsum oblita fratrum tuorum mortuorum tuosq; oblita

patrie. imatur eius amore vocans. qm̄ odū fuerat in
vrosē ducta. sed solū sponsa illē quē planxit.

Ende em̄ apud virgiliū rē. narrat virgiliū. x. enei
dos q̄ cū eneas pugnarēt m̄zentū q̄ fuit rex eru
scor. r̄ esset in p̄inctu occidēdi cū liberatē p̄ filiū e
lausum. q̄ lausul

Encō. 10.

cū pugret p̄tra e
neā interfecit est
ab eo. quē m̄ ene
as voluit p̄sido
rās ei iuucturē.
Un̄ marcel
lus rē. d̄ isto mar
celli steru dicitur
fuit. s. l. j. ca. vj
Quā dicat ab
be. rē. de adulte
rio illo. sc̄z p̄dis
dicitū fuit. s. l. v
b̄o isto ca. iij.

In v̄t desi
des rē. vult dice
re q̄ nullus hosti
li pugnauit s̄ al
bāos nulla iusta
cā sed solū vt ro
manos q̄ toto rē
porē p̄decessoris
sui nūme vixerāt
pacifice r̄ erant
effecti quasi desi
des. p̄ter dissue
rudinē armoz ex
ercitaret in reb̄
bellicis. **A**c acce
pit h̄ auḡ a vir
gilio li. vj. enei
dos vbi dicit sic.

Encō. 6.

Dicit q̄ rūper pa
tricē desides mo
uebit. **A**ullus in
arma viros r̄ iā
desueta triūphis
agnis. **S**ui r̄ cor
dar t̄ l̄m̄ li. de
origine v̄bis d̄
cit em̄ loquēs de
tullo sic. **S**egne
scere igit̄ ciuita
rē raris v̄ndiq̄
materiā exercitadi
belli querebat.

**Salustii
catili.**

Mō virtū sa
lustii rē. al' egar
salustii in p̄logo
catilinarij.
Pugnāt eti
am gladiatores
rē. gladiatores
dicebant q̄ i sp̄
craculis pugna
bant ad inuicē et
se mutuo cedebāt

Un̄ em̄ apud virgiliū pius
eneas laudabilis dolet: ho
stē etiā sua pemptum manu

Un̄ marcellus syracusanaz
ciuitatē recolēs: ei pauloā
te culinē r̄ gloriā sub manus
suas subito p̄cidisse. cōez co
gitās p̄ditōz flēdo miserat̄ c̄

Queso ab hūano impetres
mus affectu: vt femia sp̄sū
suū a fr̄e suo pemptū sine cri
mine fleuerit si viri hostes a
e victos etiā cū laude fleues
rūt. **E**rgo sponsa a fr̄e illatā
mortē q̄n femina illa flebat
tunc se p̄tra matrē ciuitatez
tāta strage bellasse. r̄ tanta
hinc r̄ inde cognati cruoris
effusio vicisse gaudebat ro
ma. **Q**uid mihi obrēdit̄ no
mē laudis nomēq̄ victorie?
Remotis obstaculis insane
opinionis: facioza nuda cer
nant: nuda pensent̄ nuda iu
dicent̄. **C**ausa dicat̄ albe: si
cut troie adukerū dicebat̄.

Nulla talis: nulla silis inuicē

Arū vt desides moueret
Aullus i arma viros: r̄ iā de
sueta triūphis. agmina **I**llo
itaz virio tantū scel̄ p̄petra
tū est social' belli atq̄ cogna
ti. **Q**uod virtū salusti' ma
gnū trāscunter at̄igit. **A**uz
em̄ laudās breuiter antiq̄o
ra cōmemorasset tpa: q̄n v̄s
ta hoim sine cupiditate agi
tabat̄: r̄ sua cuiq̄ satis place
bāt. **P**ostea d̄o inq̄t q̄ in asia
cyr̄: in grecia lacedemonij
r̄ atheniēses cepe v̄bes at
q̄ natōes subegere libidinē
dominādi cām belli h̄fe: ma
ximā gloriā in maxio ipio pu
tare: r̄ cetera q̄ ip̄e istituerat
dicere. **M**ibi hucusq̄ satis
sit eius v̄ba posuisse. **L**ibido
ista donandi magnis malis
agitat: r̄ p̄terit gen̄ huma

et consueuerunt esse serui vt patet p̄ titum liūtum li.
vij. de sc̄do bello punico. loc̄ aut̄ vbi sic b̄ar b̄mōi pu
gne arena vel arenariū dicebat̄. q̄ vel erat locus are
nosus per naturam vel per artem.

Nec amphitheatro rē. **A**beatrum vocabat̄ locū

nū. **H**ac libidine roma tūc vi
cra albā sevicisse triūphabat
r̄ sui sceler̄ laudē gloriā no
minabat. **U**n̄ laudat̄ (inq̄t
scriptura nostra) peccator i
ōsiderijs aie sue: r̄ q̄ iniqua
gerit b̄ndiciē. **F**allacia igit̄
tegmīna r̄ deceptioe deal
bationes auferant̄ a reb̄ vt
sincero inspiciant̄ examine
nemo mihi dicat magn̄ ille
atq̄ ille: q̄ cū illo r̄ illo pug
uit r̄ vici. **P**ugnāt etiā gla
diatores: vincūt r̄ ip̄i h̄z p̄e
mia laudis: r̄ illa crudelitas
Sed puto eē sat̄ cuiuslibet
inertie penas luere: q̄ illoz
armoz gloriā querere. r̄ tū
si in arenā p̄cederēt pugna
turi inter se gladiatores q̄z
alter esset filius: al' par eēt:
tale spectaculum q̄s ferret̄?
Quis nō auferret̄? **Q**uō er
go gloriosum alteri' matris
alterius filie ciui: atis: in se
armozū potuit esse certamē
An ideo diuersū fuit q̄ are
na vlla nō fuit: r̄ latiores cā
pi non duoz gladiatoz: sed
in duob̄ populis multozum
funerib̄ iplebant̄. **N**ec am
phitheatro cingebant̄ illa
certamina sed vniuerso oz
bi. **E**t tunc viuis r̄ poster̄ q̄
usq̄ ista fama porrigit̄: impi
um spectaculū p̄bebat̄. v̄m
tū patiebant̄ studij sui d̄ij illi
p̄sides impij romani: r̄ taliū
certaminū tāq̄ theatrici spe
cratores: donec horatiozum
soroz p̄p̄ curiatios tres p̄
ptos: etiā ipsa terria ex alte
ra parte fraterno ferro duo
bus fr̄ib̄ adderet̄: ne min̄
haberet mortium etiā ro
ma que vicerat. **D**eide ad m̄
fructū victorie alba subuer
sa est. **U**bi post illum q̄s gre
ci euertunt: r̄ post lauinū

spectaculis d̄pu
tatus sicut r̄ am
phitheatrū. **S**ed
ā phitheatz erat
figure circularis
fm̄ **I**sid. v̄nd d̄
ab amphi q̄d est
circum r̄ theatrū
Abeatrum vero
erat figure semij
circularis. **U**trū
q̄ muris claude
batur **E**t nota q̄
differentia erat i
ter circū. theatrū
r̄ amphitheatrum
nam in circo fie
bant ludi circen
ses de quib̄ sup̄
li. j. ca. xxxij. **I**n
theatro fiebant
ludi scenici de q̄
bus supra li. ij. ca.
iij. **I**n ā phithea
tro vero fiebant
ludi gladiatoz
qui inter se con
sa glorie vel p̄mij
r̄ etiam quādoz
q̄ cub̄ bestijs pu
gnabant. scilicet
in arena que erat
intra amphithea
trum. v̄nd r̄ ip
sum amphithea
trum quādoz
arenarium voca
tur.
Deinde ad
fructum victorie
rē. quantum ad
destructionem al
be. narrat tit̄ li
vius de origine v̄
bis libro primo.
q̄ postq̄ supra
ti sūt albani qui
rorum ius suum
in trib̄ curiatijs
posuerant. vt iā
dictū est. ac par
inter romanos r̄
albanos facta es
set. postea exerci
tu metij domi re
uerso. pax illa q̄
romans conce
dabatur imperiū

displacuit vulgo albanesi. et corripuit dicatorum suum
mentem q' tota fortuna publica tribu militibus commisit
Qui volens pro suo placere et cernens suos non suffice
re ad bellandum palam in agro contra romanos perit
prolos alios. s. fidetarios et vebios in bellum romanos.

Encid. 2

et se et suos periti
oni p'servat. Nam
cum postmodum
tullus contra il
los populos pu
gnaturus confide
ret de exercitu al
banorum et duceret
meritum et alba
nos contra ipsos.
meritum cuius suis
tullum dicit et
prope montes
descendit ubi for
tuna bellantium
posset intrari ut
eo se conferret q'
fortunam cerne
ret p'valescere. qd
tullus comperi
ens clamavit in
exercitu suo non
esse de recessu al
banorum in alio
trepidandum qz
iussu suo recesser
int. ut hostes a
tergo intraderet
Uicit autem tullus
cum romanis. et
post victoriam ip
sui metum corp' fe
cit in duas pres
distrabi. civitate
etiam albanorum
quo ad muros et
domos funditus
euerit et ciues al
banos idem roma
ad eam inhabitam
du transire. fuit
autem alba tertia
civitas in qua tro
iani posuerat ca
pitulum regni succes
sive. prima fuit
illud. secunda la
tinum. tertia fuit
alba. quarta fuit
roma.

Ubi amulius
expulso etc. Iste
amulius fuit fra
ter numitoris iu
nioris que a regno
exclusit. ut supra
libro isto ca. iiij.
dictum fuit. Et

ubi rex latinus eneam regem
peregrinum atq' fugitivum
constituerat: tertio loco ha
bitauerant numina illa troi
ana. Sed mox suo etiam in
de iam fortasse migraverant
ideo deleta est. Discesserant
videlicet omnes ad ytris arif
q' relictis diis: quibus imperi
um illud steterat. Discesser
ant sane ecce iam tertio: ut
eis quarto roma providen
tissime crederetur. Displacu
erat enim et alba: ubi amul
ius expulsus fuit. et roma placu
erat ubi romulus occiso f're
regnauerat. Sed anteq' al
ba dirueretur transfusus est
inquit populus ei in ro
mam: ut ex utraque una civi
tas fieret. Esto ita factum sit
urbis tamen illa ascanij re
gnum: et tertium domicilium
troianorum deorum: ab ur
be filia mater eversa est. Et
ut belli reliquie e duob' po
pulis unum facerent misera
bile coagulum: multus ante
fusus utriusq' sanguis fuit.
Quid iam singulatim dicam
sub ceteris regibus totiens
eadem bella renouata: que
victorijs finita videbantur:
et tantis stragibus iterum at
q' iterum confecta: iterum
iterumq' post sedus et paces
inter generos et soceros et
rum stirpes posterorq' repe
rita: Non paruum indicium
calamitatis huius fuit: q' por
tas belli nullus clausit illoru
Nullus ergo illorum sub tot
dijs presidibus in pace reg
navit.

Capitulum XV.
Ipsorum autem re
gum qui exitus fue
runt: De romulo vi
derit adulario fabulosa qua
perhibetur receptus in celum

beatus augustinus loquitur hic de dijs romanorum
ironice. o q' portas belli etc. de portis belli. id est
que bellum cum aperte essent significabant dictum est
supra libro isto capitulo. ix.

Dei autem regum etc. In hoc caplo ostendit
beatus aug.
quales exitus ha
buerunt reges ro
manorum. et ostendit
discurrendo p' sin
gulos. q' fere oes
malos habuerunt
exitus. incipiens
a romulo q' p'mus
erat. de cuius mo
re et deificatione di
xi supra li. ij. ca
pitulo. xv.
Contra sena
rum intumescere
ceperat etc. causa
indignationis po
puli contra senatum
erat. quia suspic
cabatur populus
q' senatus inter
fecisset romuluz
Acciderat ei
et solis defectio.
scilicet eo tpe quo ro
mulus subtrahere
est. ex qua confir
mabatur postmo
du opinio populi.
credentes romulu
eo tpe i celum fuis
se translatum. Quod
vanitates ostendit
brus aug' p' eclip
sim q' accidit tpe
xpi. Quod autem eclip
sis sol fuerit qm
romulus subtra
ctus est accepti
brus augustinus a
tullio de republi
ca. ubi inducit sel
ptionem d' illa eci
lipsi disputan
tem. De eadem eti
am facit mentio
nem in epitoma
te libro primo ip
se si orus.
Quod autem
dicit scilicet tullius.
et tangit hic
augustinus du
as opiniones p'
babiles de morte
romuli. una est
q' ipse fuerit in
terfectus a violen

Capitulum XV.
Dei autem regum etc. In hoc caplo ostendit
beatus aug.
quales exitus ha
buerunt reges ro
manorum. et ostendit
discurrendo p' sin
gulos. q' fere oes
malos habuerunt
exitus. incipiens
a romulo q' p'mus
erat. de cuius mo
re et deificatione di
xi supra li. ij. ca
pitulo. xv.
Contra sena
rum intumescere
ceperat etc. causa
indignationis po
puli contra senatum
erat. quia suspic
cabatur populus
q' senatus inter
fecisset romuluz
Acciderat ei
et solis defectio.
scilicet eo tpe quo ro
mulus subtrahere
est. ex qua confir
mabatur postmo
du opinio populi.
credentes romulu
eo tpe i celum fuis
se translatum. Quod
vanitates ostendit
brus aug' p' eclip
sim q' accidit tpe
xpi. Quod autem eclip
sis sol fuerit qm
romulus subtra
ctus est accepti
brus augustinus a
tullio de republi
ca. ubi inducit sel
ptionem d' illa eci
lipsi disputan
tem. De eadem eti
am facit mentio
nem in epitoma
te libro primo ip
se si orus.
Quod autem
dicit scilicet tullius.
et tangit hic
augustinus du
as opiniones p'
babiles de morte
romuli. una est
q' ipse fuerit in
terfectus a violen

Tullius de
repub.

ria tempestatu. de q̄ dicit supra. libro. ij. ca. xv. Alia est q̄ fuerit occulte interfectus per senatū. De tullo quippe etiam hostilio rē. de hōi tulli q̄ fuit tertius rex romanorum fulminatione narrat titus liuius libro. ix. de vrbis origine. q̄ inualefcere pestilentia romē. tādē ipse mor-

bum longum incurrit. tūc adeo fracti sūt illi spiritus feroces tulli. vt qui nubil anrea purauerat minus regum q̄ sacris animum dare repente oibus supstitionibus magnis q̄ quis se dedit. ipm igit

Tullius in libro de re publica

tradit volentes libros de sacris a numa p̄decessore suo scriptos cuius ibi quedaz occultata solētia sacrificia ioui facta inuenisset. et ipsa n̄ rite ioui faceret atoue irato cuius do-

Tullius in uiciniis

mo sua fulmine percussus cōstagrassē. Dicit autē valerius libro. ix. cum sic fulminatum. q̄ nec supremo quidem funeris honore a ciuibus decolari posset et celestiflam-

Tullius in hortensio

ma in eam conditionem redactus vt eosdem penates. et regias et rogam sepulchris haberet.

tis: aut cedis facinorosisq̄ secretum. Nam vt alij scriptores eorum: defectioni solis addunt etiam subitam tempestatem: que profecto aut occasionem sceleri prebuit: aut romulum ipsa consumpsit.

De tullo quippe etiam hostilio: qui tertius a romulo rex fuit: qui et ipse fulmine absumptus est: dicit in eisdē libris idēz cicero: propterea et istum non creditum inter deos receptum tali morte: quia fortasse quod erat in romulo probatum. id est persuasum: romani vulgare noluerunt. id est vilificare: si h̄ et alteri facile tribueretur.

Dicit etiam aperte in inuectiuis. Illum qui hanc vrbē condidit romulum ad deos immortales beniuolentia: fama q̄ sustulimus: vt non vere factum: sed propter merita virtutis eius beniuolentia iactatum diffamatumq̄ mōstraret. In hortensio verodialogo cum de solis canonicis defectionibus loq̄retur: vt eas de inquit tene-

q̄ factus est tutor: filiorum eius. Cum igitur mortuus fuisset ancus. et ciues eius congregati essent. vt de futuro rege puidrent. tarquinius filios anci quorum tutor erat venatum misit. et eis sic absentibus regnum petijt et obrinuit. Qui licet postmodum in regno mul-

bras efficiat quas effecit in interitu romuli: qui in obscuratione solis est effectus. Certe hic minime timuit hominis interitum dicere: quia dispuratoz magis q̄ laudatoz fuit. Ceteri autem reges populi romani excepto numa pompilio et anco marcio: qui morbo interierunt q̄ horredos exitus habuerunt. Tullus vt dixi hostilius victor et euerfor albe cuz tora domo sua fulmine concrematus ē.

Priscus tarquinius per sui decessoris filios interemptus est. Seruius tullus generi sui tarquinij superbi: qui ei successit in regnum: nefario scelere occisus ē. Nec discesere adytis arisq̄ relictis dijtanto in optimum illius populi regēz parricidio perpetrato: quos dicit vt hoc misere troie facerent: eamq̄ grecis diruendam exurendamq̄ relinquerent: ad alterio paradisi fuisse commotos. Sed insuper interfecto a se socero tarquinius ipse successit. Hunc illi dij nefarium

ta strenue egisset tñ filij anci p̄p̄ inuriam sibi factam in adeptione regni. et q̄ etiā nullum eorum sibi successorem instruerat. sed quēdam seruiū tullū cui filia suam desponsauerat. cōspire uerunt contra ips̄ et duo patres assuetos ferramentis agris sibus duncare ad hoc delegerūt vt regem interficerent. qui ex condito inter se litigantes appellauerunt ad regem et cum admissi ad ducti fuissent coram rege. et rex in vñ illoz conq̄rentem vchemēter intenderet. aliter eleuata secure regem in capite percussit et occidit. Scriuus tullus rē. de seruiō tullo qui fuit sextus rex romanorū narrat titus liuius libro primo de vrbis ori-

Encid. 2.

gine. q̄ lucinus tarquinius qui postmodum supbus appellatus est. cum tulliam filiam seruij duxisset i vrom. stimulatus malicia vxoris sue regnum aperijt. et p̄tra tullū regē primo coram patribz inuexit. postmodum in foro p̄tonādo ad pplm idē fecit. et stipar armatoz multitudine in regia sede se collocaus iussit patres citari ad regē tarquiniū p̄conē. tullus vero h̄ audito mor accurrens tarquiniū de hoc increpare cepit quē p̄ gradus statim detentū. cum lesus grauter domū suā peteret in via p̄missos a tarquino occisus ē. sup cuius corpus tullia filia sua festinans. vt nouū regēz saluaret virū suū. currū suū traduci fecit. Premissa fere oia etiā narrat ouidius li. vj. de fastis. Nec discesere adytis rē. hoc dicit aug⁹ p̄tra eos qui inuitentes dicto virgilij. vt. s. paruit. li. ij. ca. xxij. Dixerit q̄ dij adyta sua. i. templa et aras reliq̄rūt. p̄ter mala culpe in eoz cultoribz repta. cui⁹ op̄ ositū paruit i tarq̄nio. cuius scelus magnū fuit. et p̄ h̄ tñ non relique rūt dij tēpla sua. imo sicut tangit bic brūs aug⁹. et nar-

rat Titus Livius li. j. de origine vrbis. post p̄farū scelus tarquinius vsurpās sibi regnū volūcos 7 gabios populos. s. vicinos domuit. deinde ad edificandū tēplū Ioui in monte tarpeio q̄ postmodū capitolin⁹ dictus ē vt supra li. isto ca. rj. dixi. se cōtulit vbi inest / mabiles sumpt⁹ apposuit.

l. Quod vō eū rē. Dic excludit quādā falsaz defensionē dēoz nā posse dici ad iustificadū eos. q̄ lz dñ nō recesserit p̄pter scelus tarquinij. n̄ fecerūt eum recedere 7 expelli de vrbē. h̄c excludit. b. aug⁹ dicens eum nō fuisse expulsum d̄ vrbē p̄pter peccm̄ p̄tū. s. p̄pter peccatū filij sui. scz sexti tarquinij q̄ lucretiā oppressit vt supra libro p̄mo capitulo. r̄t dicitur fuit. modum vero expulsiōis narrat titus Livius libro p̄mo. **A**um em̄ lūcra sc̄p̄sam in r̄fessisset. r̄l̄c̄t̄ am̄ici eius cor⁹ suū romā. vt ei⁹ p̄sentia magi populū contra regem concitaret. **A**rat autē tūc tarquinius extra romā cum exercitu in obsidīe arde. **I**git̄ cum redire veller. clausurēt sibi portas 7 duos consules qui p̄essent rei publice creauerūt. **T**arquinij vero sic exclusus cum postmodum diu romanos speres cuperandi regnū in quietā flet. tandem desperans intentus assequit̄ exul apud tusculum consenuit. ibidem finiens dies suos. **D**e quo dicit tullius libro de amicitia. eum cum exularer dixisse

parricidaz soceri interfectōne regnantem: insuper multis bellis victorijsq̄ triumphantem: 7 de bellorum manubijs capitolium fabricantem: non abscedentes: sed p̄sentes manentesq̄ viderūt 7 regem suum iouem in illo altissimo templo: hoc est in opere parricide sibi p̄sidente atq̄ regnare perpessi sūt. **H**ecq̄ enim adhuc innocens capitolium instruxit: 7 postea malis meritis vrbē pulsus ē: sed ad ipsum regnū in quo capitolium fabricaret immānissimi sceleris perpetratiōne peruenit. **Q**uod vero eū romani regno postea depulerunt ac secluserunt menibus ciuitatis: non ipsius de lucretie stupro: sed filij peccatum fuit: illo non soluz nesciente: sed etiaz absente cōmissum. **A**rdēam ciuitatem tunc oppugnabat: 7 pro populo romano bellum gerēbat: nescimus quid faceret: si ad eius noticiam flagiciuz filij deferret. **E**t tū explorato ei⁹ iudicio 7 in experto: ei popul⁹ ademit impiū: 7 recepto exercitu a quo deseruius est: clausis deinde portis non sunt passi intrare redirentem. **A**t ille post bella grauiissima quibus eosdem romanos concitatis finitimis attriuit: postea q̄ desertus ab eis quorum fidebat auxilio regnum recipere non valuit: in oppido tusculo romae vicino: quattuordecim vt fertur annos priuatam vitam quietos habuit: 7 cū 7 vore consentit: m̄ oprabiliorē fortassis exitū q̄ socer eius ge-

runt primum se intellexisse quos fidos habuit vel hābuisset amicos. 7 quos infidos cum neutris gratiam referre posset. **F**uit autē ipse vltim⁹ rex romanorū q̄ fuit eutropiū li. j. xxxv. annis regnauit.

neri sui facinore nec ignorāte filia: sicut perhibetur extinctus: nec tamen istuz tarquinius romani crudelem aut sceleratum: sed superbū appellauerunt: sed fortassis regios eius fastus alia superbia non ferentes. **N**am scelus occisi ab eo soceri optimi regis sui: vsq̄ adeo contempserunt: vt cum regem suuz facerent: vbi miro: si non scelere grauiore mercedem tantam: tanto sceleri redderunt: nec discessere adytarissq̄ relictis dij. **N**isi forte quispiam sic defendat istos deos: vt dicat eos ideo mansisse romae quo possent romanos magis punire supplicijs q̄ beneficijs adiuuare: sed uidentes eos vanis victorijs: 7 bellis grauissimis contentes. **H**ec fuit romanorū: vtra sub regibus laudabiliter illius reipublice vsq̄ ad expulsionem tarquinij superbi per ducentos ferme 7 q̄draginta 7 tres annos: cum ille omnes victorie tam multo sanguine: 7 tantis empre calamitatibus: vix illud imperium intra viginti ab vrbē miliaria dilatauerint q̄ntum spacium absit vt saltem alicuius getule ciuitatis nūc territorio comparemus.

Capitulum XVI.

Tic tempore adiciamus etiam ips illud: quousq̄ dicit salustius equo 7 modesto iure agitatum dum metus a tarquinio 7 graue belluz cū etruscia positum est. **Q**uam diu eniz etrusci tarquinio re-

gibus annis cccxij. vt dicit hic augustinus. 7 idē dicit eutropius. **A**ut vero Livius dicit q̄ cccxij. annis. quia forsā partem anni q̄ superfluit p̄ anno computauit. aug⁹ vero loquit̄ de ānis integris.

Op̄rabiliore fortassis rē. **D**icit p̄ter tullū socerū tarquinij. quē tarquinius turpiter interfecit. filia p̄ria scz tullia p̄sentiente vt creditur.

Intra. xx. ab vrbē miliaria rē. **E**utropi⁹ li. j. dicit q̄ adhuc roma vt plurimum vix sexdecimū miliarū possidebat. **Q**uā tu spaciu rē. vult dicere q̄ roma n̄ subiecerat sibi tāto tempore de terra quantū est territorij vni⁹ parue ciuitatis getule. **I**st autē getula in africa terra q̄dam. **A. XVI.**

Tic tempore adiciamus. **In hoc capitulo ostendit beatus augustinus. quāliā mala passi sūt romā statim p̄ expulsionem regis tarquinij. scz primo anno consuli qui fuit cōsilius primus annus ilius ipis. de q̄ salustius dicit q̄ equo 7 modesto iure agitatum rē.**

B aut dicit in li. hystoriaz vt. s. li. ij. ca. xvij. dicitur fuisse **D**um metus a tarquinio rē. d. b. nota. s. li. ij. ca. xvij.

Eneid. 2

Salustius li. j. hysto

In quo grauisimo tpe q̄ funest⁹ rē. i. plen⁹ fune
 rib⁹. nō p̄ pestilentia. sed p̄ interfectōes varias.
 v̄ infra parēbit. vel d̄ funest⁹. i. crudelis p̄ crudeli
 tates eo āno ostensas. **N**ā iunt⁹ brut⁹ ex hono
 ratū rē. ex honoratū dicit q̄ d̄ solatu de positu in cui
 us locū successit
 eo āno publi⁹ va
 leri⁹. de ista tarq̄
 nū collarini cie
 etōe dixi. s. li. ij.
 ca. xvij. **D**e
 idemox ille i bel
 lo rē. h̄ tangit. b.
 aug⁹ duas histo
 rias q̄ p̄ma oꝝ
 d̄ neci geste ē de
 interfectiōe filioꝝ
 bruti ⁊ alioꝝ. nar
 rar aū t̄t̄ huius
 li. ij. de origine v̄
 bis. q̄ expulso
 tarq̄nio rege. erāt
 in v̄be adolescō
 res aliq̄t nobiles
 q̄ regnāte tarq̄
 nio cū filiis tarq̄
 nū v̄itā dissolu
 tā ⁊ luxuriosam
 duxerāt q̄ expul
 sionē regis gūc
 inter se ferebant
 vidētes ablatum
 multū sue p̄tine
 libertati. dicebāt
 em̄ regē hoies cē
 q̄ ip̄erare pos
 sis. ⁊ vbi vis. id
 est violētia. v̄bi
 iniuria op̄sit cē
 vbi etiā grē locū
 cē. s. apud regem
 vbi etiā locū esse
 h̄nticio ⁊ irasci.
 ⁊ ignoscē posse
 int̄ amicū ⁊ int̄
 micū discrimen
 nosse. leges v̄o di
 cebāt rē surdā et
 inexcusable cē sa
 lubritōe melioꝝ.
 q̄ inopi q̄ potē
 ti. nihil laramēti
 vel venie h̄re. si modū excesseris piculosum cē i tot hu
 manis errorib⁹ sola inocētia viuere. **D**ec igit ⁊ sumi
 lia dicētes tractabāt cum his q̄s tarq̄nū ad v̄bē mise
 rar p̄ reb⁹ suis rep̄cēdis d̄ reductōe regis. ⁊ fere pdu
 xerāt tractatū ad effectū nisi p̄ vnū seruū q̄ eos h̄ tra
 ctātes audierat de retri fuissent. **I**git̄ pditōe comp
 ra brut⁹ cōsul p̄rios filios in hac pditōe de p̄bētos i
 p̄spectu suo p̄mo ad paluz ligatos ⁊ nudatos iussit
 virgīs cedi ⁊ postmodū decollari. **L**ui⁹ sup̄ licū filio
 rum tpe pater erat spectatoꝝ null⁹ doloris signū osten
 dens. hoc factū bruti cōmendās valeri⁹ li. v. dicit d̄ ip̄

Encid. 6

so. q̄ eruit patrē. v̄t h̄ sulē ageret. oibusq̄ viuere. i. fis
 liis oib⁹ q̄ reipublice vindicte deesse maluit. **D**e
 isto etiā facit virgil⁹ mentionē li. vj. eneid⁹. **C**uius
 h̄sus h̄ ponit aug⁹. ⁊ satis clare exponit. **D**e h̄ etiā oꝝ
 sius li. ij. dicit. **A**nno post v̄bē conditā. cclxij. brut⁹
 p̄m⁹ apud roma
 nos h̄ sul⁹ d̄ ditor
 rē regēq̄ rome. n̄
 solū creāq̄ par
 ricidio s̄ etiā v̄i
 cere studuit. q̄p
 pe duos filios
 suos tortidēq̄ v̄
 oris sue fies v̄i
 telios reuocādo
 nū in v̄be regum
 placitos i sumu
 latos in cōtione
 p̄raxit virgil⁹
 cecidit. ⁊ securi
 p̄cussit. **D**e h̄ fa
 cto bruti facit au
 gustin⁹ mentōes
 infra li. v. c. xvij.
Secūda historia
 quā tangit ē de in
 terfectiōe bruti.
 quā etiā narra
 tit̄ luit̄ ibidē. re
 fert em̄ q̄ tarq̄nū
 rex audito q̄
 mō d̄ retri erat
 p̄siliū pditor⁹. et
 de eis sumprum
 supplicium. mox
 bellū romanis in
 tulit. in q̄cū bru
 tus vidit filium
 tarq̄nū statim in
 vasit eū. q̄ forit̄
 adinuicē d̄mice
 tes mutuis v̄b
 nerib⁹ ceciderūt.
Mortuo h̄o bru
 to successit sibi i
 p̄sularu lucreti⁹
 spuri⁹ pas̄ lucre
 tie quam fili⁹ tar
 quinij reg⁹ opp̄s
 serat. lucreti⁹ ve
 ro ante finem an
 ni moꝝo interit̄
 ⁊ successit ei in consularu marcus horatius. ⁊ sic āno
 p̄dicto roma q̄nq̄ p̄sules habuerat. quoz vnus moꝝ
 tuus est in bello. alter moꝝo. tert⁹ eieci⁹ fuit de v̄be.
Nam ⁊ idem brutus rē. hic ostendit augustinus
 quanta iniquitas fuit eiectio tarquinij. collatini. qui
 quia in nomine conueniebat cum rege expulso. cuz ta
 men facile esset nomen mutasse. expulsus est. non ob
 stante q̄ brutus esset consanguineus reg⁹ propinqu⁹
 fuit em̄ filius tarquinij sororis regis. id est nepos re
 gis ex sorore tamen. ⁊ in v̄be ⁊ in consularu rema
 nebat.
 ⁊ filios occidit: ⁊ a se percus
 so hoste et filio tarquinij et
 mutuo percussus superuue
 re non potuit: ei⁹ potius ip
 se tarquinus superuixit: col
 latini college videtur inno
 centia vindicata: qui bonus
 ciuis ob hoc tarquinio pulso
 passus est: quod tyrannus
 ipse tarquinus. **N**am ⁊ idē
 brutus consanguineus tar
 quinij fuisse perhibetur. **S**z
 collatinum videlicet simili
 tudo nominis pressit: quia
 etiam tarquinus vocabatur.
Mutare ergo nomen
 non patriam cogeret: po
 stre mo si in eius nomie hoc
 vocabulum minus esset: lu
 cius collatinus tantummo
 do vocaretur. **S**ed ideo nō
 amisit q̄ sine v̄llo detrimen
 to posset amittere: v̄t et ho
 noꝝe primus consul: et ciui
 tate bonus ciuis carere iube
 retur. **E**tiam ne ista est glo
 ria iunij bruti detestanda ini
 quitas: ⁊ nihilo v̄tilis reipu
 blice. **E**t etiam ne ad hanc
 perpetranda. **V**icit amor
 patrie laudumq̄ immensa
 cupido. **N**am expulso v̄tiq̄
 tarquinio tyranno: consul
 cum bruto creatus est mari
 tus lucretie: lucius tarquini
 us collatinus: q̄ iuste popu
 lus moꝝes in ciue non nomē
 attendit: q̄ iniuste brut⁹ col

Quo anno consularis re. vult dicere qd eo anno quo p'dicta p'gerit roma auspicata e. i. habere cepit noua potestate. scz consular. qd fuit primus annus qd cepit habere consules. De differentia huius potestatis ad potestate dicatoris dicam infra libro. v. capitulo. xvij. Durabat qd annu nisi cotinueret eos sequenti anno eligi d. no uo r creati. imo qnqz consul creatus erat infra annu integrum cedebat potestati eo qd certa dies esset comitiorum. id e conuocatiois populi ad eligendu magistratus no uos regulariter. vltra qua no durabat potestas magistratum. etiaz si ex aliquo casu quis fuisset alio tpe creatus. **S**in to. s. tpe re hoc rep. fuit quamdiu tarquinius superbo p' expulsionem suam vixit. xv. vel xvj. annis vt supra patet libro. ij. b. capitulo. xvij.

Secuta sunt que idem salustius re. Salustius dicit que hic recitat augustinus i libro historiaru suarum que sup etiaz recitauit augustinus libro. ij. capitulo. xvij.

Capitulum. xvij.

Quid itaqz ergo tatas moras vel scribens patiar: vel lecturis afferam? Quam misera fuit illa respublica tam longa etate p' tot annos vsqz ad scdm bellum punicu: bellis forinsecis inquietare no desistentib: r int' discordijs seditionibusqz ciuilibus a salustio breuiter intimatum e. Proinde victorie ille non solida beatorum gaudia fuisse sed inania solatia miserorum r ad alia atqz alia terribilia mala subeunda illecebrosa incitamenta minime quierorum. Hec nobis quia hec dicimus: boni romani prudentesqz succenseant quanqz de hac re nec pauendi sint nec monendi: quando eos minime succensuros esse certissimum est. Hec enim grauius vel grauiora dicimus aucto tibus eorum r stilo r ocio multum impares. Quibus tamen ediscendis r ipi elaborauerunt r filios suos elaborare compellunt. Qui autez succensent: quando me ferrent si ego dicerem qd salustius ait: Plume turbe seditiones r ad postez bella ciuilia

Salustius li. budo. **Q**ue idem salustius re. Salustius dicit que hic recitat augustinus i libro historiaru suarum que sup etiaz recitauit augustinus libro. ij. capitulo. xvij.

Capitulum. xvij.

Quid itaqz ergo tatas re. In hoc capitulo beatus augustinus tractat de malis que romani passi sunt post mortem tarquinij superbi. Et primo tangit mala que passi sunt in generali. ostendens qd auctores eorum peiora scripserunt de eis qd augustinus. scdo ibi vbi qd erant illi dij re. inuehit contra deos eorum. r explicat mala que vsqz ad primum bellum punicu passi sunt. r hoc facit in speciali. **P**er tot annos vsqz re. id est fere p. xxx. annos. vt supra libro. ij. ca. xvij. ostendi. tamen videtur qd melior littera esset vsqz ad primum bellum punicum. quia magis concordat

ret cum principio. xij. capituli huius libri. nam post ipsum finitum tantam pacem habebant qd clausurę potras iam. vt supra libro isto capitulo. ix. dicitur fuit Amen forte quia illud tempus modicum fuit respectu alterius. ideo pro nullo computatur. r ideo dicit vsqz ad secundu bellum punicum vt a salustio breuiter intimatum est scilicet in historijs.

Capitulum. xvij.

Quid itaqz ergo tatas moras vel scribens patiar: vel lecturis afferam? Quam misera fuit illa respublica tam longa etate p' tot annos vsqz ad scdm bellum punicu: bellis forinsecis inquietare no desistentib: r int' discordijs seditionibusqz ciuilibus a salustio breuiter intimatum e. Proinde victorie ille non solida beatorum gaudia fuisse sed inania solatia miserorum r ad alia atqz alia terribilia mala subeunda illecebrosa incitamenta minime quierorum. Hec nobis quia hec dicimus: boni romani prudentesqz succenseant quanqz de hac re nec pauendi sint nec monendi: quando eos minime succensuros esse certissimum est. Hec enim grauius vel grauiora dicimus aucto tibus eorum r stilo r ocio multum impares. Quibus tamen ediscendis r ipi elaborauerunt r filios suos elaborare compellunt. Qui autez succensent: quando me ferrent si ego dicerem qd salustius ait: Plume turbe seditiones r ad postez bella ciuilia

Quod salustius ait. scz in historijs suis. r sic verba salustij ab illo loco plurime turbe re. vsqz ibi ex clusue. porro si illi re. dicit ergo salustius loquens d romans post mortem regis tarquinij sic e. Plurime turbe. id est tribulationes. nam turba fm augustinus de vrbis domini. omelia. xxvj. non est aliud qd multitudo turbata. **S**editiones vero ee ad extremum bella ciuilia orta sunt re. de quibus dictum est supra libro. ij. r plus infra dicitur hoc libro. capitulo. xvij.

Nec nobis quia hec dicimus boni ro. re. b. peti qd romani boni non succenseant. id est irascantur sibi propter hoc qd mala cotu recitat. tamen dicit non oportere hoc ab ipsis petere. quia certum est qd boni romani propter hoc non offenduntur. sicut nec eoz proprijs scriptoribus qui multa peiora scripserunt. quibus augustinus dicit se stilo r ocio multum imparem. id est se minore. Et loquid e: eloquentiores. ocio quia studiosiores erant. Vocatur autem studium r contemplatio ocium. qd dum quis studio r contemplatione vacat. oportet qd ab exterioribus actibus quiescat vel ideo ocio. qz magis eis vacabat scribere talia qd sibi multu alijs occupato.

Idem eod

In eod

G Dū pauci potētes q̄z in grāz pleriq̄z d̄cesserāt. i. multi aliq̄ nō ita potētes in eoz grāz venerāt. p̄ hoc adhibebāt eis. **H** Sub honesto patrū aut plebis noīe d̄nārōes affectabāt. i. cū affectaret d̄nari et hoc in rēderēt p̄debat se agere eām patz aliq̄ cāz pleb. et sic traxerūt q̄daz ad p̄tē suā p̄tes q̄dā vero plebem.

Boniq̄z et mali cives appellati sup̄le fuerūt nō ob merita in rem publicā oib; p̄tē corrup̄t. i. malis effect. s; vt q̄sq; locupletissim; et iniuria validior. q; p̄ntia defendebat. i. q; p̄tē placebant et cede bāt p̄ bono duce bāt. hec saluti.

Ubi erāt q̄n valeri; cōsul rē. historā quā h̄rā git. b. aug. nar; rat tē h̄u; l. iij. de vrbis origine. vic; q; sub cōsulibus tito claudio et publico valerio exules romanorū acserūt q̄gregari i multitudie magna. sc; v; ad duo milia q̄ngētos duce q̄dā a p̄pio herdonio q̄ erat sabinus. ar; cem capitolij occupauerūt. quo tpe inter patres et plebem p̄ legib; quibus dā ferēdis erat dissensio. dur vero herdonio; p̄misit se ad hoc solū venisse vt exules in patriā reduceret et seruos a duro seruitutis iugo liberaret. et nisi hoc sibi cōcederet extrema mala vbi perararet citando volcos et equos p̄plos vicinos in bellū extra ipsos. Tantis vō furorē eodē tpe tribunos plebis inuasit vt in plebe diuulgaret q; nō esset de bello vllō timendū. q; qui arcem occupauerāt erant patrūz hospites et cliētes q; de consilio patrū arcem occupauerant vt plebs sic territa a legib; petendis desisteret.

Subli; aut valeri; ad tribunos et plebē accedit eosq; atrociter corripit. q; curā reipublice in tanta necessitate deserūt adiciēs q; d̄ij eoz ab hostib; capti sunt. q; iuppiter marim; et optim; et iuno regina et numina et ali; d̄ij dec; obsidebāt. et q; castra seruoz publicos penares tenebāt. Quib; nō obstantib; tribuni seditōz vt p̄us mouerūt donec nox supueniēs eis silentiū iponeret. Tuscūlū igit vicin; et focū romanorū auditis his q; rome fiebāt cū ererēt i subsidij cōsulū veniūt romā vt arcē ab hostib; liberēt. cōsulēq; valerij ducēq; tā romanū q; tusculanū sequunt; ascēdētq; in cliuū capitolij. itaq; in vestibulū rēplū prupāt. rū valerij cōsul acer time d̄mīcās inter p̄mos occidit. quē publi; volum;

nus cadentē videns statim eoz; regi iussit. gerēs ip̄e publius volumini; ductis officij. tantusc; erat ardor pugnantū romanorū et tusculorū. vt aū vincerēt q; fierent ducē eoz inieremprū. Multi igit exulū cede sua fedauerūt rēplū. multi capti sunt. herdonio; interfect; est et capitolij restitutu; et purgatu; atq; iustratu.

Ubi erāt rē. de legatis missis arthēas dicitur fuit. s. l. ij. ca. xvj. Et sicut dicitur tit; l. iij. d. vrbis origine. nō soluz erant missi vt leges arthenensium deferrēt. sed etiā vt mores et instituta ac iura aliarū ciuitatū grecie diligenter attēderēt et noscerent. Quātū vero ad dissensōes de q; bus h; loquitur augustinus. sciendū est q; sicut dicitur tit; l. iij. ibidē eodē anno fuit magna dissensio inter consules et tribunos plebis. negabāt enī cōsules potēstatē leges cōdendi. eē apud tribunos et plebē. tantum enī penes se esse dicebant. et p̄ consequens leges que a tribunis late erant cum plebe nullius vigoris erant. tamen concordauerunt et consenserunt tam consules q; tribuni. et omnes vt pro legibus accipiendis in greciam mittererur. Quantum vero ad famem et pestem de quibus hic loquitur augustinus narrat titus liuius ibidem. q; postq; sunt missi legati arthenas. duo simul mala ingentia orta sunt scilicet fames et pestilentia tam hominum q; aliorum animalium. agri quidem facti sunt eo anno steriles. vrbis autem exhausta est funeribus. Nam multi et preclari eo anno mortui sunt. inter quos erat flamen quirinalis. id est sacerdos Quirini. id est Romuli. Augur etiam. id est sacerdos qui preerat augurijs. quattuor etiam tribuni plebis et alij magni nonnulli. De predictis sicut scribit Orosius libro secundo. Dum legati ad arbeniensēs expectantur. Arma romana famēs pestilentiaq; compefcuit.

Ubi erant quando rursus rē. quod hic tangit cōtigit anno ab vrbē condita. tricentesimo decimo tertio quo s; m. Titum liuium libro quarto de vrbis origine famēs grauisima romanos affixit in tantum q; multi spe vicus amissa. ne fame diu cruciarentur se in tyberim submerserūt. propter quod prefectus annone

q. f. de victualib; p civitate curā h̄ret p̄cipuā: creat⁹
 est lucius minucius q̄ postmodū cos q̄ frumēta absco
 derant cōpult ea vendere. vt saltē h̄re possēt civitas
 sufficienter p̄ vno mense. Eodē tpe fuit q̄dā spurius
 emilius questris ordinis diues valde qui aliunde em
 pro frumento de
 sua pecunia ⁊ in
 vbe allato distri
 buit ip̄m plebi. q̄
 tanto allecatabū
 ficio p̄misit sibi
 p̄sularū. Ipe h̄o
 dicebat h̄ sibi ni
 mis modicū esse
 p̄ tanto b̄nficio.
 ⁊ satis parū esse
 si faceret ip̄m rei
 gē. Ita pueniūt
 ad senatū q̄ statū
 dictato: ē creatur
 cium q̄ntū cenci
 nariū iam octoge
 nariū. Erat autē
 tunc potestas di
 ctatorū q̄lis post
 modū fuit impa
 roz nisi q̄ solum
 dimidio āno du
 rabat. Magister
 h̄o equitū sibi co
 aprat fuit ab
 lant. Super h̄
 viso p̄farus emi
 lius vna cū plebe. interim a dictato: nutrit magister
 equitū a spurio emiliū vt eū voceret in iudicium. Emili
 us h̄o infra cateruā suoz se recepit. cūq; ab apparito
 re dephensus esset. erectus est vt fugeret clamando se
 a patrib; opprimi. eo q̄ plebi in tanta necessitate sub
 uenisset. Sed magister equitū ip̄m vociferantē inseq̄
 tur ⁊ occidit. Cū autē de h̄ multus tumultus oriret in
 plebe. dictato: corā se plebē venire iubet. p̄nūciatq; co
 ram ipsa emiliū iuste occisum fuisse q̄ vocatus ad iu
 diciū venire p̄tempserat. ⁊ si in alijs innocens fuisset. ius
 sitq; dictato: domos eius dirui ⁊ bona ipsius vendi
 ac publicari. **U**bi erant q̄ pestilentia rē. Quā
 tū ad lectisternia de q̄b; facit mentionē hic aug. Scie
 dum q̄ in iuuēis olim fiebat lectisternia in q̄b; post
 sent viri iuuē accubare seu discumbere. id est cubito
 appodiat iacere. Nam fm bug; in caplo. cūbo bis.
 q̄ntūq; h̄o succurrūt cōiue sic iacere dū comedebant
 vtz sicut modo faciūt languidi. Et sicut dicit Istd.
 libro. xx. etymologiaz. apud romanos viri accuba
 bant ⁊ femine sedebant. q̄ videbat in femina accubi
 tus esse turpis. ⁊ ideo romani q̄ inuitare volebant
 deos ad sumia faciebant lectisternia. Unde dicit ya
 lerius li. ij. in p̄ncipio. antiquitus femine cū viris cu
 bantibus. id est inclinatis ⁊ appodiat ad lectū vel le
 ctisterniū sup cubitos suos sedentes cenabant. q̄ con
 suetudo ex hoim iuuetu ad diuina penetravit. Nam
 iouis epulo. id est in cōiuitio ipse iupiter in lectum et
 minerua in sellam. id est sedē ad cenā vocant seu inui
 tant. quod etas nostra diligentius in capitolio q̄ in

suis domib; p̄seruat. **H**istoria autē quā hic tangit bea
 tus aug. narrat titus liuius libro. v. de vrbis origine
 dicens. In vbe quasi insanabile pestē orati fuisse q̄
 durabat tam h̄yeme q̄ estate. p̄ qua pellenda consilio
 duū viroz q̄ sacris p̄erant. id est reb; diuinis. p̄imum
 lectisterniū in bo
 nozē. s. deoz fa
 ctum est rome. q̄
 ser d̄ys scz apol
 lini. latone. dia
 ne. herculi. mer
 curio. ac neptūo
 tres lecti q̄ aplū
 simo strati sunt
 apparatu. fuit
 aut latona mater
 apollinis ⁊ dia
 ne. diana h̄o diei
 tur luna sic apol
 lo sol. De latona
 h̄o q̄ pepit apol
 linē ⁊ dianam lo
 quif btūs aug.
 infra li. xvij. ca.
 xij. Titus vero
 liuius libro. ij. de
 secūdo bello pue
 nico narrat ro
 māos fecisse alia
 ser puluinaria. i.
 lectisternia. vtz
 ioui ⁊ iunōi vñū
 alteruz nepruno
 ac minerue. tercū marci ac veneri. quartū apollini et
 diane. q̄ntū vulcano ac veste. sextū mercurio ac ceteri
 o **U**bi erant q̄ p̄ decem rē. **H**istoria que hic tangit
 tur ponit sup libro. ij. ca. xvij. p̄ **U**bi erant q̄ galli
 li rē. **H**istoria quā hic tangit aug. habet supra libro
 ij. ca. xxij. q̄ **U**bi erant cum illa insignis pestilen
 tia rē. de camillo quō vebientes expugnauit habetur
 supra libro. ij. ca. xvij. Quō vero vrbem de gallis vni
 dicauit habet supra libro. ij. ca. xvij. Quantū vero ad
 pestilentia que ip̄m p̄sumpsit narrat titus liuius lib.
 vj. de vrbis origine. q̄ rome orta est pestilentia q̄ ma
 gnam multitudinem hoim p̄sumpsit. in qua ⁊ censo
 rem vnum ⁊ vñū edilem. ac tres tribunos plebis di
 cit mortuos fuisse. **M**ortuus est etiam eodem anno
 camillus vir maxime laudis qui post reditum suum
 de exilio de quo dictum est supra libro. ij. ca. xvij. q̄nt
 decim annis vixit tante glorie vt conditor vrbis ro
 mane secūdus a romulo diceret. **U**nde dicit catropi
 li. ij. q̄ hono: ei post romulū secūdus dclarus est. ⁊ q̄
 his r̄pibus imensa p̄ p̄tinuū bienniū romanos pestis
 afflixit. De ludis h̄o scenicis p̄pter cā institutis habi
 tū est sup li. j. c. xxxj. **U**bi erant q̄ alia pestilen
 tia rē. **H**istoria q̄ hic tangit narrat titus liuius li. vij.
 de origine vrbis dicens. q̄ sub p̄sulbo claudio ⁊ vale
 rio stacco cū oēs maiores ciuitat; morerent morbo cō
 sili ancilla q̄dā fabio mario edili cām. p̄missa sibi p̄us
 ipunitate indicat dices m̄onas venena eo q̄r. ⁊ si se
 vellent seq̄ p̄sules h̄ manifesto exēplo dephēderent. se
 cuti q̄ cā iuenerūt m̄onas co q̄ntes bona medicamēta

hñtes in alia recedita. Quibus delat in for vocat ma
trons duab. quaz vna comelia. alia sergia vocabat
asseruerunt ea medicamenta esse salubria. q cu ca ad p
cepru iudicis bibissent statim mortue sunt. compben
se sunt eaz comites q maximu numeru matronaz in
dicauerunt q silia

faciebant. ex qbo
cler. dñate sunt
Areditu aut est h
magis ex aliena
tione mētis q̄ ex
scelere h fecisse.

Prosius hō lib.
iiij. dicit q tanta
militudo fuit ma
tronz in his fa
cinorib. dēpbent
saru. vt. cccclxxx.

dñate simul ex
his fuisse referat
Valerius aut li.
ij. q̄ru ad numez
eaz dco: dat cum
tito luito. r dicit
q̄ veneficiū q̄stio
r legib. r morib.

romanis vsqz ad illud tps ignota fuit. fuit aut illud
tps. vt p̄ ex tito luito anno ab vrbē dñata. cccclxxx.

Uel qñ in caudinas rē. **Distonia** quā hic tangit bē
atus aug. narrat titus luitus li. ix. de vrbis origine in
pncipio dicit. q̄ cū esset bellū inf romanos r samnites
dux samnitū ponti. habuit exercitū iux furculas cau
dinas. i. locū quendā sic dicitū. **Disit** aut pontus. r.
militēs in habitu pastorali q̄ in diuersis locis pasce
rent pecora iuxta viam p̄ quā erat exercitus romano
rū transirus p̄cipiens q̄ romanis venientib. r inter
rogantib. vbi erat exercitus samnitū. r corditer rñde
rent q̄. s. iuerit ad obsidendū luteriā q̄ erat ciuitas so
cia romanoz. romani q̄ statim dē creuerūt his auditis
ire luteriā ad liberandū eā ab obsidie ne. **sed** duplic
via erat. vna iuxta mare r lōgioz. alia p̄ furculas cau
dinas. quā q̄ breuior erat vt citius socijs subueniret
elegerūt. **laudis** aut via illa ex vtraqz pte montibus
hñs solū vnū introitū r vnū exitū. p̄ mediū duoz sal
tuū. inter quos est planities q̄dam ad quam transitio
vno saltu cū puenissent. ad aliū saltū yellēt ingredi in
uenerūt sibi viā p̄clusam deiectis atqz bonib. in trāsuer
so viaz. r viderūt nihilominus in monte iuxta se p̄si
diū armatoz. sicqz inclusi sunt vt nec retrocedere nec
pedere possent. **andē** necessitate ducti miserūt lega
ros ad samnites petētes vel pacē rōnabile vel bellū.

Rñsum est iā bellatū esse. p̄missa est tñ pax sb his cō
ditōib. vt scz romani oia arma sua redderēt. oīmqz
aliā supellectilē rēctis sibi tñ singul vestimētis. sicqz
oēs sub iugū trāsirent. r p̄mo p̄sules postea alij mgra
tus. r de inde cetera mltitudo. quā pacē romani admī
serūt cū maxima sui deteptione necessitate coacti. sicqz
cū sui ignominia ad vrbē sunt reuersi. **Et** sicut dicit ti
tus luitus li. iij. de vrb origine. qñ aliq̄s mittēdus erat
sub iugū cleuabant due haste vel duo ligna. r terciaz
sup ponebat ex trāsuerfo sicut fiūt fute q̄bo fures su
spendunt. r p̄ mediū illoz ibat q̄ mittebat sub iugo in

signū p̄fecte subiectōis. **Sexcentos** nihilominus eq̄
res rōanos tenuerūt samnites vt essent obsides. **Dac**
etiam historia eutropius li. iij. narrat. r orosius li. iij.
Origis aut illud vt patz ex tito. anno ab vrbē dñata.
ccccxxix. p̄m orosiu aut anno. cccclxxxvj

De pacto hō a
rōanis sic inclu
sis cū samnitib.
inito et postmo
dū a romanis ru
pro dicit infra li
bro. v. ca. xxij.

Ubi qñ gra
ui pestilentia rē.
historiā hic tactā
tangit titus luit
us de vrbis origie
li. x. post mediūz
dicens q̄ āno ab
vrbē cōdita. cccc
lij. erat rome pe
stis grauis. r mlt
ra pdigia riger
rūt. referit etiā ve
dicit in exercitu
app̄ claudij pro
ris plerosqz sub

atqz adhibere p̄pulsā c. qñ r
regē oīm iouē. q̄ iā diu in ca
pitolio sedebat. mltā stupra
(q̄b. adolescēs vacauerat) n̄
pmiserāt fortasse discere me
dicinā. v̄l cū p̄spirantib. vno
rpe hostibus lucanis. brutis
samnitib. etruscis. r senoni
bus gallis p̄mo ab eis legati
pempri sunt. **Deinde** cū p̄o
re opp̄sus exercitus septem
tribunis cū illo p̄euntib. et
militū tredecū milibus. vel
qñ post graues r longas ro
me seditiones q̄bus ad vlti
mū plebs in ianiculū hosti

minib. interemptos. **Uel qñ itidē alia rē.** **Hic**
tangit historia de esculapio r pestilentia que sup̄ habe
tur in libro isto ca. xij. **Uel qñ regē oīm iouem rē.**
loquitur hic aug. ironice dices q̄ iupiter q̄ est rex oīm
deoz diu sederat in capitolio. nā pncipiū oīm rēploz
vrbis fuit rēplū iouis capitolii appellatū. s. q̄ iupitē
dū adolescēs erat cōmisit multa stup. vt poete canūt
r etiā historie idē asserūt. fuit em̄ rex crete. r hō imun/
dissimus. iō vt dicit aug. nō vacauit sibi discere medi
cinā. p̄f qd ipse nesciuit curare infirmos. nec pesti fi
nē iponere. iō oportuit mittere p̄ esculapio que dicit
xū medicine. **In rei veritate** ei esculapius fuerat p̄se
ctus medicus. **Et** vt dicit **Isid.** li. iij. etymologiarū
apollō p̄ ei. apud grecos habet p̄mus reperto: medi
cine. q̄ inuenit p̄mū artē medicine metho dicit. **Escula**
pius hō fuit. ampliatio: medicine r inuenio: medicine
exp̄imentalis. tñ fulminis icru interit. r tñ postmo dū
deificatus est. r dicitur est de. medicine. **Uel cū**
p̄spirantib. vno rpe rē. **historiā** hic tactā narrat orosius
li. iij. dicens q̄ anno ab vrbē dñata. cccclxiij. do labellā
r domico p̄sulib. lucani. bruci. samnites etiā cū etru
scis r gallis senonib. facta societate cū bellū p̄tra ro
manos molirent. r romani ad gallos rogādos misit
sent legatos. galli eos interfecerūt. p̄ter qd cealius
p̄ro: missus est cū exercitu contra ipsos q̄ etruscis ve
niens interfectus est. septē tribuni plebis in illo bel
lo occisi sunt. mlti etiā nobiles trucidati sunt. r. xvij.
milia romanoz militū p̄strata sunt. **Seatus** tñ aug.
minozē ponti numez occasoz. **Uel qñ post gra**
ues rē. **Hic** tangitur historiā de secessioe ppli in mon
te ianiculi de qua nihil alibi rep̄ri nisi qd narrat luit
us anneus forus in epitomate libro p̄mo sic dicens.
Terciam seditionē exerauit matrimonioz dignitas
vt plebei cum patricijs iungrentur qui tumultras in
monte ianiculi duce camelio tribuno plebis exarsit.
Arquo patet q̄ quāuis lex de connubio patrum et

plebis diu ante lata esset vt p̄p̄ tituli. iij. in cā hui⁹
secessione fuit q̄ plebei voluerūt iungim̄ in onio cū
patrijs. qd̄ patrij d̄cedere noluerūt. Idē hō anne
us florū in abbreviatiōe titi liiij. f. lib. xj. dicit sic.
Plebs p̄pter es alienū post graues ⁊ longas seditiōes
ad vltimū seces

sit in ianiculum. vñ ab hortensio
dictatore deduc
ta est. Ne etiāz
hortensius talit le
gem vt plebi sci
ta nō minus va
lerent q̄ leges vt
parz instituta de
tu. na. gē. ⁊ ciui.
-s. ⁊ ⁊ plebis cira
a **C**ū hō tā ml
ta bella rē. Dic
tangit historia de
pletarijs milite
ascrip̄t. Qui hō fuerunt dicti pletarij paret p̄ augu
stinū hic. Nam cum romani continue rebus bellicis
vacarent ⁊ p̄sequens nec rebus domesticis nec pro
creationi plus vacare possent. cernerētq̄ ciuitatez nō
posse diu stare sine noua ple. ordinauerūt q̄ illi q̄ nō
poterāt sufficere ad militandū p̄pter inopiam in vbe
manerent p̄creationi plus vacantes. de q̄b̄ dicit. **A**
gellius li. xviij. ca. xj. q̄ fm̄ iuliu paulū illi q̄ in plebe
romana tenuissimi erant ⁊ pauperrimi. nec amplius
q̄ mille q̄ngentū eris incensum deferebant. pletarij
sunt appellati. Qui hō nullo aut q̄ puo ere censebant
capite censi vocabant. ⁊ nec isti nec proletarij milites
ascribebant nisi in tumultu mario. q̄ familia eoz p̄
ua aut nulla erat. p̄pter qd̄ amoris in p̄nam fidem et
firmamentū nō faciebāt. pletarij n̄ alperis reipubli
ce p̄b̄ cū iuuēturis inopia esset in militiā tumultua
ria legebant. armaq̄ his sumptu publico p̄bebantur
Dicti aut sunt pletarij ab officio plus edende. eo q̄ cū
refamiliari parua minus possent rēpublicam iuuare
plus n̄ gignente copia frequentarent. **Hec. A.** gelli
us. **H**istoriā hō hic tacitā a beato aug⁹. narrat orō si
li. iij. dicens. q̄ anno ab vbe d̄dita. cccclxij. tharen
tini cū viderent classē romanorū in mare p̄tereuntē.
eā hostiliter inuasērūt. ⁊ q̄q̄ n̄ nauibz p̄ fugam eua
sis. alias naues captas ad portū suū trahūt interfici
entes om̄s illos q̄ bello viles esse possent. alios ven
dentes. **M**issi sunt ergo a romanis legati tharentuz
q̄ de iniuria p̄querant. sed expulsi sunt. ⁊ etiā iniuri
as acceperūt a tharentinis. **D**icit em̄ valerius libro.
ij. q̄ vnus legatorū vnina res persus est. **H**is q̄ causis
ingens bellum ortum est. **R**omani hō cōsiderantes q̄
⁊ quanti essent hostes in circuitu eoz. strepabant vlti
ma necessitate coacti pletarios ad sumendū arma co
egerūt. ⁊ sic exercitu magno facto emilius cōsul roma
noz cū exercitu impetū fecit ⁊ in vniuersos fines tarē
tinorū igne ⁊ ferro vastans omnia. plurima etiam op
pida expugnauit ⁊ iniuriam suam acceptā crudeliter
vindicauit. **T**harentinos hō iuuabant multi finiti
moz. q̄z etiā potentia maxime auxit pyrrhus rex epi
rotaz. **E**pyrus em̄ pars grecie est. ⁊ tharentini erant
cognati grecorū. nā lacedemones d̄diderūt tharentū.

Pyrhus ergo totas vires epirotie. thessalie ⁊ macedo
nie habuit elephātes etiā antea romanis incognitos
xx. in italiā de grecia secū adduxit. **P**rima igit pugna
inf̄ romanos ⁊ pyrrhū cui totū bellū ascribit. q̄uis p̄
tarētinis ageret. fuit apud cracleā ciuitatē cāpanie ⁊

gignēde vacabāt: ob egesta
tē militare nō valentes h̄ no
men acceperāt militie p̄scri
berent. **A**ccitus etiā a tharē
tinis pyrrhus rex grecie tūc
ingenti gl̄ia celebratus rōa
noz hostis effectus ē. **L**ui sa
ne de rex futuro euētū cōsulē
ti: satis vrbane apollo sic am
biguū oraculum edidit: vt e
duob⁹ q̄cqd̄ accidisset: ip̄e d̄i
nus h̄cēt. **A**it ei: **D**ico te pyr

barim flumen. **S**
leuiniū cōsulē rōa
noz. vbi tota di
es in pugna cōsu
pra ē neutra p̄te
fugiente donec i
troduci cōnt ele
phātes romanis
q̄ illud genus pu
gne an̄ n̄ viderāt
horribiles ⁊ p̄cci
pue eq̄s pauentē
bus ad elephan
tū aspectū. **R**o
mani em̄ tunc se
victos fuisse fu

ga sua oñderūt. **P**yrhus n̄ atrocitatē cladis quā ac
ceperat ⁊ iacturā publice p̄stata est. affigens titulū
in tēplo iouis apud tarentū in q̄ sic scripsit. **Q**ui an̄
h̄ inuicti fuerant viri. f. romani. p̄ optime olympē.
bos ego vici in pugna. victusq̄ sū ab eis dē. **E**t cū in
creparet a suis q̄ se victū diceret q̄ viciisset. r̄ndit. **S**i
ego itez eodē mō vincō: sine vllō milite epirotū reuer
tar. **D**eciderūt nihilominus de romanis in eo dē bello
peditū. r̄ij. milia octingenti octoginta. ca. ccc. equi
tū vero celi sūt. cclxj. capti octingenti ⁊ duo. **P**ost
hec secūda pugna inf̄ romanos cōsules ⁊ pyrrhū fuit
in apulie finibz vbi q̄uis esset clades magna ex vtraz
q̄ p̄c. rōani n̄ vicerūt. sic hic tāgit aug⁹. nā pyrrhus
trāsfixus brachio p̄mus cessit eplio. fabricius hō rōa
noz legatus tūc vulneratus est. elephantes hō subie
ctis inf̄ posteriora ⁊ mollia ignibz. ardentes circū
lerūt in suo furore machinas sibi ip̄o sitas ⁊ suis ex
tuo fuerūt. **I**n ea pugna cesa sūt romanorū q̄nḡ milia
de exercitu hō pyrrhi. xx. milia. **D**e istis pugnis eutro
pius li. ij. narrat historiā satis pulchrā multa laudabi
lia referens de fabricio sup̄dicto. ⁊ q̄ in tercia pugna
p̄tra romanos fugatus ē pyrrhus ⁊ reuersus in gre
ciam apud argos ciuitatē grecie occisus est. **S**earus
aut aug⁹. tractans hic de p̄ma pugna facit mentionēz
de oraculo. id est r̄iso apollinis. **U**bi sciendū est q̄ be
atus aug⁹. hic tenens sententiā verborū. ordinē ipoz
trāspōnit. nā ip̄m oraculū h̄sus est hexameter **E**nnū
poete tal. **D**ico te eacidē rōanos vincere posse. **U**nd
tull⁹ in li. ij. de diuinatione ponit idē oraculū. **A**io te
eacidē rōanos v̄icere posse. **U**ocat aut pyrrhū eacidē
q̄ fuit d̄ sanguie eaci q̄ fuit auus achillis. **E**acus aut
fuit p̄ pele. ⁊ pelcus p̄ achillis. **E**t est oraculū illud
ambiguū. q̄ potest h̄c duplicē sensum sicut illud. ve
rū est canē comedere panē. **N**ā cū in isto dico te pyr
rbe rōanos vincere posse. sint duo accusatiui. scz te ⁊
rōanos. sensus variari p̄t fm̄ q̄ vnus sensus est. **D**ico q̄ tu
pyrrhe potes vincere romanos. alius sensus ē. dico
q̄ te pyrrhe p̄nt vincere romani. **U**n̄ tull⁹ reprobat
oracula apollinis inf̄ alia d̄c sic. **O**racula tua apollo
yt ego opinio: p̄tum sūt falsa. p̄tum hō casu s̄a. p̄tum

flexiloqua et obscura ut interpretes egeat interpre. prim
 ambigua et que ad dialecticos referenda sint. Sentit
 in tullius ibidem quod illud oraculum non fuerit apollinis
 propter tres rationes. prima quod apollo nunquam respondit latine. se-
 cunda quod ista forma id est responsio grecis inaudita est. tertia
 est quod pyrrhi re-
 ponbo iam apol-
 lo versus facere
 deficiat. **Beatus**
 vero augustinus in
 aliis auctoritatibus
 qui historias ro-
 manas scripserunt
Beatus in tan-
 ta strage etc. De
 hac strage nar-
 rat orosius libro
 iiij. loquens de te-
 pore belli finiti-
 mi sic. Romano-
 rum miseria nullis
 cessat inducibus.
 Consumit enim mor-
 borum malis inter-
 capedo bellorum et
 cum foris cessatur
 a plio agitur in-
 trosum ira de ce-
 lo. **Na** fabio gur-
 gite itez consule
 et caio gemito. pe-
 stilentia grauis vi-
 bem precipue multi-
 eres et pecudes in-
 vadit. necat enim
 in vtero fetibus
 futura plevacua
 uit. et imaturis p-
 ribus cum periculo
 matrum extracti
 abortiuu pfectiba-
 tur. intantum quod cre-
 debat defecturas
 esse successiones
 plis tam in hominibus quam in iumentis. **Ubi se cre-**
do esculapius etc. Hoc dicit beatus augustinus. irridendo
 esculapium et romanos quod esculapium ad se accerserunt
 ut morbos et pestes curaret. post cuius aduentum con-
 tigit pestis predicta. Dicit ergo quod esculapius potuit se
 excusare quia non erat obstetric sed archiater. id est me-
 dicus. potuit enim esculapius ut ironice loquamur di-
 cere quod obstetrices non bene artem nouerant obstetri-
 candi illo tempore. vel quod non bene exequabantur offi-
 cium suum. et ideo erant partus abortiuu. **U**
Quid hyems illa etc. De pestilentia quam tangit hic
 beatus augustinus narrat orosius libro. iij. sic. An-
 no ab urbe condita. cccc. lxxj. pestilentia ingens apud
 romam conflagrauit. cuius atrocitatem significare
 contentus sum. quia verbis implere non possum. Si
 enim spacium quo manserit inquiratur. ultra bien-
 num porrecta est. v. bem depopulauit. cuius erat tan-
 ta violentia ut sibyllini libri consulerebantur qui. cam

rhe vincere posse romanos
 Atque ita siue pyrrhus a roma-
 nis: siue romani a pyrrho vi-
 cerent securus fatidic' vtrū
 liber expectaret euentū. Que
 tunc et quod horrenda vtriusque
 exercitus clades: in qua tamen superio-
 rior pyrrhus extitit: ut iam pos-
 set apollinem pro suo intellectu
 predicare diuinum nisi prime alio
 plio romani abscederet superio-
 res: ut atque in tanta strage bel-
 loz etiam pestilentia grauis
 exorta est mulierum. Nam postquam
 maturos prope ederent: gra-
 uide moriebantur. **U**bi se cre-
 do esculapius excusabat: quod
 archiaterum se non obstetricem pro-
 fitebatur. Pecudes que siliter in-
 teribant: ita ut iam defecturum
 genus animalium crederetur. **Q**uid
 hyems illa commemorabilis tam
 incredibili immanitate seuiens
 ut niuibus horreda altitudi-
 ne etiam in foro pro dies quadragi-
 ta manentibus: ryberij que gla-
 cie duraret. **S**i nostris tempori-
 bus accidisset: quanti et quanta
 dixissent. **Q**uid illa iride in-
 gens pestilentia que diu seuiuit
 que multos peremit. **Q**ue cum in
 annum alium multo grauius ten-

celesti ira impositam responderunt. **In quo ge-**
nere oraculorum etc. Verba sunt tullij libro. ij. de diuina-
 tione. Scripsit enim tullius de diuinatione libros
 duos. et vult tullius dicere in proposito. quod oracula
 que eliciebantur ex libris sibyllinis ira erant obscura quod
 deret: frustra prope esculapio
 aditum est ad libros sibyllinos.
In quo genere oraculorum sic ci-
 cero in libris de diuinatione com-
 memorat: magis interpretibus
 ut prope: siue volunt dubia conie-
 ctantibus credi solet. **T**unc ergo
 dictum est eam esse causam pestilen-
 tie: quod plurimas edes sacras
 multi occupatas prouatim te-
 neret: sic interim a magni f-
 pitie vel desidie crimine escu-
 lapius liberatus est. **U**bi autem
 a multis edes ille fuerat oc-
 cupare nemine prohibente: nisi
 quod tanta numinum turbe diu
 frustra fuerat supplicatum: atque
 ita paulatim loca desererentur
 a cultoribus: ut tanquam vacua
 sine vilius offensione possent
 humanis saltim visibus vendica-
 ri. **H**ic tunc velut ad sedanda
 pestilentiam diligenter repeti-
 ta fuerunt atque reparata: nisi
 postea eodem modo neglecta atque
 usurpata latitarerent non vti-
 que magne pitie varronis tri-
 bueret: quod scribens de edibus sa-
 cris tam multa ingrata commemorat
Sed tunc interim eligans non pe-
 stilentie depulso: sed deorum excu-
 satio procurata est. **La. XVIII.**

non poterat ha-
 beri certitudo rei
 quam significa-
 rent. et ideo que
 interpretabantur
 solum loqueban-
 tur conuictio si-
 cut poterat et vo-
 lebant. nec aliter
 eos interpretanti-
 bus credi potuit
 nisi sicut his qui
 conuictio lo-
 quunt.
Sic interim
 a magno etc. hoc
 dicit augustinus
 quia esculapius
 iam quo ad ma-
 lum istud cui non
 subuenit se potu-
 it excusare dicen-
 do quod malum illud
 puenit non ex ali-
 qua causa natu-
 rali sed ex ira deo-
 rum. et ideo non
 fuit possibile re-
 medium nisi deum
 placarentur.

Tullius de diuinatione

procurata et non a deis vel eorum ministris signis fuit
 quod deum eorum multiplicati erant eis inutiles. nam alio-
 quin coluissent eos et non fuissent edes eorum in usus
 alios humanos translate. **h** **Non** vti que magne
 pitie varronis etc. **U**lt augustinus dicere quod varro
 in libris suis scribens de edibus sacris dicit multa ad
 edes illas pertinentia fuisse sibi ignota. quod posset
 ascribi sue imperitie. nisi edes ille iam suo tempore
 fuissent ab alijs occupate vel deserere. **S**ed
 tunc interim etc. **H**oc dicit. quia licet per oraculum si-
 byllinum viderentur deum qui tantum malum euenire sur-
 is cultoribus permisissent excusari ad tempus donec
 scilicet alia mala venirent. tamen in rei veritate ipsi
 non depulerunt pestem supradictam. sicut supra lib-
 j. ca. xxxij. dictum est. **D**icit enim augustinus. ipsi prouiderunt si-
 nem pestilentie cito imponendum. **A**t ideo volebant
 sibi aliqua in honorem fieri ad sedandum malum illud
 ut crederetur per eos fuisse sedatum.

Am vero punicis bellis 2c. In **lib. XVIII.** hoc capitulo bris aug. tractat de malis que romani sustinuerunt in bellis punicis. Et factum in h caplo duo. q: pmo romanis mala pdicta obijcit. Secdo ibi. hec istis nequaqs. ostendit quod hec obiectio contra roma

nos pcedit et effiacacitercludit. **Dicit aut bellum punicum** qd fuit inter imperiu romanoy et afrozu vel cartbaginensiu. fuit aut cartbagio ciuitas potissima in africa q toti africa et etiã parti hispanie scz vsq ad fluuiũ hiberũ iperabat. et ideo omnes afri vocati sunt cartbaginenses. idem etiaz vocati sũt pmi. et punici et afri. fuerũt aut tria bella punicã. vt dicitur libro. j. ca. xv. Et notandũ q mala q hic tangit aug.

Am vero punicis bellis i cũ inter vtrũq imperiũ victoria diu anceps atq; incerta penderet pflq; duo pualidi ipetus in alteru trũ fortissimos et opulentissimos agerẽt. q: munitioza regna p̄rita sũt. q: vrbes aple nobilesq; deletẽt. q: afflicte q: pdite ciuitates. q: lãge lateq; tot regiões terreq; vastate sũt. Quorũ victi hic atq; inde victores: qd hoim p̄sumptũ e: vel pugnantium militũ: vl ab armis vacantiũ p̄loz. Quarta vis nauiu marinis etiã plijs opp̄ssa: et diuisa: tẽpestatũ varietate submersa e: si enarrat vl cõmẽo rare conemur: nihil aliud q̄

a pncipio huius capli vsq ad illum locum. tunc magno metu 2c. acciderant in omnib; bellis illis. licet minus in tercio q̄ in p̄mis duob;. Sicut aut origo belli quod fuit inter romanos et pyrthũ reges fuit ciuitas tharentina cui volebat pyrthus succurrere. ita etiam fuit origo p̄mi belli punic. Nam tharentini audita morte pyrthi petuerũt auxiliũ a cartbaginensib; et acceperũt. et pugnãtes p̄tra romanos victi sunt. nõdũ tñ hostes a romanis iudicati. Et ideo pugna illa nõ p̄tinet ad p̄mũ bellũ punicũ. sed ipm circiter nouẽ annis p̄cessit. et fuit p̄mi belli occasio. **Am vero punicis bellis** i. hic narrat sp̄aliter mala que trigerũt in p̄mo bello punico. At q: sp̄aliter hic loquat de tẽpore p̄mi belli punic. p̄ ex numero quẽ aug. hic p̄õit dicens q: scenicoz ludoz celebratas quos vocat seculares fuit instituta circiter centũ annos ante h tẽpus. **Hoc tẽpe igit fuit p̄mũ bellũ punicũ.** q: iter institutio nẽ ludoz istoz et p̄mũ bellũ punicũ fluxerũt circiter anni centũ. Nam fm orosium ludi scenici instituti fuerat anno ab vrbe condita. cccclxxvij. p̄mũ vero bellũ punicũ incepit anno. cccclxxvij. De institutioẽ vero istoz ludoz paruit sup libro. j. ca. xxxj. fuerũt aut instituti p̄ remedijs cozpoz. cũ tñ cozpoz nõ valerent. et vltra h fuerunt corruptio animoz. ideo dicit hic. **De felicioribus tempibus memoria negligente perierat celebratas illoz ludoz.** **Renouarũt 2c.** Quam tũ ad institutionem ludoz consecratoz dũs inferis. scz plutoni et p̄serpine narrat valerius libro. ij. q: vuz ingenti pestilentia vrbs scz q̄ntũ ad hoies. et agri q̄ntũ ad fructus vastarent. valesius qdam diues rusticus filijs suis duobus et filia vsq; ad desperatioem labozantibus infirmitate. orauit deos sibi sa

miliares. vt pueroz periculũ in suum caput verteretur. responsum est sibi. q: pueri saluarent si statim p̄tyberim fluuiũ eos tharentũ porassent. ibiq; ex ditis. id est plutonis scz dei inferni. et p̄serpine que d: dea inferni ara aqua calida quã ipi desiderent recrearet.

Qui b intelligẽs de tharento que e: ciuitas magna et famosa et multũ a roma distãs de qua supra facta est mentio. tñ mult valde nauigationẽ arripere tantã. tñ spe salutis pueroz iter inchoat. Cũ aut p̄tyberim ostiaz p̄tereret. et pueris sumentib; iam aq calida subuenire veller. nec ignis q̄ possit aqua calefieri p̄sto esset. cernit pcul sũmũ sibi apparere i loco quodam. q̄ vt a gubernatore nauis didicit tharentum vocabatur. **Extens igit nauem** et hausta de flumine aqua illuc p̄crans igne facto aquam calefecit. calefactãq; pueris bibendam dedit. qua potata statim sopiti sanati sunt. dicuntq; se vidisse in somnis deum quẽdam cozũ cozpoz tergentem. et p̄cipientem vt ad ditis et p̄serpine aram vnde portio illis fuerat alata nigre hostie imolerentur. lectistermia etiã et ludi nocturni fierent. **Pater vero puerorum nullã ibi arã vidẽs peregit ad ciuitatem vt emat nouam aram. p̄cipiens suis vt interim fodeant fũdamenta p̄ ara locanda. q̄ dum fodunt iuueniũt p̄funde sub terra ad. xx. pedes aram quãdam diti et p̄serpine inscriptã. qd cũ valesius accepisset p̄nunciũ hostias furias. id est nigras ibidẽ imolauit. ludosq; et lectistermia corinuis tribus noctib; quia tot erant liberi curari. fecit. Cuius exemplũ valerius publicola q̄ fuit consul p̄mo anno post reges expulsos et succellit in locũ collarum tarquinij studio succurrendi ciuib; securus. apud eandẽ aram boues nigros masculos diti. et p̄serpine boues feminas imolauit. lectister moq; et ludis factis tribus noctibus terra aram obruit sicut fuerat ante. **Hec ex valerio.** **Pater ergo q: ludi isti fuerũt instituti p̄mo anno post reges expulsos q̄ fm orosium fuit annus. cccclvij. ab vrbe condita.** Isti vero ludi fuerũt aboliti sicut et alij. sed tñ postmoduz tẽpe p̄mi belli punic. fuerũt renouati. **De q̄ tẽpe dicit h aug.** q: tanta copia morientũ diratos inferos etiã ludere delectabat. q: tẽpe scz p̄mi belli punic. qd durauit xxvij. annis interfecta est ex vtraq; p̄te hoim innumera multitudo. quoz mortem dis. id est plato. id est deus infernalis diratus e. **Unde et a dicit dicit diues et dirari. quia dis continue dirat. quia hoies continue moriunt.** **Unde in hoc qd dicit aug. inferos diratos.****

Renouarũt etiam pontifices ludos sacros inferis: et ipsos abolitos annis retrosum melioribus. Pimirũ emũ quũ renouati sunt: tanta copia morientũ diratos inferos etiam ludere delectabat: cũ p̄fecto miserio hoies ipsa rabida bella: et cruentas aiositates funereasq; hic atq; ide

uem et hausta de flumine aqua illuc p̄crans igne facto aquam calefecit. calefactãq; pueris bibendam dedit. qua potata statim sopiti sanati sunt. dicuntq; se vidisse in somnis deum quẽdam cozũ cozpoz tergentem. et p̄cipientem vt ad ditis et p̄serpine aram vnde portio illis fuerat alata nigre hostie imolerentur. lectistermia etiã et ludi nocturni fierent. **Pater vero puerorum nullã ibi arã vidẽs peregit ad ciuitatem vt emat nouam aram. p̄cipiens suis vt interim fodeant fũdamenta p̄ ara locanda. q̄ dum fodunt iuueniũt p̄funde sub terra ad. xx. pedes aram quãdam diti et p̄serpine inscriptã. qd cũ valesius accepisset p̄nunciũ hostias furias. id est nigras ibidẽ imolauit. ludosq; et lectistermia corinuis tribus noctibus quia tot erant liberi curari. fecit. Cuius exemplũ valerius publicola q̄ fuit consul p̄mo anno post reges expulsos et succellit in locũ collarum tarquinij studio succurrendi ciuib; securus. apud eandẽ aram boues nigros masculos diti. et p̄serpine boues feminas imolauit. lectister moq; et ludis factis tribus noctibus terra aram obruit sicut fuerat ante. **Hec ex valerio.** **Pater ergo q: ludi isti fuerũt instituti p̄mo anno post reges expulsos q̄ fm orosium fuit annus. cccclvij. ab vrbe condita.** Isti vero ludi fuerũt aboliti sicut et alij. sed tñ postmoduz tẽpe p̄mi belli punic. fuerũt renouati. **De q̄ tẽpe dicit h aug.** q: tanta copia morientũ diratos inferos etiã ludere delectabat. q: tẽpe scz p̄mi belli punic. qd durauit xxvij. annis interfecta est ex vtraq; p̄te hoim innumera multitudo. quoz mortem dis. id est plato. id est deus infernalis diratus e. **Unde et a dicit dicit diues et dirari. quia dis continue dirat. quia hoies continue moriunt.** **Unde in hoc qd dicit aug. inferos diratos.****

alludit nos dicit. In hoc vero q dicit eos ludere delectari. alludit ei qd dicitur est de ludis eis consecratis et renouatis. De renouatione horz ludoz apud thareum facit titus mentione libro. xlix. **Nihil sane miserabilis** etc. **D**istoriam de artilio regulo q hic tangit posui sup libro. j. ca. xv. de q fit etia mentio libro. ij. ca. xxiij.

Uez e q aerei sunt scz dñi vel de moes b die aug⁹ fm opioz apuleij platonici q posuit deos esse aialia corpus aereu hntia. vt prz in fra li. viij. c. xvj. **U**l b die qru ad cozza que sumit qñ visibiliter se ostendunt. pden sant em aereu et figurat vt volut

Nec mala illo tepe etc. de malis que hic recitrat aug. scz facti infra vrbem per aqua et igne loqf ozosius lib. iij. et dicit q anno ab vbe p dita qngē refimo ocauo reptina subuersio ipsius rome puenit triumphi romanor. s. de cartbaginen. s. b. **S**iquidem qnto lucratio et carulo aulo psu libro diuerse igni um aquarūqz clades pene absum pferit vbe. **A**ybertis em in solut

auctus imbuo et vltra opinionē vel diturnitate vlmagnitudine redūdans rome edificia in plano posita detecit. aquaz grauisimā cladē grauior ignis vastatio secuta est. cuz ignis incertū vnde surrexit plurimas ciuitatis pres puagatus. hoim domo:ūqz miserabilem stragem fecit. deinde dum oia in circuitu fori depopularent. eedem veste corripuit. et nec qdes dñs subuenientibz ignē illuz q eternus putabat repāneus ignis oppressit. vnde etiam metellus dū arfuros dos eripit. vir brachio semiuisto ablat⁹ aufugit. **D**ecoroitus. **I**gnem perpetuū vocat ignē q in templo veste a virginibus que sacerdotes eius erant continue lūgnis appositis fouebat. **D**e isto etiam incendio templi. veste. et metello sacra exportante. loquit titus lu

victorias magnos ageret ludos demonū et opimas epulas inferoz. **N**ihil sane miserabilius pmo bello punico accidit: q q romani ita victi sunt vt etia regulus ille capere: cui⁹ in pmo et altero libro mentionē fecimus: vir plane magnus et victor antea domitor: qz penoz. **Q**ui etia ipm pmū bellū punicuz pfectiss: nisi auiditate nimia laudis et glie duriores pditiones qz ferre possēt fessis cartaginēsisibus iperasset. **I**lli viri et captiuitas iopinatissima: et fuit⁹ idignissima: et iuratio fidelissima: et mors crudelissima: si deos illos nō cogit erubescere vtz e q aerei sūt: et nō hnt sanguinē. **N**ec mala illo tpe grauisima itramenia desuerūt. **N**ā exūdante nimis vltra moze fluuio tyberino: pene oia vrbis plana subuersa sunt: alijs ipetu qstozrentis impulsis: alijs velut stagno diuturno madefactis atqz sublapsis. **I**staz deinde pestē ignis pniosior subsecutus est: q corrept⁹ circa forū qbusqz celsioribus etia tēplo veste suo familiarissimo nō pepercit. **V**bi ei veluti vitam perpetuā diligentissima substitutione lignoz: nō taz

nus libro. xix. de vrbis origine. et ovidi⁹ libro. vij. de fastis. **S**eneca ho libro. iij. declamationū. declamatione. ij. dicit metellū tunc fuisse cecaturz. et ideo post modū sacerdotis sūmū ei negatū. **H**unc metelluz hic augustinus vocat veste familiarissimum. quia scz sacra ipsius et aliorum deoz que in templo veste fuerant cū tanto sui periculo conat⁹ est saluare.

honorate qz dānate virgines donare pfluuerāt. **T**ū vero illic ignis nō tantū viuebat: sed etiam seuebat. **C**ui⁹ impetu exterrite virgines bscra illa fatalia qia tres in quibus fuerant pferant ciuitates: cū ab illo incendio liberare non possent: metellus pontifex sue quodamō salutaris oblitus: irruens ea semistulatus abripuit. **N**ec em vel ipsuz ignis agnouit: aut xō erat ibi numē qd nō etiaz si fuisset fugisset. **H**ō igit potius sacris veste: qz illa hoipdesse potuerunt. **S**i aut a se inetipsis ignem nō repellēbant a ciuitate cuius tueri salutē putabāt: qd contra illas aquas flammazqz poterant adiuuare: sicut etia res ipsa nihil ea psum potuisse patefecit. **H**ec istis nequaqz obycerēt a nobis: si illa sacra dicerent nō tuendis his bonis temporalibus instituta: sed significandis eternis et ideo cū ea que corporalia visibiliaqz essent perire contingeret: nihil his rebus minui ppter quas fuerāt instituta: et posse ad cosdez vsus denuo reparari. **H**unc vero cecitate miserabili eis sacris que perire possent fieri po

rum deoz que in templo veste fuerant cū tanto sui periculo conat⁹ est saluare.

Ubi ei veluti vitam perpetuā etc. id e veste quā ignem volūt esse quia vitam perpetuā donabant virgines. qz semper ignē fouebāt vt dicitur est.

Sacra illa fatalia etc. sacra fatalia vocat augustinus palladis q detroia allata fuerāt. nam sicut dicit ovidius libro. vij. palladiuz id est simulacru palladis. de quo fatarū. id est predivinarum est. et immobiliter fatis diffinituz fuit q eo translatō tras ferretur imperiū vt supra libro pmo ca. ij. dixi. fuit positū in templo veste. et cum templuz arderet fuit exportatum vt dicit ovidius et dicit hic aug⁹. idem. **D**icit etiaz q ista sacra fatalia tres in quibus fuerāt pfererāt

ciuitates scilz ilium. lauinium. et albam. quibus successiue sacra illa habebantur in magna reuerentia. et tamen omnibus illis male accidit. **N**am troia et alba subuerse sunt. et lauinium cito regnum perdidit. **D**e hoc supra dicitur est libro isto capitulo. xiiij. **H**ec istis nequaqz etc. **D**icit dicit augustinus q ea que dicit de romanis et dñs coz de malis pene que romani passi sunt efficaciter concludant. **C**oncludunt em contra eos. quia ipsi non coluerūt deos ppter aliquid bona eterna et futura. sed solum propter presentia. et ideo ex malis que passi sunt patet q frustra coluerunt eos. nō autē sic posset contra christianos ex malis que hic patiunt argui. quia nō colunt christuz ppter presentia. sed ppter futura.

Quando autem bello punico 2c. In **Ca. XIX.**
 Hæc tractat bris aug. de malis romanorum q
 in seipis passi sunt de tpe secūdi belli punici
 qd mouit hānibal impator cartaginensiu romanis.
 nā sicut dicitur hystorographi. orosius. eutropius 7 ti
 tus liuius. cū eēt
 ix. annoz hānib
 chari pri suo ad
 aras iurauerat se
 7 romanos pu
 gnaturū q̄citus
 possz. Valerius
 etiā li. ix. idē nar
 rat. 7 addit q̄ hā
 nibal designare
 cupiens q̄nto in
 ter se odio roma
 7 cartago disti
 derent. infitico in
 terram pede su
 fetatoroz puluer
 tūc inter eas finē
 belli fore dixit cū
 altera in terram
 esset redacta. Et
 est hic sciendū q̄

iste hānibal fuit hānibal posterior. nam fuit hānib
 bal alius por dur cartaginensiu q̄ in pmo bello puni
 co a romanis est deuterus bello nauali. De isto vero
 bello punico secūdo scribit titus liuius decadem vnā
 id est. x. libros. in cuius plogo dicit se scripturū bellū
 omniū marumū memorabile q̄ vnq̄ gesta sunt. qd hā
 mbale duce cartaginēses cū p̄lo romano gesserunt
 neq̄ em̄ validiores opibz velle inter se ciuitates gen
 resq̄ 7 tulerūt arma. neq̄ his ip̄sis scz cartaginensī
 bus 7 romanis vnq̄ tāru virū fuit. 7 nō ignotas bel
 li artes inter se. sed pus exp̄rtas bello punico pmo
 cōferebant. adeo varia belli fortuna fuit vt p̄ius pe
 riculo fuerint q̄ vicerūt. **D**ñs etiā p̄ maioribz cer
 tauerūt q̄ viribz. romani em̄ indignati sunt q̄ victori
 bus scz in pmo bello punico victi vltra inferrēt arma
 p̄m etiā indignati sunt q̄ videbat eis q̄ nimis supbe
 7 auare eis a romanis imparet. **R**epit autē h bellū fm̄
 orosiu anno ab v̄be condita. ccccxxiij. sub cōsulibz
 publico cornelio scapione 7 publico sempromio longo.
Finitum autē fuit illud bellū p scapionem filius p̄dicti
 scapionis. q̄ postmodū subiugatis afris dicitur ē scū
 pio africanus accipiens nomen a gēte quā subituga
 vit. Durauit autē h bellum fm̄ aug. infra libro. v. ca.
 xxiij. annis. xviij. fm̄ orostum annis. xvj. **A**ui concor
 dar titus liuius li. x. de secūdo bello punico. fm̄ vero
 eutropiū libro. iij. annis. xix. **H**ānibale quippe
 ab hispania surgente 2c. Sciendū est q̄ vt in pceden
 ti ca. dicit. Imperiū cartaginensiu p̄tendebat se vsq̄
 ad hiberū suuū hispanie. ita q̄ ps hispanie fuit eis
 subiecta. qz ergo inter hispaniā 7 romā mare nō medī
 ar. ideo ad vitandū maris discrimina hānibal fecit
 viam suam de africa in italiā p hispaniā. vbi mare
 quod diuidit europam 7 africanā strictissimū est. 7 q̄
 ex vtraq̄ pre sui portus habebat cartagū subiectos.
 Alia causa fuit vt haberet occasionem romanos in
 uadendi. vt in sequenti caplo apparebit. **V**eniēs autē

in hispaniā expugnauit saguntū. vt etiam dicit in se
 quenti ca. 7 eadē ciuitate expugnata transfuit montes
 pyrenos q̄ hispaniā a gallis diuidūt. 7 sic per gallias
 transiēs. xix. die fm̄ orosiu a pyreno monte ad alpes
 p̄uenit. vbi cūq̄ resistentiā inuenit. gladio ferroq̄ su
 bi vias apuit. In

alpiū hō gallos
 sibi resistētes bel
 lo superat atz ru
 pes immeabiles
 igne 7 ferro rescī
 dit. qua triduo ī
 his cōsūpro. q̄n
 ta die puenit ad
 plana italiæ. s. lō
 bardie. hñs tunc
 in exercitu centū
 milia peditūz. ce
 xx. milia equitū.
Scapio hō 7 sul
 romanorū p̄nus
 cum exercitu sibi
 occurrit. cōmissio
 q̄ p̄lio apud su
 men rianum. qd
 padū influit. sci
 stituerūt. similioz victo fue
 rit ille q̄ vicit. **H**ānibale q̄p
 pe ab hispania surgēte: 7 py
 reneis montibz supatis: gal
 lia trāscursa: alpibusq̄ diru
 ptis: tā longo circuitu auctz
 viribus cūcta vastando: aut
 subigēdo: torētis mō italiæ
 faucibus irruente: q̄ cruēta
 bella gesta sūt: q̄ mītra p̄lia:
 q̄tiens romani supati: q̄ mī
 tra ad hostē oppida defecerūt
 q̄ multa capta 7 opp̄ssa: q̄ di
 re pugne: 7 totiens hānibali
 romana clade glioso. **S**ed h
 bactenus. **D**e cānensi autē

p̄io grauiter vulneratus a filio suo scapione tunc ad
 modū iuvene a morte liberatus euasit. ceto ibidē p̄ne
 oi exercitu rōanorū quē scapio 7 sul ibi habuit. **P**ost
 modū ab eodē 7 sūle ad suuū trebiā q̄ est iuxta placē
 nam iterū pugnatū est fortuna 7 silii. **S**empromio hō
 7 sul alter cognito sui college casu. a sicilia cū exerci
 tu rediit. 7 apud eundē suuū 7 gressus amisso exerci
 tu fere solus euasit. In quo bello etiam hānibal vul
 neratus est. q̄ postea cū pmo vere in tuscā trāsiret 7
 in sūmo app̄nino mōre correptus. 7 biduo mūibz cō
 clusus 7 onustus cū exercitu obaguit. vbi magn⁹ nu
 merus hoīm. iumēta etiā sua q̄p plurima 7 clepbantes
 p̄ne oēs frigore perierūt. inde hō p̄grediens p viam
 palustrē iuxta samos maximā p̄tem locoz 7 tumētōz
 rū perdidit. 7 oculū q̄ iam dudū egr fuerat. vigiliaz
 violentia 7 frigoris ac laboris amisit. **A**d difficultate
 tū paludes euadens ad castra flāminij 7 sulis app̄o
 pinquat. 7 flāminij apud lacū trāsimentū. q̄ mō dicit
 lacus pusinus excitauit ad bellū. vbi arte hānibalis
 totus exercitus romanorū circūuent⁹ funditus truci
 darus est. ipse 7 sul occisus ē. xxx. milia romanorū ce
 sa. 7 sex milia capta referunt. In h bello tant⁹ fuit ar
 do: pugnantū vt terremotū grauisimū q̄ tam vehē
 mens erat vt v̄bes diruit. montes transtulit. rupes
 detecit. 7 flumina retro: sum coegit. 7 milites nō senti
 rent. **P**ost hec secuta est pugna cānensis. i. apud can
 nas vici apulic. vbi pugnavit hānibal p̄tra duos cō
 sules scz emiliū paulū 7 terentij varronē 7 interfecta
 sunt rōanorū. xliij. milia. 7 de exercitu hānibalis ma
 gna ps cesa est. perijt autē in eo bello emilius paulus
 7 sul. 7 cōsulares 7 p̄rozi viri. xx. interfecti sunt. sena
 tores. xxx. vel occisi vel capti. nobiles viri. ccc. p̄de
 strū militū. xl. milia. equitū tria milia q̄ngenti. **T**ar
 ro autē 7 sul alter cū q̄nquaginta equitibz fugit venū
 siā. nec dubiū ē q̄n dies illa vltima fuisse 7 romani sta
 tus. si hānibal ad inuadendū v̄be mox post victoriā
 b

Liber

estendisset. In nulla pugna penos romani sic afflicti sunt. & ex tunc multe civitates italicas romanis subiecerunt. a romanis discesserunt. & hannibali adhaeruerunt. inter quas capua erat praecipua. Sciendum autem quod praecipuas pugnas. inter hannibalem & romanos fuerunt aliae pugnae multae. et nunc quidem romanorum. nunc autem carthaginenses superiores erant. Si multum de hannibali pugnat in italia. fractus hyspali pugna. ut romanos in hispania. quod duos scipiones fratres & duces romanorum missos in hispaniam contra ipsos occidit multas strages romanorum fecit. Tres modios anulorum etc. Dicitur quod annus quatuordecim concordat cum augustino. Quod si ut utus li. iij. de seculo bello punico dicitur quod anulorum aureorum tantum fuit acervus ut fere aliquid auctores ultra tres modios cum dimidio explerent. dicit tamen quod plus est hoc non plus vno modio fuisse. Atque hinc strages etc. vult augustinus dicere quod hic. i. ex numero anulorum quod solum nobilitatibus & maioribus interfectis detracti fuerunt carthaginensium intransmissio succedere potuerunt carthaginenses melius quanta fuerit aliorum romanorum minus nobilitum interfecta multitudo quam videret eis posse per modum alium nunciare. Denique tanta etc. Quatuordecim narrat orosius li. iij. quod post dictam cladem romanorum adeo desperaverunt romani quod senatores derelinquenda italia & locis alijs ad habitandum sibi querendis consilium incundum putaverunt. quod tunc confirmatum fuisse. nisi cornelius scipio tribunus tunc militum quod postmodum scipio africanus appellatus est districto gladio eos deterruisset. ac post per patrie defensione iurare in sua verba coegisset. Quo facto romanum ad spem vite respirare ausi dictatores decem annu creati. Qui per defectum militum habitum altos a. xvij. annis creatis sue imarura & inordinata militiam fecit. Quibus erant quatuor legiones vnde decem collecte seu praeracte. Tunc etiam suos spectari roboris ac voluntarie. vel oblatos a suis dominis. vel si opus erat publico pretio emptos sub titulo libertatis ad sacrum militie adegit. Valerius li. vij. ca. vij. dicit. xx. milia suorum tunc emptorum. qui iurati quod strenua ac fortiter darent opera missi sunt in castra. Dicit etiam orosius & valerius li. vij. concordat quod iunius etiam dictator antiquum romane misericordie factum recolens seculo factum romuli quod asylum struxit per

supplemento nomi exercitus edicto velut asylo patefacto boies quod sceleribus ac debitis obnoxii erant impunitate praemissa militie ascriptis. quorum numerus ad sex milia viros fuit. Sciendum est etiam quod fere titum liuium li. iij. de secundo bello punico. ryberius sextus gracchus legiones

publica pugnaturus arma detracta sunt teplis etc. roni dijs suis dicerent. Pone quod tadium iutiliter habuistis: si forte aliquid utile in de facere possint nostra mancipia: vni vos nostra numina nihil facere potuistis. Tunc etiam stipendijs sufficiens cum defecisset erarium: in usus publicos opes venire priuate: adeo vno quod id quod habuit praerete: ut praeter singulos anulos aureos: singulasque bullas miserabilia dignitate insignia: nihil sibi auri senatus ipse: quantum magis ceteri ordines tribusque relinquerent. Quis ferret istos si in finis temporibus ad hanc inopiam cogere: cum eos modo vix feram: quoniam per superflua voluptate plura donantur distributionibus quod tunc legionibus per extrema salute collata sunt.

per magna parte habebat colonum. quod fuit existentes militabatur. & militia strenua libertate meruerunt.

f. Detracta sunt teplis etc. narrat orosius illud idem de armis teplis ablati. & etiam titus liuius.

g. Tunc etiam stipendijs etc. hic sciendum quod hyscari post cladem canensem superlata defectu erarii. i. pecunie publice. ut per orosium li. iij. Est autem erarium locus ubi pecunia publica reponitur illud de quo hic loquitur augustinus. corripit post interfectione duorum scipionum in hispania seculo anno. ix. belli punici secundi. nam

fere orosium tunc auctore solum seculo claudij marci & valerij leuini. aurum & argentum signatum ad questores omnes senatores palam in erarium trulerunt. ita ut nihil praeter anulos singulos. bullasque sibi ac filiis & deinde per filias & viros auri in singulas vincias. & argenti non plus quam singulas relinquerent. Titus vero liuius de secundo bello punico libro. vij. narrat quod cum per supplemento remigum nauibus decissent tanta boies quam pecunia. valerius leuinius consul consilium dedit. cum patres quod agendum foret hesitarent in hunc modum. Sicut magistratus per honore senatus & senatus populo. sic conuenit ut ducem se exhibeat ad omnia subeundum. Igitur si volumus quod persone priuate remiges exhibeant. primo imperemus nobismet ipsis. Omnes ergo senatores conferamus cras in publicum aurum & argentum. ita quod quilibet sibi anulos & coniuges & libertis. & filio bullam. & quibus viros sit vel filie singulas relinquant vincias auri. quod curruli sella sederunt ad reddenda iudicia relinquant sibi equi ornamenta de argento & tot libras ut possint habere deorum imagines & patellam ad libamina sacrificiorum. Ceteri senatores libram argenti in vnam sibi relinquant & cras signati quoniam milia in singulas res famulantes. Sicque factum est approbantibus omnibus: hanc consilium. tantumque pecunie allatum est. ut triuiri quorum officium erat pecuniam recipere & receptam scribere ad hanc non sufficienter. Est autem bulla quod dicitur ornamentum nobilitum puerorum. solabant tamen bullas aureas quasdam rotundum

das ad modū bullaz que in aqua erūpun tē corrigiaz a collo dependentes portare.

Ca. XX. **Ad in his omnib' belli rē.** In b' ca. tractar beatus aug' de qdam malo qd sustinuerit roma ni in amicis suis tpe scdi belli punici vel paz

an. Na si incipi amus scdm bellū a puniciū ab illo tē poze qd hāmbal i cepit bellare rō manos directe. tūc malū d' q' loqf hic aug' p'cessit belluz puniciū se cū dū. r' fuit eius occasio. r' sic di cim' q' bellū pu niaī scdm icepit anno ab v'be cō dita drrrūy. Si s'o incipiamus cōputare annos hui' belli ab eo tē poze qd hāmbal i cepit pugnare rō manos directe vel indirecte sic aug' hic cōputat tunc accidit ma lū h' pmo āno bel li punici. i. anno ab v'be condita drrrūy. q' eo āno sm orofū pugna uit rra saguntī nos amicos rōa noz. **S**acit aures aug' in b' ca. duo pmo cū pdictum malum d' scribit. **A**t secūdo ibi. h aliqd agerēt rē. rra deos ppter b' malū inuehit.

Fuit autē h' malū destructio saguntī. **F**uit autē saguntī ciuitas quedam porentissima in hispania. sita in con finto imperij africani impio romanoz non subiecta sed tñ romanoz socia r' amica. **S**ciens hāmbal q' in de posset habere occasionem pugnandi contra roma nos. quia si saguntum obsideretur vel expugnare tur. roma ni succurrerēt vt eos defenderent vel vindī carent. ideo pus rra saguntū q' rra romāos se mo uit. **I**deo autē occasione rra romanoz pugnādi q'su uir ne videret pacē inter romanoz r' carthaginiēses post p'mū bellū puniciū factā pfide violare. vt p' p' r' tū hui' de secūdo bello p'uncto li. j. q' etiā narrat q' hāmbal p'mo impugnavit ciuitates vicinas saguntī q' nō erant de societate r' pfederatione romanoz querendo occasione expugnādi saguntū. **A**um s'o p'mo saguntī nos r' ficitos r' in ciuitatē refugientes obsideret. lega tis romanoz ad se missis vt ab obsidione recederet. illis dicens se rebus bellicis contra hostes intentū

nō posse ipsos audire. **P**rofecti igit legati carthagī nes conq'runt frustra de federe pacis iam rupto. inde romā redeūt. **S**ed inrerim dū sic negotiaz. saguntum euersum ē r' destructū in maximū vituperiū romāoz. q' in tali necessitate nō succurrerūt vt debebant socijs

ua in manus hāmbalis pue niret: ingentē rogū publice struxit: in quē ardentē ferro etiā trucidatos oēs se suosq' miserūt. **H**ic aliqd agerent duelliones atq' nebulones sacrificioz adipibus inbian tes: r' fallaciū diuinationuz caligie decipiētes: hic aliqd agerent si ciuitati populi ro mani amicissime subueni rent: r' fidei p'seruatiōne pe untrē pire nō sinerēt. **I**psi vti q' medij p'fueit: cū romane reipublice interiecto federe copulata est. **C**ustodiens ita q' fideliter quod ipsis p'sidi bus placito iūxerat: fide vin xerat: iuratiōe p'strinxerat a p'fido obsessa: opp'fisa: p'sūpta est. **S**i ipsi dū tēpestate atq' fulminibus hāmbalē postea romanis p'mū menib' ter ruerūt: longe q' miserūt: tūc p'mū tale aliquid facerēt: au deo quippe dicere: honesti illos p' amicis romāoz iō pi clitanti b': ne rōanis frange rēt fidē: r' nullā opē tūc h'nti bus: q' p' ipsis rōanis: q' p' se pugbāt atq' adūsus hāmbalē

tinios. p' quos iuratū erat ad r' firmandū societate illā r' ideo si potuissent debuerūt saguntinos defendere q' tam r' stanter iuramentū p' eos factum fuauerūt. **T**o car autē hic aug'. de cos illos belluones. id est voraces seu insatiabiles. r' nebulones. id est gulofos r' gluro nes. quia nō potuerūt sacrificijs eis oblati s'atiari. q' semp plura r' plura a suis cultonib' experebant. **S**i ipsi dū tēpestate rē. **D**ic sciendū q' sicut nar rat orofus libro. iiii. Anno decimo postq' hāmbal in italiā venit. eneo fuluio r' sulpino p'sulib' hāmbal de cāpantia mouit exercitū r' p' viam latinam p'fectus ad antenē fluuīū trib' militariū ab v'be cōsedit incre dibili tortus ciuitatis metu. r' cū matrone pauore amē tes p' p'pugnacula currerent p'meq' p' muris pugnare gestirent. hāmbal cū expeditis equitib' vsq' ad portā collinam accessit. deinde omnē exercitū suū in aciē di r'erit. **S**ed r' p'sules nō detrectauerūt pugna. vbi autē acies vtriusq' p'ris expo site erant. tam' se subito

r' amicis. **S**agū tini vero p'f'q' ci uitras caperet tā tū cruciabant fa me q' suoz moz tuoz cadauerib' pascebant. r' cuz miles qdam han nibalē amic' sa guntinoz volens vitam saltē ciuitū saluare promitte ret eis vitā r' lo cū aliū vbi pos sent sibi ciuitatē p'strueret. dum tñ hāmbali saguntū cū auro r' argēto ipsoz redderent ipsi tpe delibera tiōis accepto. ro gū maximū in me dio ciuitatis ac cenderūt. r' p'mo in eo omne aurū r' argentiū suū cum reliqua supellecti li p'cecerūt. r' post ea celsis v'ronibz libertis se in ignē vnanimiter p'ci pitauerūt. **D**ic aliqd agerent rē. **D**ic inuehit aug'. cō tra deos q' erant mediator: res socie tatis firmate inf romanoz r' sagū

[Marginal notes on the left side of the page, including fragments of text and small diagrams.]

imber niuis grandie mixtus effudit. vt turbata agmina vit armis reuoluentis in sua se castra reciperent. Deinde reddita serenitate cum in campum atque in aciem redissent exercitus rursus violentior fusa tempestas magis eos terruit et territores in tertia sua redire coegit.

Tunc conuersus in religionem hantibal dixisse fertur ponende sibi romam mo voluntatez mo prate no dari qz scz qn poruit statim post stragem canentes no habuit voluntate sed qn voluit no habuit prate romam obtinendi.

Hanc historiam narrat titus liuius li. vi. de secundo bello punico.

Itas vero tempestas que hantibalem coegit ab icepro desistere. ascripserunt romani diis suis. quasi haberet in sua prater tempestates immittere quoniam vellent. quod si tra esse dicit augustinus multo magis de buerant terruisse hantibalem quoniam ipu gnauit saguntinos.

Christi quod de illo regulo etc. de ipso fuit dictum super libro isto ca. xviij. et li. j. c. xv.

Ca. XXI.

Duo in tertio dicitur. In

hca. tractatibus

aug. de malis que romani passi sunt post secundum bellum punicum fuit. et primo obicit diis falsis mala que passi sunt romani inter secundum bellum punicum et tertium. inter que duo bella fluxerunt in orosum. an/ ni circiter. l. Secundo ibi. sed ultimo bello etc. obicit eis mala que passi sunt post tertium bellum punicum. **Q**uando salustius etc. Hoc dicit salustius in historiis romanorum quas scripsit.

Scipio illerome etc. Ad intellectum huius partis sciendum est quod multi fuerunt scipiones valde famosi quorum duo fratres erant. scilicet publius cornelius scipio consul romanorum primo anno secundi belli punici. et alter scilicet cneus scipio qui fuit dux romanorum in hispania contra magonem ducem penorum quem vicit et cepit. **A**mbro vero isti ab hasdrubale fratre hantibalidis postimo/

opulenti erant: potuisse tempestate seuire. **S**i ergo tutores essent romane felicitatis et glorie: tam graue ab ea crimine saguntine calamitatis auerteret. **H**unc vero quod stulte credidit diis illis defensoribus romam victore hantibale non perisse: que saguntine vrbis non potuerunt neque eius periret amicitia subuenire. **S**i saguntinorum christi anus plus esset: et homini aliquid pro fide euangelica patefere: quaque se ipse: nec ferro: nec ignibus corrupisset: sed tamen si pro fide euangelica excidium pateret ea spe pateret: quatinus in christum crediderat: non mercede breuissimi temporis: sed eternitatis interminate potiretur.

Pro istis autem diis que propterea coli prohibentur: propterea colendi requiruntur vt hanc labentium atque transuentium rex felicitas tuta sit: quod nobis defensores et excusatores eorum de saguntinis peccantibus respondeant: nisi quod de illo regulo extincto. **H**oc quippe interest quod ille vniuersi homines: hec tota ciuitas: vtriusque tamen interitus causa preseruationis fidei fuit. **P**ropter hanc enim ad hostes et redire ille voluit et noluit ista transire. **C**onseruata ergo puocat deorum iram

dum in hispania interfecti sunt. **E**rant autem et alii duo scipiones filii predicti publij cornelii scipionis. quorum vnus dicitur fuit publius scipio africanus. qui hantibalem finaliter vicit. et africanam debellauit. alter vero dicitur est lucius scipio asiaticus. quia asiam in

nozem vicit et de ea triumphauit. primus autem istorum duorum dicitur est africanus superior. **E**rat autem alius scipio nepos eius. qui quater in tertio bello punico africanam vicit et cartaginez deleuit. dicitur et africanus inferior. post istos erat scipio nascica. qui secundum titum liuium fuit filius cneii scipionis predicti. de isto dicitur est super li. j. c. xxx. **T**oquit vero augustinus in apostro de scipione africano poze. ipse enim romam et iralia salauit finaliter in secundo bello punico. **N**am hantibale adhuc iralia per uagante ipse traiecit exercitus in africanam vbi occisa in locis diuersis marianistidine afrore. tamen cartaginenses terruit et oppressit vt necessitate ducti. hantibale suo exercitu in defensionem sui de iralia reuocareret. que filius morum reliquit iralia et veniens in africanam colloquium scipionis perit. et cum primo occursum se diu artonici admiratoe murua duo clarissimi principes suspexissent. tractatum pacis habuerunt sed in facto pacis negocio pugnatum est. et victus est hantibal. interfectis cartaginensibus plusquam. xx. milibus. **D**einde fugiens venit cartaginez presensque senatum vt pacem peterent. quia nulla spes alia superat. pax vero pro scipione de voluntate senatus prolixius romani concessa est. naues tamen plusquam quingente in altum mare perducte in conspectu ciuitatis cartaginensis incedere se sunt. **Q**uius ab adolescentia etc. **Q**uantum ad illud quod hic tangit narrat titus liuius de secundo bello punico libro. vii. quod ex quo iste scipio pueritiam cregit nullo die egit rempublicam aliquam vel puertam antequam iret in capitolium. id est iouis templum. ingressusque tenuit

Duo in ca. XXI a p secundu et postremu bellu cartaginense quoniam salusti optimis moribus et maxima concordia dixit egisse romanos: multa enim propterea suscepti operis modum cogitans eodem ergo ipso tempore morum optimorum maximeque concordie scipio ille romae italicique liberator: eiusdemque belli punici secundum tam horrendum: tam exitiosum: tam periculosum preclarus mirabilisque confector: victor: hantibalis: domitorque cartaginis: cuius ab adolescentia vita

et veniens in africanam colloquium scipionis perit. et cum primo occursum se diu artonici admiratoe murua duo clarissimi principes suspexissent. tractatum pacis habuerunt sed in facto pacis negocio pugnatum est. et victus est hantibal. interfectis cartaginensibus plusquam. xx. milibus. **D**einde fugiens venit cartaginez presensque senatum vt pacem peterent. quia nulla spes alia superat. pax vero pro scipione de voluntate senatus prolixius romani concessa est. naues tamen plusquam quingente in altum mare perducte in conspectu ciuitatis cartaginensis incedere se sunt. **Q**uius ab adolescentia etc. **Q**uantum ad illud quod hic tangit narrat titus liuius de secundo bello punico libro. vii. quod ex quo iste scipio pueritiam cregit nullo die egit rempublicam aliquam vel puertam antequam iret in capitolium. id est iouis templum. ingressusque tenuit

plum cōfederet sibi et quasi teneret consilium in secreto. hic mos seruatus per totā vitā seu sultu tenere si dem de se fecit. **A** opinio vulgata fuit ipm esse filius stirpis diuine. In istis etiam cū dicto titō liuiō corodar. **A** gellius li. viij. dicit em q̄ de olympiade pbu lipi regis vxore alexandri marre in histona greca scriptus est. s. de dracone cū ea canbante. id est ioue hamone i specie draconis. p̄ter quod filius iouis hamonis se credidit. illud de publici scipionis q̄z matre q̄ p̄ozafri canus dicitur est mēozie datū esse. **N**am q̄ de vitā et rebus africanū scripserūt. marrem eius diu sterilem et timatā tradunt. publicum quoq̄ scipionem cū quo nup̄ta erat liberos desperauisse. postea in cubiculo atq̄ in lecto cum absente marito sola cubaret. obdormienti sibi repente iuxta eam ingentē anguē eūq̄ his q̄ viderant territis ac clamantibus elapsū inuenire nō posse. id ipsum publicum scipionē sc̄z maritū ad aruspices retulisse q̄ facto sacrificio responderūt fore vt liberi nascerent. vnde et mulier cito post cōcepit hūc scipionem africanū. ipsi etiā iudem scriptores madauerūt litteris hūc scipionem solituz pulq̄z illucesceret in capitolū venire ac iudice aperiri cellam iouis. atq̄ ibi solitariū diu morari quasi consultantē de republīca cū ioue. **E**dituos quoq̄. id est custodes eius deq̄z tēplū sepe iurasse q̄ solū eo tpe cū capitolū ingrederet. canes q̄ in alios scutebant. neq̄z latrauerūt extra eū neq̄z in eū incurrerūt. **I**nimicōz accusatiōibus et. narrat q̄ntum ad exilium scipionis libro. iij. orozius **Q** sub cōsulato marco claudio et q̄nto fabio ab vrbē ingrata sibi diu exulans morbo perit. **A**uroptus libro. iij. dicit q̄ diu exulans apud amitermū morbo perit. eodem anno quo hānibal cū videret a p̄usia rege bythinie ad quē fugerat se romanis tradendū. venenum bibens ne viuus romanis traderet. mortuus est **V**alerius autē libro. v. cap. de ingratis dicit q̄ romanū eius clarissima opa etiam iniurijs pensabāt. id est recōpensabant. **N**am ciuitatis ignobilis et deserte paludis eū acolam fecerūt. eiusq̄z volūtarū exiliū acerbū tatem nō tacitus ad inferos tulit. Sepulcro em suo sic inscripsit. **I**ngrata patria ne ossa quidem mea habes. cineres em suos negauit sc̄z roma quā in cineres collabi passus nō est. **D**icit autē valerius suū exilium fuisse voluntariū. quia videns maliciam accusantiū q̄ cum de quadam sūma pecunie accusabant et sepius ip̄erebant. quā debuerat eratio tradidisse vt dicebant de qua loquit valerius li. iij. ca. viij. vñ fm ipm. cum q̄dam vice de ea impeteret respondit. **N**ec em puto eomalignitatis ventū. vt de mea innocentia querēdū sit. **N**am cum africanā totā potestati vestre subiecerim. nihil in ea qd̄ meū diceret p̄ter cognomē retinuit. **N**on me igit̄ punice. nō fratrem meū asiaticę gaze avarum reddiderūt. **S**ed vtrozq̄ nostz magis inuidia q̄z pecunia locupletior est. **V**idens igit̄ et accusantiū ma-

liciam et ingratiudinem ciuū indignatus sponte de vrbē recessit. sicut narrat titus liuius de bello macedonico libro. viij. circa finem. **D**e cuius etiam sepultura dicit ibidem sic. **M**ulta in scipionis morte. funere. sepulcro in diuersa trahunt. id est multa quo ad ista

ne saltem mortuo in ingrara p̄ria fun⁹ fieret. **D**einde tūc f̄ p̄mū p̄cneū māliū p̄cōsulē d̄ gallogreci triūphātē. asiaticę luxuria romā oī hoste peior irrepit. **T**ūc ei p̄mū lecti erat et p̄ciosa stragula vīsa p̄hibē. tūc iuduce i p̄uuiā psaltrie et alia licētiosa neq̄cia.

tria diuersimode scripserūt auctores vel narrauerūt bonies. et cuius fame essentia nō habeo. **N**am alii qui dicūt eo āno quo mortuus est rome delatū. alij hō cum linternis et mortuū et sepulcrū. nam in vitro

ta ostendunt et statue. nā linterni monumentū est. monumentoq̄z statua imposta fuit. quā tempestate delectam nuper ipsi vidimus. **R**ome etiam extra portam capenā in scipionū monumento tres statue sunt quarū due publici et lucij scipionū dicunt. tertia enim poete. **D**ec ex titō liuiō. **D**einde tunc p̄mū et. sc̄z post mortē africanū. vel post secundū bellū punici cū. vtroq̄ em modo vtz est qd̄ hic dicit. **E**t est sciendum q̄ gallogreci sunt illi quos ap̄lus galathas vocat. et fuerūt filij galloz q̄ vsq̄ ad greciam p̄cesserunt et ibi remanserūt. de quibz iustinus libro. xxiij. multa scripsit. et est gallogrecia seu galathia p̄vincia quedā asie minoris fm **I**sidoz. **A** rideo h̄ mōi luxuriā. i. luxū delitiaz vocat hic aug⁹. luxuriā asiaticā. **F**uit em asia minor tante luxurie. id est luxuri delitiaz dedita q̄ ipsa multas gētes corrupit sui imitatione. vñ dicit valerius li. ij. ca. j. q̄ spartana ciuitas. i. lacedemonia lycurgi legibz obtpans aliquādiu oculos ciuū a tēplāda retraxit asia. ne illecebris eius capti ad delicias vite genus plaberent. audierūt em inde lecticiā et imoderatos sūptus et oia nō necessitate voluptatis ḡna fluxisse. **Q**uātū hō ad illud qd̄ rangit hic aug⁹. de ista luxuria rome introducta dicit valerius li. ix. ca. j. sic. **U**rbe autē nre sc̄di belli punici finis. et philippus rex macedonie deuietus licētiosis vite fiducia dedit. **T**ū titus liuius de bello macedonico li. viij. loquēs de exercitu manlij volsconis q̄ gallogrecos. i. galathas subiugauit. dicit sic. **L**uxurie pegrine origo ab asiatico exercitu inuenta est. inde p̄mū lectros cratos. vestē stragularā p̄ciosam plagulasq̄ et alia tertilia. et q̄ tūc magnifice suppellectilis habebant monopedia et abacos romani aduenerūt. **T**ūc psaltrie sabuceq̄ et ciuita alia q̄z ludoz oblectamētra addita epulis. epule q̄z ipse et cura et sūptu maiore apparari cepte. tūc coquos vilitissimū antiq̄s mācipiū et estiatione et vsu in p̄cio esse. et qd̄ mīsteriū fuerat ars h̄ri cepra ē. vtz tñ illa q̄ p̄spiciebāt. semina erāt future luxurie. **D**ec et liur⁹. **V**ocat autē hic aug. lectros cratos. lectros deauratos. vel p̄mū aurcos. nā fm bugo. mox eris niter auz et oē metallū. ab ere autē fm eūdem d̄z eratus. **S**tragulū autē vocat vestē diuersoz color. **P**saltrias vocat instrumenta mystica. **S**ed nūc de his malis et. interio aug. in b̄ libro est loqui de malis pene et nō de malis culpe. ideo excusat se a p̄secutione eoz q̄ p̄cernūt p̄dictā luxuriā quā hō parit nō

intolerabiliter sed libenter. tñ occasione habuit loquē
di de p̄dica luxuria p̄ter verba salustij. **L**ara
est etiam illa lex voconia rē. Sic vocata est lex illa ab
eius auctore q̄ voconus dicitur ē. q̄ iniqua fuit ⁊ gra
uis. quia fm̄ eā si quis haberet tñ filia vnicam ⁊ non
plures liberos. il

la filia nō succē
deret in heredita
te. qd̄ videtur int̄
quū in p̄sonis p̄
uaris q̄uis rōna
bilis esse posset
in publicis p̄so
nis. sicut regibz
⁊ p̄ncipibz. **L**u
legis iniquitas p̄z
ex filiabz salpha
ar. **N**uēri. xvij.
q̄ cū peterent suc
cessionē patris q̄
abscqz masculina
ple decessit. r̄ndit
dñs. iustam rem
postulat filie sal
phaar. **D**anc ve
ro legem voconi
am suavit carbo
censozus in ora
tione q̄dam sicut

nūc de his malis q̄ intolera
biliter hoies patiunt: nō de
his q̄ libenter faciunt dicere
institui. **T**ñ illud magis qd̄
de scipione cōmēorauit: q̄ ce
dens inimicis extra p̄tiam
quā liberauit mortuus ē: ad
p̄ntē p̄tinet disputationē: qd̄
ei romana numina a q̄z tem
plis auertit hānibalē: nō red
diderūt vicē: q̄ p̄pter istā tñ
mō colunt felicitatē. **S**ed qz
salustius eo tpe ibi dixit mo
res optimos fuisse: p̄pterea
hec de asiana luxuria cōmēo
randa putauit: vt intelligat̄
etiā illud a salustio in cōpati
one alioz tēporū dictū: q̄bus
t̄pibus peiores vtiqz in gra

dicat. **A**gellius li. vj. **D**e h̄ dicit titus liuius li. xij.
ab vbe cōdita. q̄ voconus sara tribunus plebis legē
illam tulit. **S**uasit vō cā marcus carbo eur⁹ extat ora
tio. **A**gellius vō li. j. ca. xij. de hac lege sic dicit. quid
vtilius plebis cito voconio de coercendis muliez he
reditatibz. **B**earus aut̄ gregorius libro. xxxv. moralū
vltus inquit vite veteris nō habebat vt hereditatē fe
nime inter masculos sortirent. qz legis severitas for
tia eligens. infirma p̄tēnens districta potius studuit
q̄ benigna sancire. **I** **B**ellus tñmō foris rē. **D**ic
sciendū est q̄ post secūdū bellū punicū finitū p̄tinuo
securū est bellū macedonicū p̄mū c̄tra philippū regem
macedonie. nō q̄dem c̄tra philippū patrem alexandri
magni. q̄ diu ante mortuus fuit. sed c̄tra philippum
aliū q̄ in secūdo bello punico hānibali contra roma
nos p̄misit auxiliū. quo deuictō ⁊ quo ad philippum
bello macedonico p̄mo finitō. securū est bellum syria
cum contra antiochū regem syrie. ⁊ eo deuictō securū
est bellum merito fm̄ orosium inter bella maxuma re
ferendum. inter scz macedonicū contra pseum filium
philippi regis macedonū supradicti. patre suo defun
cto. **D**euictō aut̄ perseo ⁊ capto. securū est bellum cō
tra celtiberos in hispania. romanis nimis terribiles
nam metus eoz ita romanos inuasit. vt non esset ali
quis q̄ miles vel legatus auderet in hispaniā ire. nisi
q̄ publius scipio q̄ postmodum dicitur est africanus
posterior. se ad cundū vltro obtulit. **V**eniens autē in
hispaniā maximā gentū stragem fecit. **S**ecutum est
deinde terciū bellū punicū. **P**eter dicit vō bella que
famofa ⁊ notabilia fuerūt. habuerūt etiam romani in
ter secūdū ⁊ terciū bellū punicū bella alia cum diuer
sis gentibz multa. scz bellū etolicū. histricū. gallogre
cum. illiricū. ⁊ macedonicū terciū. sed omnia fuerunt

longe ab vbe. **K** **D**omi aut̄ mille rē. mille em̄. s̄
valde multa. p̄z iā sup̄ de scipione africano supiorē.
Et idē etiāz apparet in fratre suo scipione asiatico. q̄
etiā sicut narrat valerius li. v. deuicta asia ⁊ p̄lo ro
mano adiecia tāqz fur pecunte publice. i. reus peculs

uissimis discordijs mores fu
erūt. **H**ā tñc. id est inf̄ scdm
⁊ postremū bellū carthagi
nense. **L**ara ē etiā illa lex vo
conia: ne q̄s heredē feminā
faceret nec vnicā filiā. **Q**ua
lege qd̄ iniquus dici aut cogi
tari possit ignoro. **V**erūtñ
toto illo interuallo duū bel
loz punicoz tolerabilio: in
felicitas fuit. **B**ellus tñmō i
foris p̄terebar̄ exercit⁹. **S** vi
ctorijs solabar̄. **D**omi aut̄ k
mille: sicut alias discorde: se
uiebat. **S**z vltimo bello pu
nico vno ipetu alter⁹ scipio
nis q̄ ob h̄ etiāz ipse africanū
cōgmē iuēit emula iperij rōa
ni a stirpe delera ē. **A**c de iñ m

tus in carcerē du
ci iussus est. non
em̄ talia potuiss
sent tantis viris
inferri sine ma
gnis ⁊ multē dis
cordijs i ciuitate.
Sed vltimo
bello punico rē.
vltimū bellū pu
nicū fuit terciū
de q̄ narrat oros
us li. iij. q̄ anno
ab vbe p̄dita sex
centesimo secu
do lucio censozio
⁊ marco manlio
⁊ sulibz. terciū bel
lum punicū ero
tū est. **L**ū em̄ cen
seret fenatus car
thaginē delendā
m̄ p̄fecti in africa
z cōsules. ⁊ scipio

tūc tribunus militū p̄pe vticā castra tenuerūt vbi car
thaginensibz ad se vocatis. iussisqz vt arma ⁊ naues
traderēt. tāta vis armoz rep̄ere tradita est vt facile ex
his tota africa armari potuiss. armis vō suis iā tra
ditis iussi sunt vbe relicta recedere p̄cul a mari. x. mē
libz passuū. tūc dolozē ⁊ desperationē p̄tulerūt. aut de
fensuri ciuitatē aut cū ea sepeliēdi. duos q̄ bastuba
les scz duces sibi eligūt. ⁊ arma facere aggressi sunt.
eris ferricqz inopiā auro ⁊ argento supplicuerūt. **C**ōsu
les igit̄ carthaginē delere statuerūt. cur⁹ muri. xxx. milia
passuū tenebant. **C**ōsules igit̄ q̄uis aliquā p̄re muri
diruissent. tñ a carthaginētibz vici ⁊ repulsi sunt. q̄s
fugientes scipio defendit. repulsi carthaginensibus
intra murū. q̄ cōsules insequēbant. q̄ tuo: tamen an
nis defensa est ciuitas contra romanos. postmoduz
vō anno. iij. huius belli scz ab vbe p̄dita sexcentesi
mosexto. ⁊ q̄nquagesimo post secūdū bellū punicum
publius scipio delere carthaginē molit⁹. duū cōtinuis
sex diebz ⁊ sex noctibz pugnat. vltima desperatio car
thaginenses ad deditionē traxit. perentes vt saltē eis
fuire liceret. q̄busdā eoz ciuitatē egrediētibz. q̄busdā
vero se sponte in ignem p̄cipientibz. q̄busdam vō se de
alto p̄cipitantibz. capta est ciuitas ⁊ incensa. arsitqz
xvij. diebus cōtinuis. dirupta est autē carthago cum
omni mirabili lapide in puluere cōminuto septingē
tesimo anno postq̄ p̄dita erat. **C**ausaz aut̄ q̄re rōani
tñ exarsērūt c̄tra carthaginēses illa terciā vice dicit
orosius se nullā q̄uis diligenter quereret inuenisse. ⁊
iō dicit eam nō ex iniuria carthaginensū. sed ex inco
stantia torpescētū romanoz ortam esse. tñ de causis
illius belli dixi sup̄ li. j. ca. xxx. **M** **A**c deinde tan
tis maloz rē. **L**oquitur hic de malis culpe portus q̄s
de malis p̄nc. vt p̄z in littera. q̄uis vtiqz mala sine

secuta. **D**o vero hic dicit aug⁹. dicit etiam metellus in senatu. vt narrat valer⁹ li. vij. ca. ij. s. d. securitate qua habuit roma post victoria qua habuit de banibale et malis ex securitate illa securi. **D**e ista po materia dicit etiam est. s. li. j. ca. xxx. **H**oc toto tpe zc. **L**ertus aug⁹. e hic obsecutus aliquantulum qtu ad expositi onem gramaticale na q hic dicit toto tpe vsq ad cesare augustu habet coniungi cu eo qd loqe infra d. bellicas clades. **E**t q multa i repositur de cesare augusto. id est lud tps de quo in cepit loqui repositur sic di. **T**oro g isto tempe omittit ex alijs zc. vt sit ordo constructi onis z intellectus augustini iste bellicas clades etiam atq etiam. id est frequenter. z alijs atq alijs causis hoc toto tempore. scilicet a carthagine deleta vsq ad cesarem augustum. id est octavianu supple facras omittit. qui scz cesar augustus videt omnino extorsisse scz vi armoruz abstulisse romanis libertate. non adhuc. i. vsq ad suum tempus vel ipso rom. i. romanor opinione gloriosaz. non em est opum romanoz aut fuit q libertas eorum fuerit gloriosa vsq ad tpus cesaris augusti. sed potius opinabantur ipam fuisse contentiosam z extorsam ac pene iaz encruem aut languidam scz ppter bella ciuilia. que in tantum nocuerunt reipublice. q inter ciues nec fuit amicitia nec iusticia. **E**t cesar etia augustus videt ad regale arbitriu cuncta reuocasse. z quasi morbida vetustate collapsam veluti instaurasse. ac renouasse reipublica. **A**d intellectu vero plenior habendu. de ist sciendu q romani postq expulerunt reges z inceperunt regi p duos sules videbant se habuisse magna libertate. sed post deletionem carthaginis ta horreda insurrexerunt. z tot bella ciuilia. de quib. s. li. ij. dicitu est. z i fra libro isto dicit. q consules z magistratus electi a populo non potuerunt exequi officiu suu. vt si crequebantur. hoc faciebant partialiter z tyrannice. ita q libertas eorum fuit quasi nulla. **I**ta vero mala durabant vsq ad tempus cesaris augusti. id est octavianiani excludiue. quia scz deuictio antonio ipse obtinuit monarchia. i. sol⁹ regnauit. ita q suo tpe romana reipublica regebat p vnu regem. sicut a principio vrbis dicit vsq ad expositionem rarqnu supbi septimi regis romanor. **E**t licet iulius cesar paus vsurpauerat monarchia cesar augustus. tamen q Julius cesar no obtinuit eam pacifice. ideo aug⁹. de ipso non facit mentionem. **C**esare augusto regnante vixit roma in maxima pace z tranquillitate ac iusticia. ppter quod dicit augustinus q videt reipublica instaurasse z renouasse. **O** Et numantinū fedus scz omittit. q non

expmte ipm aug⁹. in specialī nec etiā infisitē circa hoc sed ipm in trāitu quodā tāgit q ad numantinos q hūspani fuerūt. tāgit hic. b. aug⁹ duo. p mū est de afflicto ne qua romāos affligerūt. z federe qdā turpi romāorū de quib. narrat orosius li. v. q post vltimū bellum da vetustate collapsam: veluti instaurasse ac renouasse reipublicā. **T**oro g isto tpe omitto ex alijs atq alijs causis atq etiā bellicas clades: **E**t numantinū fedus horrenda ignominia maculosū: volauerāt em pulli de cauea et mācino sulī: vt aiunt: auguriū malū fecerāt: qsi p tot ānos qb⁹ illa exigua ciuitas romanū circūfessa exercitū affligerat: ipsiq; romane rei publice terro: esse iā cepat alij ptra eū malo augurio pcesserūt. **S**z in quā omitto.

ligatis añ portas numantinoz exposit⁹. z ibi sic vsq ad noctē manēs a suis derelictus. ab hostibz vero non suscep⁹ est. **H**ec aut ciuitas sola vt dicit oros⁹ p annos. xiiij. cū solis quattuor milibz suoz. quadraginta milia romanor non soluz sustinuit. sed etiā vixit pudendisq; federibz effectit. **E**t idē dicit floruz in epiro marci li. ij. **S**cdō tangit hic augustinus de quodaz augurio malo ipsi mancino facto. de quo non facit orosius mentionē. **S**ed valerius li. j. ca. iij. narrat q mancino sulī in hispaniā ituro hec pdigia acciderūt. cū em lauinij sacrificare vellent. pulli cauea emissi i pxiāz siluā effugerūt sumaq; diligentia qsi repiri nequerant **C**ū vero a portu herculis nauē descenderet. talis vox sine vllō auctore audita ē. **M**ancine mane. **C**ū igit ritus ianuā peteret verso itinere tibi scaphā eēt igressus. anguis eximie magnitudinis visus subito disspuit. **E**rgo pdigior nūcro nūeruz calamitatū equit scz ifelicit pugna turpi federe. deditōe funesta. s. qua derelictus a suis exposit⁹ z dedit⁹ est numantinis. **C**ū g fuerint tria pdigia fm valerū beatus aug⁹. soluz faciēs mentionem. de primo derider eos qui talibus augurijs credunt. **I**tus liuius libro. lv. solum facit mentionem de duobus pdigijs primis. **E**t est sciendum q augures q ex inspecōe volat⁹ mot⁹ z vocis autū solebāt diuinare habebāt pullos autū caueis inclusos z qd domesticos. quos qnq; de caueis suis emiserunt. vel ostiū cauee amiserūt. i. apuerūt. vt exire possent. z fm qd eribāt vel nō eribāt. z si eribāt fm q cit⁹ vlt⁹ tard⁹ z etiā fm q auolabāt. vlt⁹ nō. z si auolabāt fm q reuertebant vel nō reuertebant. z si reuertebant fm q cit⁹ vel tard⁹ de evento futuro cit⁹ q augurē petebat cōsulēbāt. **N**otandū etiā hic q aug⁹ hic inuuit q licet alij duces romani male pugnauerūt s numantinos. tamen de nullo eorum tradunt historie romanorū q habuerūt malum augurium nisi de isto. et ideo faruū ē qd dicunt de malo augurio facto. **M**ancino cōsulē. **b 4**

Quis illud nequaquam tacueri. **Ca. XXII.**
In h. ca. obicit. b. aug. d. h. s. romanoz qd
da malu norabile qd p. vltimu bellu punitu
romanos multu afflicti. s. bellu mibridaticu. s. romao
ru ptra mibridate regē. cui solūmō edictu. b. aug. b
far. dare narrat

de q. enaz narrat
ozofli. li. vj. cam
edicti di. q. m/
ibridates rex pō
ti atq. armenie.
postq. nico medē
regē bithynie q. ē
qdā ps. asie am/
cū p. l. romāi re/
gno puari. vellet
monuit eū sena/
tus roman. q. nō
faceret h. mādāf
ei q. si faceret bel
luz expitēf sibi a
romanis inferen
dū. vñ yehemen
ter irat. bithyni
am vastauit. r. ni
comedē ide expu
lit. post eū veni
set ephesū crude
li pcepti edicto.
vt p. totā asiā in/
uenti ciues roma
ni q. cūq. cēt. oēs
vna die trucidai
rent. qd. enaz fa
cra ē. nec explica
ri nec apphēdi vl
lo mō pōt. q. tunc
multitudo ciuū
romāoz cesa sit.
qs. gemit. etiā tē
occidēdoz q. oc
cidētū fuerit. cū
singuli q. q. aut. p
dere innocentes
hospites r. ami
cos. aut p. clitari
ipi pena hostiuz
coherent. postea
bellanū est cōtra

Quamuis. **Ca. XXII.**
illud neq. tacue
rim q. mibridates
rex. asie vbiq. i asia pegrinā
tes ciues romāos atq. innu
merabili copia suis negocijs
intētos: vno die occidi iussit
r. factū est. Quā illa misera
bilis rex facies erat subito:
quēq. vbiq. fuisse inuen
tus in agro: in via: in oppido
in domo: in viō: in foro: i tē
plo: in lecto: in puuio: in opi
nate atq. impie fuisse truci
datū. Quis gemit. moriētū
um. Que lachryme spectan
tiū fortasse etiā ferietū fue
runt. Q. dura necessitas ho
spitū: nō solū videndi nefari
as illas cedēs domi sue vex
etiā perpetrandi: ab illa blā
da comitate humanitatis re
pente mutatis vultibus ad
hostile negocium in pace pa
gendū mutuis (vt ita dicaz)
omnino vulneribus: cum p.
cussus in corpore: r. percus
sor in animo feriret. Num r.
isti omnes auguria contem
pserant. Quz deos et dome
sticos r. publicos cuz de sedi
bus suis ad illam irremeabi
lem peregrinationez pfecti
sunt: quos consulerent non
habebant. hoc si ita est: nō
habēt cur isti in hac causa de

tum vero ad bellū sociale sciendū q. bellū sociale dicit
tur bellū quod gesserunt romani contra latinos q. nō
erāt ciues romani. s. socij. nā q. uis subiecti essent rom
manis. tñ romani eos socios suos in impio vocauer
runt. De isto bello narrat ozofius li. v. q. anno ab vy
be p. dita sercērefi

nostris temporibus pquerā
tur. Oli romāi hec vana cō
tēnunt. Si aut. p. suluerūt: re
spondeat qd. ista. p. fuerunt:
quī p. humāas dūtayat leges
nemine. p. hibente talia licue
runt. **Ca. XXIII.**

Ed iam illa mala
breuiter quantum
possumus cōmōremus q.
quāto interiora: tanto mise
riora extiterunt: discordie ci
uiles vel poti. inciuiles: nec
iam seditiones sed etiam ip
sa bella vrbana: vbi tantus
sanguis effusus est: vbi par
tium studia nō contentionū
dissensionibus varijsq. voci
bus in alterutruz. sed plane
iam ferro armisq. seuebant
bella socialia: bella seruilia:
bella ciuilia: quantum roma
num cruozem fuderunt: qn.
tam italie vastationez deser
tionemq. fecerunt. Naz an
te q. se aduersus romam. so
ciale latium bellum commo
ueret: cuncta animalia hu
manis vsib. subdita: canes:
equi: asini: boues: et queq.
alia pecora sub hominuz do
minio fuerunt: subito effera
ta r. domestice lenitatis obli
ta: relictis tectis libera va
gabantur: r. omnem non so
lum aliozū: verum etiā dnoz

be p. dita sercērefi
mo q. n. g. gesio. ir.
serxo iulio cesare
r. lucio marco. q.
r. philippus fm
eutropiū dicit. ē
cōsulib. d. i. sus
tribun. plebis la
tinis oēs spe li
berratis illectos
cū non poruit ex
plere qd. volebat
i arma excitauit
Igit. picentes ve
stini. marsi. peli
gni. marrucini.
samnites. lucant
caū feruū. p. roē
legari ad se mis
suz a senatu ap. d.
efculū occiderūt.
stariq. clausa ci
uitate oēs ciues
romanos iugul
lāt. r. sicut dicit
ozofius r. rino
sequunt illa. pdi
gia q. aug. b. clar
reponit. Secu
rū est q. bellū gra
uissimū qd. habu
it plia multa val
de. in quib. duo
cōsules romano
rū. videlicet ruti
lius r. poti. caro
occisi sūt. fm. eu
tropium. Et qn.
doz. quidem lati
ni vicerunt. quā
doz. romani. in
terfectis ab vtra
q. parte multis
milibus. nam cū

eū a romāis. r. xl. ānis fm ozofiu durauit bellū. r. idē
dicit eutropi. Justin. ho. li. cxxvij. die q. p. xlvj. ani
nos vastas victorias gessit. cuz tñ. s. sumos ipatores
romāoz bellauerit. b. **Uō hnt cur isti i hac ca. s. i**
hoc q. p. p. iant auguriū. cōtēnuē.

Capitulum. XXIII.
Ed iam illa mala bre. rē. In h. ca. obicit. b. au/
gusti. ptra deos romanoz mala qdā grauisi
ma intestina. Et facit in hoc ca. duo. pma cū illa ma
la in generali cōmōrat. Sedo ibi. nāq. añāq. se ad
uersus romā sociale rē. pdigia q. mala illa p. cesserane
explicat. Agit aut. tria mala. i. rra. bella iestia. gūsi
fima. s. ciuile. sociale. r. seruile. De bell. ciuilib. dicituz
est. s. li. q. r. ampli. dicit. p. rimo ca. r. sequētib. Quā

bella ciuilia r. socialia fere eodem tempore essent.
quia nondum expleto bello sociali. orta sunt bella ci
uilia. dicit eutropius libro quinto q. bellum ciuile et
socialē quod etiam italicum dicitur est per decem an
nos continuata sunt. Consumpserunt autem vltra
centum quinquaginta milia hominum. salicet roma
noz fm ozofium. viros consulares viginittres. vi
ros pretorios septem. edictos quadraginta. senato
res vero fere duccentos. Idem etiam dicit eutropius
addens q. tot vt p. rmissum est interfecti sunt absq. i
numeris totius italie populus qui passim sine consu
deratione deleri sunt. De bello vero seruili dicitur in
fra capitulo. cxxvj. huius libri
Sociale latium. id est latinum.

Actiū autē ciuiliū rē. In h. **Ca. XXIII**
ca. incipit. b. aug. obijcere eos romanorū
mala ciuilia. et tractat in h. ca. de qdā seditiōe
in vrbē suscitata p tribunos plebis. f. duos gracchos
q fuerūt frēs et successiue nō sūt fuerūt tribuni plebis.

hāc autē seditiōez
dic hic aug. fuit
se initiū malorū
ciuiliū. nō qz fue
rat cā belloz ciui
liū q postmoduz
sequēbā. s. qz in
ter mala ciuilia
et dissēsiōes ci
uiliū de qbus in h
loco incipit agere
ista seditiō fuit
pō: tpe. et cito p
eā extinctā seque
bā bella ciuilia.
q ciues romāi cō
tra et ciues gesse
rūt. Ad intellectu
pō cor q hic di
cunt notāda sūt
ea q. s. li. ij. c. xxj
de ista seditiōe
gracchoz narra
ui. Et autē h. scid
dum q qzuis isti
gracchi p se et p
pō cām iustam
ptra nobiles pē
derēt. m̄ nimis se
ditiose et ad peio
rē finē qz p̄tende
bāt negociū age
bāt. et iō sic nar
rat valeri^o li. vij.
ca. ij. senat^o p̄u
dēt tyberiu grac
chu tribunū ple
bis agrariā legē
id est de distribu
tione et diuisio

ne agrorum promulgare ausum morte multauit. et
tamen fm legem eius; vt p triuuiros agri viritim. id ē
fm p̄tōes viriles diuiderent cōsult. siquidē grauissi
me seditiōis eodē tpe et auctore et cām sustulit.

Uolebant em̄ agros rē. Dic sciendū q cap^o ho
stiu ciuitatibz et expulsis aut interfectis ciuibz v^o agr^o
et possessionibz alio mō p̄uatis. nobiles sepe agros il
los sibi retinuerūt. qd videbat plebi iniqū et iniustū
qz sanguie et labore militū q p̄ maiorē p̄e d plebe erāt
fuerūt agri tales acq̄siti. p̄pter qd volebat plebs agros
tales inter se diuidi et distribui. nobiles vero hoc no
lebant. vnde septissime post regū expulsionē orza est
p̄pter h̄ dissēsiō inter p̄es et plebē. vt p̄z p̄legenti ti
tum lūnum de origine vrbis a sedo libro et vltira.

Post gracchi alterius interfectōez rē. De h̄ narra
rat orosius libro. v. q opimius consul de quo s. li. sci
cundo ca. xxj. feci mentionem. sicut in bello p̄tra ami

aduersabant accessum non
sine exitio vel piculo audēt
si q̄s d̄ p̄rio v̄ge ret. Quod
quātū mali signū fuit. Qd si
hoc signū fuit qd tm̄ malum
fuit: quātū malum fuit illud
cuius hoc signū fuit: hoc si
n̄ris t̄pibz accidisset: rabidio
res istos q̄ illi sua aialia pa
teremur **Ca. XXIII.**

Actiū autē ciuiliuz
belloz fuit seditiō
nes gracchoz a q̄
rij legibz excitatē. Uolebāt
em̄ agros p̄lo diuidere: q̄s
nobilitas p̄p̄rā possidebat.
Sed tā vetustā iniquitatē au
dere puellere piculossimū:
imo vero vt ip̄a res docuit.
p̄niciosissimū fuit. Que fūe
ra facta sūt cū prior gracch^o
occisus est: q̄ etiā cum alius
frater ei^o. nō longo interpo
sito tempore. Neqz em̄ legi
bus et ordine potestati: sed
turbis armorumqz conflicti
bus nobiles ignobilisqz ne
cabant. Post gracchi alteri
us interfectōez lucius opi
mius cōsul: qui aduersus eū
intra vrbē arma cōmouerat
eoqz cuz socijs oppressio et ex

cos gracchi fortis fuit. ita in inquisitione crudelis. nā
plus q̄ tria milia hoim supplicijs necante. Ex quibus
plurimi nec dicat causa. i. non auditi in iudicio inno
centes interfecti sunt. et sicut narrat valerius li. j. ca.
iij. opimius consul caput caij gracchi a quodam sa
miliari ip̄o grac

tincto ingentē ciuiliū fragē se
cerat: cū q̄stionē haberet iaz
iudiciaria inq̄stitiōe ceteros
psequēs tria milia hoim oc
cidisse phibet. Ex quo intel
ligi pōt quātā multitudinez
mortiū habere potuerit tur
bidus p̄stict^o armorū: qū tan
tā habuit iudicioz velut exa
nimata cognitio. Percussor
gracchi ip̄ius caput quātum
grauē erat: tanto auri pōde
re cōsuli vendidit: hec enim
pactio cedē p̄cesserat. In q̄
etiā occisus ē cū liber mar
cus fului^o p̄sulari. **Ca. XXV**

Legati sane sena
tus cōsulto eo ipso
loco vbi funereus
tumult^o ille cōmissus ē: vbi
tot ciues ordīs cuiusqz ceci
derūt edes p̄cordie facta est
vt gracchoz pene testis et cō
tionantiū oculos feriret. me
moriāqz cōpungeret. Sed h̄
quid aliud fuit q̄ irrisio deo
rum: illi deē templum consti
tuere: que si esset in ciuitate
non tantis dissensionibus di
lacerata corrueret. Nisi for
te sceleris hui^o dea p̄cordia:
quia deseruerat animos ciui

miliari ip̄o grac
chi auro equali
pondere empruz
et pilo affixū fe
cit per vrbem fer
ri. **De ca^o**
est cum liberis rē
Dicat orosius li
bro. v. q gracch^o
cum fuluio ingē
ti agmine stipa
tus capitolū ar
scendit. vbi con
tūto agrabat. id ē
vbi erant patres
cōgregati ad tra
ctandum et cōsul
randum de nego
cijs. et d̄ aro signo
ad bellū. iste sub
uius que orosius
flaccum fuluio
appellat duob^o
filijs suis arma
tis cinctus tanū
tanqz arez occu
pauit. vbi cōtra
deciūm viros vi
rum cōsularem
obitiatissime pu
gnauit. postmo
dū v̄ro cū vno
filiorum fugiēs
in domū quandā
cuz fores clausis
sent fracto parie
te interfecti sunt
Alter etiā filius
eiusdē adolescēs
postmodū robo

re. i. fuste vel ligno necatus est.

Leganti sane sac^o rē. In h. ca. reprobat aug.
factū qdā senat^o romāi. nā senat^o volēs ip̄o
nere finē discordijs iustitias. statuit q̄ i loco
vbi fuerat strages: ciuiliū facta i seditiōe gracchoz fieri
tēplū deē p̄cordie. vt. s. de a p̄cordia reduceret ciues ad
p̄cordiā et i p̄cordia teneret. Itō factū p̄rio irridet. b.
aug^o et loq̄ ironice di. Legati h̄ factū senatus cōsulto
Deide ibi. cur ei si rebz gestis rē. Itō factū rōnibz re
pbat ondes q̄ magis obuiffēt fecisse tēplū discordie
q̄ p̄cordie. et h̄ ondit p̄. qz i facto romāoz qd fuit oc
casio cōstruēdi nouū tēplū magis appuit discordia q̄
p̄cordia. et qz possz dici q̄ discordia n̄ cēt. da aliq̄ pbat
aug^o. q sic. qz fm labeo nē aliq̄ dū sunt mali et aliq̄ dū
boni. Et videt̄ sumpsisse cām. hoc dicēdi. qz viderat
rome tēplū febris. sicut tēplū sospitatis et salutaris. Si
milit^o etiā viderat tēplū bellone sic et tēplū pacis. vno

Ca. XXV.

qz viderat tēpla deaz inter se contrariāz. g eodē mō cuz
 p cordia z discordia sūt trīe. ita d3 discordia credi dea
 sicut concordia. De ista diffictōe deaz quā fac labeo du
 xi. s. li. ij. ca. xij. d3a etiā febre dixi ibidē Deide ibi.
Periculose itaqz romāi. ponit aliā rōnem ad p
 bandū qz romani
 debāt fecisse e
 dē de discordia.
 z facit rōnez i ir
 risionē romāoz.
 dices. qz si tanta
 da sic ē discordia
 eēt offēsa ciuitat
 ri. multū posset
 nocere sic paruit
 i excidio troie. nā
 ira illi deo fuit p
 ma cā excidie tro
 ic. g expediuissz
 romāi qz fecisset
 sibi tēplū. **A**n
 git hō h aug^o fa
 bulā qndā quaz
 narrat helinād^o.
 f. qz iuppit cū te
 thydē amaret p
 bibit^o ē a preone
 quē generaret q
 ipz a regno expel
 leret. iuppit g^o p
 suafus dedit eam
 vxorē pleo q fu
 it i pelopōneso
 rex. fr aut csonis
 patru^o iafonis.
 coznupriū infu
 it cū oibz dīs et
 dabz excepta dis
 cordia q phibita
 ē adē. q irata po
 mū aureū in me
 dio trū daz. f. iu
 nonis. palladis. z vener^o fecit. sic inscriptū. pulcheri
 rime donū. ille de forme pulchritudine pcedēs. iouē
 iudicē elegerūt. q eas ad paridē. scz alexandrū filiū p
 amī trāsmisit. qz venerē alijs pūlit. **E**xpelle aut z to
 thidenar^o est achilles. Sciendū est aut qz fm fulgent
 um p has tres deas intellexerūt poete tres vias. f. p
 vencrem vitam voluptuosam. per Junonem vitam
 actiuam. per palladem vitam contemplatiuam. **I**o
 hō inter eas iuppiter d3 nolle iudicare. sed iudiciū pa
 ridi cōmisisse. qz deus reliqt iudicio hoīs vt ipse quā
 istaz voluerit alijs pferat. paris vero pūlit venerez.
 vñ z rapuit vxorē mēclat. **A**lia hō fabula de ista ma
 teria p ficta ē. quā posuit. s. li. j. ca. ij. **A**t tñ nu
 minū zē. hic oñdit aug^o. efficacīā rōnum suaz. qz cul
 tores deoz bonoz z maloz siue omiserit colere deas p
 dictas scz concordia z discordia z pposuerit eis deā fe
 briū. scz febre. z deū belloz. scz bellonā. de istis deaby
 nō est dubiū qn ab eis colant z habuerint tēpla sua i
 roma siue etiā deas concordia z discordia coluerint. nō
 pnt euadere qōnem qz onf ex dea concordia z discordia.

verū scz vtraqz coli debeat. qz si nō colant vtraqz sed
 vnā tm. f. concordia. ostensum est qz hoc sit irrōnabile.
Si vero colāt vtraqz. adhuc non euadunt. qz ex quo
 vtraqz colunt nō deberet concordia ab eis discedere et
 discordia remanere. cuius oppositū paruit in effectu
 nā discordia p^o
 pstructōz templi
 noui p durit ro
 manos vsqz ad
 bella ciuilia.
Cap. XXVI.
Reclarz
 hō fedi
 zē. In b
 ca. oñdit. b. aug^o
 qz pstructio edis
 concordie fuit inu
 nilis. nec psecut^o
 est senat^o ex ea b
 qd intrēdebat In
 tēdebat em qz
 des illa fuisset se
 ditōis future ob
 staculū. i. impedi
 mentū vñ iudica
 uerūt eam tāqz te
 stem necis graci
 choz. i. punitio
 nis eoz qz seditio
 nes cōmouerant
 concionantibus
 id est alloquenti
 bus populū obij
 cere vt scz metu
 pcedentis pene
 cauerent a sediti
 onibus. **A**ug^o
 stinus vero in b
 qz dicit obstacu
 lum preclarum.
 loquitur ironice
Q enim non fu
 erit preclarum nec vtile probat ex hoc qz post constru
 ctionem illius edis secute sunt plures discordie z dis
 sensiones ciuium que ante non fuerant.
Lucius saturninus tribunus zē. de isto saturni
 nino lucio z caio serulio ptoze qui etiam dicitur est
 catus glauca. narrat orosius libro quinto. qz anno ab
 vrbē condita sexcentesimo quadragesimo quinto scilicet
 post interfectionem vtriusqz gracchi. nam interfe
 ctio posterioris gracchi fuit anno sexcentesimo vice
 simo septimo. lucius saturnin^o quinto metello numi
 do viro sane primario acerrimus inimicus ipsum cre
 atum censorē de domo sua protractum z in capito
 lium fugientem ibidem obsedit. cum manu armata.
Sed saturninus indignatione equitum romanorum
 inde detectus est. z plurima ante capitoluz cedes fa
 cta postmodum Saturninus z Caius glauca frau
 de caij marij tunc consulis. id est de consilio eius An
 tonium qui tribunatū petiuit eodem tempore quo sa
 turnin^o occiderūt. **S**equenti āno marius sexto cōsul
 creatus est z catus glauca ptoz z saturninus tribunus

ca. oñdit. b. aug^o
 qz pstructio edis
 concordie fuit inu
 nilis. nec psecut^o
 est senat^o ex ea b
 qd intrēdebat In
 tēdebat em qz
 des illa fuisset se
 ditōis future ob
 staculū. i. impedi
 mentū vñ iudica
 uerūt eam tāqz te
 stem necis graci
 choz. i. punitio
 nis eoz qz seditio
 nes cōmouerant
 concionantibus
 id est alloquenti
 bus populū obij
 cere vt scz metu
 pcedentis pene
 cauerent a sediti
 onibus. **A**ug^o
 stinus vero in b
 qz dicit obstacu
 lum preclarum.
 loquitur ironice
Q enim non fu

plebis. q̄ tres conspirauerūt contra metellū supradictū vt in exiliū mitteret. Dicitur est q̄ sibi dies in q̄ de se daret se contra accusatores suos. a iudicib; q̄ erāt de ear dē spiratōe. 7 p̄ scelus dānar̄ est in exiliū cū totū v̄ bis dolere. Idē saturnin⁹ postea tūmēs ne mēnī metel lus vir acer 7 in rege r̄sul fieret. ora seditōe cū fugientē insecutus ipm̄ interfecit. Cū aut̄ p̄ tot mal' se nar⁹ 7 p̄ plus fro merēt mar⁹ r̄sul totā sedauit turti barōz. deinde sa turnin⁹ r̄ionē i domo sua habuit vbi ab alijs rex. ab alijs imparoz appellat⁹ est. sup q̄ mar⁹ indigna tus 7 ipm̄ plū fi eri ordinauit. et postea mario mu niente saturnin⁹ pulsus in capito lū fugit. bellū igit̄ inauditū capitolio factū est hori dū. Saturnin⁹ hō palā clamabat marū fuisse aucto rem oim̄ molitionū suaz. Cū aut̄ saturnin⁹ i curiaz cō fugisset. effracl' ostijs ibi interfecit est. car⁹ vero glau ca extract' de domo claudij occisus est. De marco vero druso q̄ r̄ liui' appellat⁹ est 7 concitauit latinos ad re bellandū. 7 fuit incēto: belli socialis dixi. s. libro isto ca. xxiij. fuit aut̄ vir maxime superbie. nam sicut nar rat valer' libro. ix. ca. v. ipse consulē romanoz lucū philippū. q̄ ipm̄ contionantē interrūgat. obtrōta gula per clientē suū non per publicū ministrz tanta vio lētia in carcerē egit. vt sanguis mult' de narib; ei flu eret. Alia vice cū senat' misisset ad eū vt ad curiaz ve niret. quesitū quare non potius ipi venirent ad eum qd̄ fecerūt. Dicit aut̄ aug⁹. hic q̄ ipse fuit diu post saturninū 7 caui seruilū. nam ipsi vt dicitur est supra fecerāt seditionē ab v̄be condita anno sexcentesimo q̄ dragesimo quinto. Drusus vero belli socialis incēto r̄ fuit anno sexcentesimo quinquagesimo nono. 7 sic incruenerūt anni. xiiij. De bellis aut̄ socialib; dixi. s. ca. xxiij. c. Bellū deinde seruile r̄. Hic sciendū q̄ licet bella ciuilia fm̄ orosū libro. v. durauerūt. xl. ānis tamē bellū vnū ciuile videlicet inter syllā 7 mariū de q̄ in seq̄ntib; capitulis tractat' p̄cessit bellū seruile vnuz scz qd̄ gesserūt gladiatores. Sunt aut̄ gladiatores q̄ i spectaculis adinuitē vel cū bestijs pugnāt. tamē bellū seruile qd̄ fuit in sicilia p̄cessit bella ciuilia. vt p̄z per orosū li. v. Quantū vero ad bellū seruile qd̄ mouerūt gladiatores narrat valer' libro. v. q̄ anno ab v̄be cō dita sexcentesimo septuagesimo nono. lucinio 7 cassio consulib; gladiatores. knū capue effracl' vt dicit eu tropi' ludo. quem fm̄ orosū lenulus ibidē celebrauit diffugerūt. q̄ statim cōstituitis sibi trib; duab;. scilicet sparraco thrace. i. de thracia. 7 duob; gallis. s. crisso 7 iunouiano. montē vesibū occupauerūt. Inde vero erūpentes castra p̄trōis. s. clodij q̄ eos in mōte obsede

rat expugnauerūt. 7 ipō fugato oīa rapuerūt. Juno uian⁹ tū vnus dū cū interfecit fuit in bello. Alij duo postmodū in breui tpe sibi agmina ingentia colleg' ēr ita qz crissus q̄ gallus erat haberet. x. milia. Alter hō dux scz sparrac⁹ q̄ fuit de thracia. xxx. milia. Deinde cū cedib;. inen/ dīs. rapinis. et stupis oīa iplo rēt. ita vt mulier res aliq̄ violare scipās occiderēt missi sunt 7 eos geli' 7 lentul' cō/ sules cū exercitu Bely' hō crissuz acerrime pugnā tē oppōsit. lentu lus hō supar⁹ a sparraco fugit. postmodū ambo r̄sules 7 sparra cū sil' pūguēr. 7 accepta gūi clad' fugerūt postmo dū sparrac⁹ caui cassium p̄cosulē in bello occidit. Tane' hō mer⁹ ciuitatē inuasit. quā tus s; hānibale inuasit. Senar⁹ tandē crassū cū legio nib; r̄sulē. 7 cū nouo supplemento militū r̄tra spartacū misit q̄ mor vt fugitōz pugnā inūt. sex milia eoz oc cidit. 7 nōcētōs cepit. postmodū pulcō spartacū bello aggredere. auxiliatores ei' gallos 7 germāos supauit occis eoz duab; cū alijs. xxx. milib;. nouissime ar̄ 7 spartacū disposita acie pugnās. lx. milia d' suis occi dit. 7. vj. milia cepit. ipō sparraco interfecit. ceteri hō q̄ fugerūt diligēt' p̄ diuersos q̄siti occisi sūt. Durauit h bellū fm̄ eutropiū trib; ānis cū calamitatis italie. si nē hō accepit i apulia. De h bello exp̄ssi' loq̄t' isra. b. aug⁹. li. iij. ca. v. Istud h bellū oros' fugitōz. aug⁹ ar̄ vocat seruile. qz fugitū dicit solūmō fui q̄ dños suos fugiūt. nā 7 fili' q̄uis p̄ez fugiat n̄ d' fugitū' s; fugiēs. De isto hō bello dicit flor' i epitomate li. j. sic Bellū sparraco duce r̄aratū q̄ noie ap̄ ellē nescio. q̄ pe cū serui militauerūt 7 gladiatores ipauerūt. illi ifime forz hoies. De bello hō futri qd̄ macedoniā de popu lauit narrat oros' li. v. q̄ āno ab v̄be cōdita sexcentēsi mo septuagesimo q̄rto. claudij ap̄i' sōrit' bellū mace doniā varias gētes q̄ rhodopcis mōtib; circūfule sē i. habitauerūt in circuitu eoz. ad loca illa fugiētes fm̄ eutropiū li. vj. 7 macedoniā crudelissime populaban tur pellere d' macedonia misus ē. magnisq; se maloz morib; obiecit vñ cur'. circūsepr' isup 7 ifirm' iterūz cui successit stribō' q̄ gēriū illaz vim declinās ad alios arma r̄uerit. s; s; eutropiū postmodū a lucullo expu gnare s; gētes hō ille tā crudeles i captiuo serāt vt cū pocul. i. vaf ad bibēdū idigerēt rapti hūanoz capitiū ossib; cruetis 7 ad. ue capillat' ac nēdū hñ ēcto cere bro. s; hō honore tāq; ver' pocul' v̄terēt. h bellū aug⁹ vo cat fuile qz p̄ficci erāt romāoz dū cētē idē nissimā q̄i fuit hēbāt. De bello hō isto p̄z q̄ fuit an bellū gladi atoz. vj. ānis respiciēdo ad ānos qd̄ r̄tgerūt. s. criss' sos. de bello hō seruili qdā. i sicilia narrat oros' li. v.

in bello occidit. Tane' hō mer⁹ ciuitatē inuasit. quā tus s; hānibale inuasit. Senar⁹ tandē crassū cū legio nib; r̄sulē. 7 cū nouo supplemento militū r̄tra spartacū misit q̄ mor vt fugitōz pugnā inūt. sex milia eoz oc cidit. 7 nōcētōs cepit. postmodū pulcō spartacū bello aggredere. auxiliatores ei' gallos 7 germāos supauit occis eoz duab; cū alijs. xxx. milib;. nouissime ar̄ 7 spartacū disposita acie pugnās. lx. milia d' suis occi dit. 7. vj. milia cepit. ipō sparraco interfecit. ceteri hō q̄ fugerūt diligēt' p̄ diuersos q̄siti occisi sūt. Durauit h bellū fm̄ eutropiū trib; ānis cū calamitatis italie. si nē hō accepit i apulia. De h bello exp̄ssi' loq̄t' isra. b. aug⁹. li. iij. ca. v. Istud h bellū oros' fugitōz. aug⁹ ar̄ vocat seruile. qz fugitū dicit solūmō fui q̄ dños suos fugiūt. nā 7 fili' q̄uis p̄ez fugiat n̄ d' fugitū' s; fugiēs. De isto hō bello dicit flor' i epitomate li. j. sic Bellū sparraco duce r̄aratū q̄ noie ap̄ ellē nescio. q̄ pe cū serui militauerūt 7 gladiatores ipauerūt. illi ifime forz hoies. De bello hō futri qd̄ macedoniā de popu lauit narrat oros' li. v. q̄ āno ab v̄be cōdita sexcentēsi mo septuagesimo q̄rto. claudij ap̄i' sōrit' bellū mace doniā varias gētes q̄ rhodopcis mōtib; circūfule sē i. habitauerūt in circuitu eoz. ad loca illa fugiētes fm̄ eutropiū li. vj. 7 macedoniā crudelissime populaban tur pellere d' macedonia misus ē. magnisq; se maloz morib; obiecit vñ cur'. circūsepr' isup 7 ifirm' iterūz cui successit stribō' q̄ gēriū illaz vim declinās ad alios arma r̄uerit. s; s; eutropiū postmodū a lucullo expu gnare s; gētes hō ille tā crudeles i captiuo serāt vt cū pocul. i. vaf ad bibēdū idigerēt rapti hūanoz capitiū ossib; cruetis 7 ad. ue capillat' ac nēdū hñ ēcto cere bro. s; hō honore tāq; ver' pocul' v̄terēt. h bellū aug⁹ vo cat fuile qz p̄ficci erāt romāoz dū cētē idē nissimā q̄i fuit hēbāt. De bello hō isto p̄z q̄ fuit an bellū gladi atoz. vj. ānis respiciēdo ad ānos qd̄ r̄tgerūt. s. criss' sos. de bello hō seruili qdā. i sicilia narrat oros' li. v.

in sicilia iam interfecto graccho vno ora t belli ser-
uulis tragio-na in sicilia pifo consul-mameru expugn-
uit vbi octo milia fugiuoz iter fecit. q's aut cage po-
terat paribulo affixit. Qui succedes rutili? consul rauro
miniu z bena firmissima fugiuoz p'sidia bello cepit
z ibi plus q. xx.

milis seruoz oc a
cidit. q'bo parcen-
dum a dñis suis
fuisse. nisi i sole
scenb seruis fer-
ro obuia iret. bec
auctragio mul b
tas late p'ntial
infecit-na z min-
turnis. ccccl. in
eruce acti z misse
ad. vij. milia ser-
uoz a qnto me/
tello z cneo ser/
uilo scipioe op/
p'ssa sunt. In me-
rellis qz atheniē
sū idē tumult' p/
uil' ab eraclito p/
rore discussus ē.

Lucan^o
lib. 2.

Idē apud delon
origit discordat
tr' oros' ab aug^o
q' ad t'pus. q' p'm

oroisū istud bellū fuit an bellū seruilē i macedonia. au-
gusti. q' videt sentire q' fuerit post illud. De bello pi-
ratay narrat cutropi^o li. vij. q' durate adhuc bello mi-
thridatico pirata oia maria i festabat ita vt romāis ro-
to o'be victoibz sola nauigatio tuta nō cēt. q're bellū
z eos cneo pompeio decerū est. qd int paucos mēses
ingēti felicitate z celeritate finiuit.

Ca. XXVII

Quam vno mari^o zc. In h. ca. ondit aug^o q' p'stru-
ctio edis z cordie d. q. s. ca. xxv. hui^o dictū fuit
erat oino inutulis. p discordias q' apparuerūt
in bello ciuili syllano. s. sylle contra mariū. Et ostēdit
in hoc ca. magnitudinē discordiaz illaz p mala q' ge-
sta sunt mario pualēte in v'be. Ad intellectū v'ro h^o
eap'li diligenter notāda sūt ea q. s. li. ij. ca. xxij. de syl-
la z mario narraui. b **U**t v'bis tulliantis. i. tullij
q' in inuictua tertia i corilina dicit q' supauit postea
cinna cū mario scz post fugā. q' postqz fugerat reuer-
sus est romā z cinne cōsuli societate scelerū z iuncte.
z fecerūt crudelissima. vt. s. li. d. ca. xxij. narraui. de q'
bus tullij vidē facit mentōz. Dicit aut aug^o. cinna cū
mario supasse. non q' supauit syllā. q' absens tūc erat
sed q' supauit syllanos. i. sylle adherētes quos repit.

Quā z lucan^o scz li. ij. pene post principiū. vbi pre-
mitte imediate sic. dūqz minis iā putrida membra re-
cidat. z statim subdit. Excessit medicina modū. Hoc
dicit lucan^o. qz sylle ppter crudelitātē marij q' totā rē/
publicā peste corrupat. fuit rogatus a senatu vt ro/
mā veniret ad saluandā rempublicā z patriā. z ideo
venit sicut medic^o ad infirmū portās ferrū ad secam/
dū. z si medic^o fecerit memby sanū iā medicina excedit
modū. Et sic fecit sylla interficiendo indifferēter no-
cētes z innocētes. z ideo addit lucan^o. nūmūqz secu-
ta est. q' morbe duxere manus. i. nian^o secans nūmū se

cura est p viā per quā duxere morbi. qz psequēdo mor-
bos. i. nocētes vel scelera nimis p'cipitanter. z indeli-
berate egit. nō discernēdo innocētes a nocentibz. Et
addit lucan^o. Periere nocentes. sed cū iam soli pos-
sent supesse nocentes dicit hoc lucanus. qz iam ppter

morbi duxere man^o p'iere no-
centes. S3 cū iā soli possent
supesse nocētes. Tūc data li-
bertas odijs: resolutaqz le-
gū. Srenis ira ruit. Illo bel-
lo mariāo atqz syllano exce-
ptis his q' foris i acie cecide-
rūt: in ipā qz v'be cadaueri-
bus vici: platee: fora: thea-
tra: tēpla: cōpleta sūt: vt dif-
ficile iudicaref: qñ victores
plus sūez ediderit: vtz pū^o
vt vincerēt: an postea qz vi-
cissent. Cū p'mū victoria ma-
riana qñ de exilio se ipse re-
stituit: exceptis passim qua-
quaversum cedib^o fact^o ca-
put octauij cōsulis poneref
in rostris. cesar et fimbria e

crudelitate sylle.
z sibi adherētū
oēs syllai effecti
sunt nocētes. so-
li syllam. i. sylle
adherētes pote-
rant supesse. qz
oēs alios voluit
interficere. imo z
multos pris sue.
interfecit fm oro
siū. Et sicut diē
valeri^o li. ix. etiā
aduersus multe-
res gladios di-
strinxit. Tūc si-
cut dicit lucanus
seruis dabat licē-
tia occidēti dor-
minos z filijs pa-
trem. z cutilber li-
centia occidēdi
quē volebat.

Ca. XXVIII

stra fuerat quidam locus in v'be vbi forum erat scilicet
cer in campo martio q' a rostris nauū ereis quas ro-
mani ceperant quibus locus ille emptus fuit. z que-
eriam ibi affixa erant in signū victoiaz sic dicitur est
fuit aut fm valerū li. ix. ca. v. prope locum curia bo-
stil. s. curia vbi tribuni plebis habuerūt cōtionē ple-
bis z tractatus suos cum plebe. Principalis vero cu-
ria pattū scilicet fuit in capitolio. Idem etiam locus
qui dicit rostra. aliquando dicitur pro:rostra. Ibi er-
go tanqz in loco multū frequentato positum fuit cas-
pur octauij consulis. vt a multis videretur. Fuerunt
aut fm orosium li. v. octauius consul cum cinna. sed
cinna fouit partem marij quam octauius secebat. p-
pter quod cum seruozio q' erat marianus octauius ad-
iucto sibi cneo pompeio conflixit. vt supra libro. ij. ca.
xxv. dixi. fuit autem octauius interfectus quando
ipso deuicto cum exercitu suo z a ianiculo depulso cin-
na z marius in v'bem recepti sunt. fm titum liuuium.
caput vero eius pro:rostris exponitur sicut narrat flo-
rus in epitomate libro. iij.

Cesar z fimbria. De isto cesare dicit valerius li-
bro. ix. ca. ij. q' marius caij cesaris consularis z censo-
rij viri nobilissimum corpus ignobili scuita trucidā-
uit apud sediciosissimi z abiectissimi hominis cuius-
dambustum. id est sepulcrum. Iste autem cesar non
fuit ille magnus cesar qui postmodum fuit impera-
tor. nam iste dicitur est lucius cesar z fuerat conuil-
co tempore quo incepit bellum sociale. alius dicitur est
caius iulius cesar. Quantum vero ad fimbriam scien-
dū ē q' vñ erat fimbria q' erat ex pre marij. de q' dixi. s.
li. isto ca. vij. z de isto narrat orosius libro. vij. q' apd
riantā cū ab exercitu sylle obsiderēf desperauit z in rē
plo esculapū se occidit. Alter vero fimbria erat de

pre sylle. de q̄ hic fit mentio. 7 de quo nusq̄ alibi legi-
f Duo crassi pat̄ 7 fili 7c. de isto narrat lucanus li.
 ij. q̄ interfecit sunt a fimbria q̄ fuit de pre marij q̄s oc-
 cisos iussit lacerari. **D**icit aut̄ lucan⁹ truncos. i. trun-
 caros laceravit fimbria crassos. de his narrat flo⁹ i ab-
 breuiatōe. **I**n li
 vij sic **C**rassus fi-
 lius ab eq̄nibus
 fimbrie occisus ē
 pat̄ crass⁹ ne qd
 indignū virtute
 sua pateret. gla
 dio i trāffixit. i
 epitomate vero
 narrat idē flo⁹ li.
 ij. di. sic. **I**n pe-
 nantib⁹ domoz su-
 arū trucidantur
 crassi pat̄ 7 fili⁹
 in mutuo alteru-
 tri⁹ conspectu.

S Bebi⁹ 7 nu
 mitor⁹ 7c. **D**e h
 bebio facit lucan-
 us mentionē li.
 ij. sic di. **Q**ui fūe-
 ra vulgi flere vacet. scz ex quo satis hnt flere funera
 tam nobilita. **A**t exēplificat statim sic di. **T**ur te spar-
 sum p̄ viscera bebi innūeras inf̄ carpētes mēbra coro-
 ne dēcipisse man⁹. i. vix vacat flere istud **H** Ca-
 tul⁹ haulto 7c. narrat valer⁹ li. ix. ca. xv. q̄ dnt caru-
 lus cimbrii trūphi cū mario p̄iceps a senatu dat⁹. i.
 q̄ fuerat p̄sul cū mario qm̄ mari⁹ cimbres 7 thetoni-
 cos vicit. postea p̄t̄ cūiles dissensōes ab eodē ma-
 rio mori iussus. i. interfici statū recēti calce 7 multo igne
 p̄calecto cubiculo sc̄ipm̄ inclusū pemit. fuit aut̄ ali-
 us carul⁹ dur̄ syllan⁹. de quo eutrop⁹ li. v. in fine fac̄
 mentōez. **Q**uē lepid⁹ marian⁹ p̄secut⁹ ē post morē ma-
 ri⁹. **S**ed de illo nō facit hic. b. aug⁹. mentionē. sed infra
 ca. xxx. **D**e carulo hō de q̄ hic loquit̄ 7 de duob⁹ viris
 sup̄ hic noīatis imēdiare flo⁹ in epitomate li. ij. dicit
 sic. **B**ebiu⁹ atq̄ nūtorū p̄ mediū fori vici traxere car-
 nificiū. **C**atul⁹ se ignis haulto ludibrio hostiū exemit.
 i. **M**erula flamē. **D**e isto narrat valer⁹ li. ix. ca. xij.
 ea rēpetare luct⁹ comiti⁹ merula cōsularis 7 flamē dia-
 lis. ne ludibrio insolētissimis victori⁹ cēt. in iouis sa-
 crario venis incisis cōtumeliose mortis effugit dāna
 rōz sacerdotisq̄ sui sanguine vetustissimi foci madue-
 rūt. **I**dē narrat flo⁹ li. ij. **K** In ipsi⁹ aut̄ marij 7c
De hoc dicit lucan⁹ li. ij. sic. **I**nnūcraps magna p̄c̄it
 7 cito post addit. spes vna salutis. **O**scula pollure
 vixisse tremētia dextre. s. marij. de q̄ ibi loquit̄. **D**e hoc
 flozus in epitomate li. ij. dicit sic. **A**ucari⁹ ip̄o viden-
 te mario p̄fossus ē. qz fatalē illā manū nō porererat
 salutāti. **A**t addit h. **A**or senatus funera inter kalen-
 das. 7 idus tanuarij mensis septima illa marij purpu-
 ra. id est consularis dedit. quid futurū fuit si annū cō-
 sularis impleffer. **D**ec flozus. **D**ozru⁹ aut̄ fuit ma-
 rius fm̄ titum litium idibus tanuarij. **C**a. XXVIII

S Syllana vero victoria 7c **I**n hoc ca. br̄is aug⁹
 obijit p̄tra romanos q̄ struxerūt eadē p̄cor-
 die. p̄pter mala discordiarum que apparue-
 runt in bello civili syllano ip̄o sylla de grecia redeunte

in italiaz. 7 p̄mo tangit mala que facta sūt p̄ mariat
 nos occasione illius redit⁹. **S**ed ibi. sylla victor 7c.
 tangit mala q̄ facta sunt p̄ sylla 7 sibi adherētes post
 eius reditū. **A**d intelletū hō hui⁹ ca. sicut 7 p̄cedētis
 noranda sunt ea q̄ de mario 7 sylla narrat. s. li. ij. ca.

xxij. **E**x narratis
 hō ibi p̄z q̄ sylla
 bis intravit vibē
 7 bis pugnavit p̄
 marianos. i. p̄ma
 pugna fugavit
 mariū p̄m̄ q̄ fu-
 erat sc̄iel⁹ p̄sul 7
 septimū p̄sulanū
 ambiuit. quē vo-
 cat h. aug⁹ mariū
 maiorē. **S**ed a ve-
 ro pugna fuit p̄
 morē illi⁹ marij.
Nā fugato isto
 mario. sylla iuit
 i greciā p̄ m̄thū
 darē. 7 dū cēt ab-
 sens ab italia re-
 dijt p̄dic⁹ marij
 7 exercuit crudeli-
 rates maximas p̄pter q̄s redijt sylla in italiā. **S**z an-
 teq̄ redijt mori⁹ marij iste morte naturali 7 tunc syl-
 la bellavit p̄tra mariū p̄dicti marij filiū. quē mariū fu-
 liū vocat hic aug⁹. mariū iuuenē. **E**t bellavit etiā con-
 tra alios marianos. q̄. scz partē marij fouerunt 7 in-
 nūcrabiles crudelitates exercuit. non solū dū inuenit
 resistētes sibi. sed etiā postq̄ obtinuerat victoriā. **V**t
 dicit aug⁹. in p̄ncipio hui⁹ capli i generali. 7 postmo-
 dū i isto ca. exēplificat i speciali. **D**icit aut̄ in p̄ncipio
 hui⁹ capli sic. **S**yllana vero victoria secuta. scz facta
 crudelia marij. q̄ secuta fuerāt. nō solū tpe. sed etiam
 imitatōe. post tm̄ sanguinē ciuū q̄ fuso fuerat compa-
 ta. i. empta. nō multū sanguinē ciuū fudit aq̄q̄ habe-
 rer p̄fectā victoriā. **V**t p̄z. s. li. ij. ca. xxij. **H** Finito
 iam bello 7c. **I**z em̄ p̄re mariana deuicta bellū non esse
 tm̄ multū adhuc erant sup̄stitēs de p̄re illa. inter quoz
 sylla adhuc vixit inimicia. **C** Crudeli⁹ in pace
 crassara ē. scz victoria syllana. qz crudeli⁹ te habuit p̄
 victoriā q̄s añ. 7 ideo dicit valerius li. ix. q̄ in exerciti-
 do victorias rēp̄sentauit hambilē. qui crudelitē vsus
 est victorijs. **Q** U etiā post marij 7c. loquit̄ de rē
 pore quo senat⁹ fugerat ad syllā in greciā. fuerūt cū
 martus iuuenis 7 carbo absente sylla facti p̄sules. et
 multa crudelia exercuerūt. p̄cipue post fugā senatus
 remanserant tm̄ aliq̄ de senatu. **U**nde orosius li. v. ser-
 narrat occasos auctozitate sua dicens. **D**amasin⁹ p̄re-
 tor in centore mario consule. mucii seuolā. carbonēz
 luctū. domiciū. publiū. antestium in curiā quasi ad cō-
 sultādū vocatos crudeliter occidit. **P**ropter qd̄ dicit
 aug⁹. q̄ de ipsa curia tāq̄ de carcere. p̄ducebant ad gla-
 diū. **D**uoz corpa fm̄ orosii vncō tracta sunt 7 in sy-
 berim p̄iecta. **P**ater aut̄ ex dicitis q̄ duo crāt carbo-
 nes. vn⁹ q̄ erat cōsul de parte mariana. 7 alter q̄ erat
 senator de parte syllana qui hic narrat interfecit. **D**e
 interfectione vero alterius. valerius li. ix. ca. xij. nar-
 rat q̄ in cōsularu suo tertio iussu pompeij in siciliam
 ad supplicium ductus. p̄c̄it a militibus dimisse. idē

pat̄a fuerat finito iā bello in b
 imicitijs viuētib⁹ crudelius c
 i pace crassara ē. **I**ā etiā p⁹ d
 marij maioris p̄stinas ac re-
 cētissimas cedēs addite fue-
 rant alie grauiiores a mario
 iuuenē atq̄ carbone earun
 dē partiū marianaz. **Q**ui syl-
 la imminēte non solū victo-
 riā. verū etiā ipam desperan-
 tes salutē cuncta suis alijsq̄
 cedibus impleuerunt. **H**az
 p̄ter stragez late p̄diuersa
 diffusam. oblesso etiam sena-
 tu de ipsa curia tanq̄ de car-
 cere producebantur ad gla-

humiliter et flebiliter ut alium purgare posset antequam exprobraret. ut sic diuina vitam prolongaret. In purgatione vero alium mortem traxit donec caput eius in sordido loco sederet abscederet. Orosius li. v. dicit quod populus qui erat syllam carbone volente de consilia fugere in egyptum ad se in siciliam am retraxit. ubi cum cum alijs socijs suis occidit.

Mucius sceuola pontifex et de isto sceuola narrat valerius li. ix. ca. xj. quod sibi per scitatem morum digna laudatio reddi non posset. tamen fimbria. s. marianus laborauit ad hoc quod necaret. in funere marij. scilicet patris graue sibi vulnus infligens. de quo postmodum qualiter. Duo comitatus dixit fimbria se velle sceuolam accusare. et cum interrogaret quid de eo dicitur esset finistrum. respondit se sibi velle obsequere. quod nimis parce telum in suo corpore recepisset. Postmodum tamen interfecit eum.

E dius Mucius sceuola pontifex quoniam nihil apud romanos templo veste facti habebat. aram ipsam amplexus occisus est. ignemque illum qui perpetua cura virginum super ardebat. suo pene sanguine extinguat. Urbe deinde syllam victor intravit. qui in villa publica non iam bello sed ipsa pace seuius te septem milia pedum vnde cumque inermis: non pugnando subiubendo prostrauerat. In urbe autem tota que vellet syllanus quisque feriebat. Tunc tot funera numerario in non poterat donec sylle suggereret fines eos aliquos viuere: ut essent quibus possent impare qui vicerat. Tunc iam cohibita que hac atque hac passim furibunda ferebat licentia iugulandi tabula illa cum magna gratulatione proposita est que hominum ex utroque ordine splendoris

Quendam enim sine ferro laniantium manus dirupuerunt in manus homines homines viuunt que bestie solent discerpere cadaver abiectum. Alius oculis effossis et particula tum membris amputatis: in tantis cruciatibus diu viuere: vel potius diu mori coactus est. Subuastate sunt enim iam tamquam ville que ad nobiles ciuitates. Una vero velut vnus

sicut huius narrat augustinus. Qui recordat lucanum li. ij. sic dicitur. Tunc ipsum penetrare. i. interiora et secretum locum edis decem. i. veste super calentes mactauerunt focos parum. sed festina senectus sanguinis effudit iugulo flammisque peperit. i. in hoc quod ipse festus senectute parum sanguis effudit peperit tam iugulo quam flammis. quod non sedauit ea multo sanguine. Florus i. abbreviatio titi sic dicit. Damianus pro: ex voluntate sexti marci consulis cum senatus tractasset omnem qui in urbe erat nobilitatem trucidauit. Ex cuius numero quatuor muci sceuola pontifex marium fugiens in vestibulo edis veste occisus est. De vesta autem et virginibus que super ignem in templo suo nutriebant. dixi. s. li. ij. ca. xxij. Urbe deinde et de crudelitate sylle que tangit huius augustinus. narrat valerius li. ix. ca. ij. videlicet quod crudeliter totam urbem et omnes italie presertim ciuili sanguinis fluminibus inundauit. Quattuor enim legiones traxit peris fide sua securas. i. perfidentes de impunitate quam eis permisit in publica villa. que in martio capite erat. frustra misericordiam implorantes occidi iussit. lacerata ferro corpora interberum sunt picta. Quinque milia prenestinorum spe salutis eis data extra munita municipij euocata cum reiectis armis se humi prostrassent interfecit et eorum corpora per agros dispergi fecit. Quattuor milia et septingentos dire per scriptis edicto iugulatos in tabulas publicas reuulit ut haberet memoria huius facti. De alijs etiam crudelitatis ipse dixi. s. li. ij. ca. xxij. Quatuor autem ad tabulam de qua hic fit mentio per augustinus. narrat orosius li. v. quod postquam

tus carulus reprehenderat syllam de nimia interfectioe syllam lucio forcidio auctore infamem tabulam per scriptoris in dicit. Prima per scriptio. lxxx. hominum fuit in quibus quatuor consulares erant. i. qui fuerant consules vel digni consulatu. s. carbo. marcus. catus. marcus. narbanus et scipio et inter eos sertorius

duo. Item alia per scriptio cum quingentis hominibus proposita est. quae cum nullum nihil sibi per scripto geret. et non me sum inter alios videtur. fugere oportet capite voluisset interficere. Sed nec ipsis tabulis vides aut finis videbat. nam alios quos non per scripto rat trucidabant. alios vero primo occiderunt et postea per scripto sunt. An per scripto dicitur per scripto. diuersitas est apud scriptores. nam augustinus. ponit duos milia. cui concordat florinus in epitomate li. ij. valerius vero. li. ij. septingentos po

nit. orosius vero in vniuerso non ponit nisi. cccc. et lxxx. Causa vero huius diuersitatis dicitur infra ca. scilicet sequenti. Quendam enim sine ferro. et sic fuit bebius marianus qui fuit homo li. ij. in epitomate sine ferro inter manus laceratus est. forsitan quod bebius syllam sic tractus fuerat ut. s. paruit ex lucano. id est syllam bebius marianum eodem modo lacerauerunt. quasi in vindictam mortis alterius. Alius oculis effossis et sic sic occisus fuit marcus marcus. ut per scripto narratis. s. li. ij. ca. xxij. que etiam lucanum li. ij. describit miserabiliter interfecit. Subuastate sunt enim tamquam ville que ad nobiles ciuitates. due fuerunt ciuitates in hispania que per syllanos quod fauerat marianis. et postmodum victis marianis fortiter restiterunt. s. bello sertorius. de quo infra li. isto ca. xxx. fit mentio. destructe sunt fuit orosium li. v. quarum vnus appellata vniuersa pompeii euerit. altera dicta galagurre africanus obsidione diutina captam incendio delent. Una vero vero velut vnus vnus et sic. Ita fuit prenestina fuit lucanum. qui li. ij. dicit sic. vidit fortuna colonos prenestina suos cunctos. simul ense receptos. Et de hoc dicit florinus in abbreviatio titi li. ij. sic. Sylla totam italiam cedibus repleuit. inter quos omnes prenestinos inermes occidi iussit. Idem narrat florinus in epitomate li. ij. de fulmine ciuitate antiq. cuius ciuibus interfecit iussit ciuitatem damnata deleri. Causa vero quare omnes prenestinos occidit iussit. quod fuit orosium in ciuitate prenestina tenuit se marcus iunior per syllam et ciuitatem

ter eos sertorius ruc marie timens. Item alia per scriptio cum quingentis hominibus proposita est. quae cum nullum nihil sibi per scripto geret. et non me sum inter alios videtur. fugere oportet capite voluisset interficere. Sed nec ipsis tabulis vides aut finis videbat. nam alios quos non per scripto rat trucidabant. alios vero primo occiderunt et postea per scripto sunt. An per scripto dicitur per scripto. diuersitas est apud scriptores. nam augustinus. ponit duos milia. cui concordat florinus in epitomate li. ij. valerius vero. li. ij. septingentos po

nit. orosius vero in vniuerso non ponit nisi. cccc. et lxxx. Causa vero huius diuersitatis dicitur infra ca. scilicet sequenti. Quendam enim sine ferro. et sic fuit bebius marianus qui fuit homo li. ij. in epitomate sine ferro inter manus laceratus est. forsitan quod bebius syllam sic tractus fuerat ut. s. paruit ex lucano. id est syllam bebius marianum eodem modo lacerauerunt. quasi in vindictam mortis alterius. Alius oculis effossis et sic sic occisus fuit marcus marcus. ut per scripto narratis. s. li. ij. ca. xxij. que etiam lucanum li. ij. describit miserabiliter interfecit. Subuastate sunt enim tamquam ville que ad nobiles ciuitates. due fuerunt ciuitates in hispania que per syllanos quod fauerat marianis. et postmodum victis marianis fortiter restiterunt. s. bello sertorius. de quo infra li. isto ca. xxx. fit mentio. destructe sunt fuit orosium li. v. quarum vnus appellata vniuersa pompeii euerit. altera dicta galagurre africanus obsidione diutina captam incendio delent. Una vero vero velut vnus vnus et sic. Ita fuit prenestina fuit lucanum. qui li. ij. dicit sic. vidit fortuna colonos prenestina suos cunctos. simul ense receptos. Et de hoc dicit florinus in abbreviatio titi li. ij. sic. Sylla totam italiam cedibus repleuit. inter quos omnes prenestinos inermes occidi iussit. Idem narrat florinus in epitomate li. ij. de fulmine ciuitate antiq. cuius ciuibus interfecit iussit ciuitatem damnata deleri. Causa vero quare omnes prenestinos occidit iussit. quod fuit orosium in ciuitate prenestina tenuit se marcus iunior per syllam et ciuitatem

nit. orosius vero in vniuerso non ponit nisi. cccc. et lxxx. Causa vero huius diuersitatis dicitur infra ca. scilicet sequenti. Quendam enim sine ferro. et sic fuit bebius marianus qui fuit homo li. ij. in epitomate sine ferro inter manus laceratus est. forsitan quod bebius syllam sic tractus fuerat ut. s. paruit ex lucano. id est syllam bebius marianum eodem modo lacerauerunt. quasi in vindictam mortis alterius. Alius oculis effossis et sic sic occisus fuit marcus marcus. ut per scripto narratis. s. li. ij. ca. xxij. que etiam lucanum li. ij. describit miserabiliter interfecit. Subuastate sunt enim tamquam ville que ad nobiles ciuitates. due fuerunt ciuitates in hispania que per syllanos quod fauerat marianis. et postmodum victis marianis fortiter restiterunt. s. bello sertorius. de quo infra li. isto ca. xxx. fit mentio. destructe sunt fuit orosium li. v. quarum vnus appellata vniuersa pompeii euerit. altera dicta galagurre africanus obsidione diutina captam incendio delent. Una vero vero velut vnus vnus et sic. Ita fuit prenestina fuit lucanum. qui li. ij. dicit sic. vidit fortuna colonos prenestina suos cunctos. simul ense receptos. Et de hoc dicit florinus in abbreviatio titi li. ij. sic. Sylla totam italiam cedibus repleuit. inter quos omnes prenestinos inermes occidi iussit. Idem narrat florinus in epitomate li. ij. de fulmine ciuitate antiq. cuius ciuibus interfecit iussit ciuitatem damnata deleri. Causa vero quare omnes prenestinos occidit iussit. quod fuit orosium in ciuitate prenestina tenuit se marcus iunior per syllam et ciuitatem

tas illa partem suam fouit.

Ca. XXIX.

De rabies exteraz etc. In hoc ca. copat. b. au gusti. mala ciuilia romaoz ad mala extranea ondens q grauiora fuerut mala que passi sut a ppijs ciuibz qz que vnqz passi sunt ab extraneis. na q plus nocuerut vnqz vbi an tpa vi tpi bz aug. fu erut galli z gothi Isti em ceperut z intrauerut vbez z fecerut mala q volebat nuqz vo alij hostes extra nei vbe an tpa aug. ceperut. sz plus nocuerut ci uibz romais syl lani z mariani qz illi. vt aug. ondit

Galloy etc.

Quo vo galli ob tinuerut ciuitate narra ut. s. li. ij. ca. xxiij. Quo vo infecerut sena tozes. narra tit? liu? li. v. de origi ne vrbis videlicz qz instare aduetu galloy cu romai desparer se posse ciuitate defendere ordinauerut qz iu uentus robusta esset in arce capi tolij ad c? defesv onē. seniores vo remanerut i domi bus. Senatores qz non erat apri ad bellu induert se cultozibz vesti bus iuxta sue ma iestatis decentiaz z sedebant sic oz nati singuli i do mibz suis expe etantes galloyz aduentu. venientes aut galli circubāt z interficiebāt illos quos armatos habuerut obuia. intrantes vero domos z insipientes cu viderent senes venerade ma iestatis tanqz deos venerabant eos z recesserut. Erat aut vnus senex roman? nomine mare? papyrius. cui cum gall? qda tractaret barbā. indignat? baculo quez habebat percussit fortissimo nisu in capite galluz illum ppter que galli comotipmo papiuū deinde alios sena tozes occiderunt. Cu vero galli diu capitoliu obsidis sent. tandē concesserut obsessis vitā soluta eis certa quantitate auri quam petebant.

Paulo ante go thorum etc. De gothis vero quomodo vrbem ceperut z quomodo pepercerunt fugientibus ad ecclesias vbi tam persone qz bona eorum salua crant. z quomodo

reus occidi iuberef: sic tota iussa est citas trucidari. hec facta sut in pace p? bellu: no vt acceleraref obrineda vi ctoria: s? ne p? teneret obrēta. Pax cu bello de crudelitate certauit z vicit. Illud em p? strauit armatos: ista nuda tos. Bellu erat vt q? serieba tur: si posset feriret: pax autē nō. vt q? euaserat viueret: s? vt moxēs non repugnaret.

Ca. XXX.

De rabies exteraz geti um que seuiicia bar barozuz: huic de ciuibz vi ctorie ciuiu compari potest? Quid roma functi? terri? amariuzqz vidit? Utru olim galloy z paulo ante gotho ru irruptione an marij z syl le aliozuz in eoz partib? vi rozu clarissimoz tanqz suo rum luminum in sua mēbra ferocitatem? Galli quidem trucidauerunt senatum qz qd eius i vbe tota preter ar cem capitolinā que sola vt cūqz defensa est reperire po tuerut. Sed in illo colle p? sti tutis: auro vitā saltē vendi derut. quā z si ferro rape nō possent. possent tamē obsidi one cōsumere. Gothi vero tam multis senatorib? pep cerunt: vt magis mirū sit: q

etiam iussi sunt a sanguine abstinere. narraui supra ante principium libri. d. An marij z sylle etc. De sylia vero quomodo intravit bis ciuitatem. z quomo do mariuz prima vice fugauit. z quō mariuz postmo dum redijt. z quas crudelitates vtrqz exercuit. narra

aliqz pemerut. At vo sylly vi uo adhuc mario. ipm capit o liū qda gallis turū fuit ad de cernendas cedet victor ise dit. Et cū fuga marius esset lapsus ferocior cruentiozqz reditur: iste in capitolio p se natus etiā consultū. rā mul tos vita rebusqz puauit. ma rianis aut partibus sylia ab sente quid sanctum cui par cerent fuit: qm mucio cui se nato: pontifici aram ipsam vbi erant: vt aiunt. sacra ro mana miseris ambiehti am plexibus non pepercerunt. Syllana porro tabula illa postrema: vt omittamus ali as innumerabiles mortes: plures iugulauit senatozes qz gothi. vt expoliare potue runt.

Ca. XXX.

Qua igit fronte: q corde qua impudē tia: qua insipietia vel potius amētia: illa vel dijs suis non imputat: z hec nro imputat xpo: crudelia bella ciuilia oī bus bellis hostilib? auctori bus etiā eoz fatentib? ama riora: qb? illa respublica nec afflicta s? pdita omnino iudi cata est: longe ante aduen tum xpi exorta sunt: z scele rataz cōcatenatōe causarū a bello mariano atqz syllāo

Ca. XXX.

Qua igit fronte. etc. In h ca. inuehit. b. aug. Romanos q xpianis i putabat mala sua. cū tñ mala ipoz ciuilia fuerint multo maiora qz aliq q passi sunt tpi bz xpianis. mala em illa fuerut lōge an aduetū xpi nā pmū bellū ciuile fm eutropiū fuit bellū inf mariuz z sylā. sz pcesserint alia multa mala z magna. puta se dirōes gracchoz z saturnini. z inf fectōes eoz cū mul tis alijs. vt sup? paruit i b li. Doc ar bellū icepit fm ozosū anno ab vbe pdita. cccccxij. Cesar vo augu stus incept regnare āno ab vbe pdita. ccccccc. Cuius āno. xliij. xps nat? est. z p? nis istō bellū ciuile fuit an natiuitate xpi circiter. xciij. ānis. s. fere cētum ānis. Facit aut aug? in h ca. duo. pmo em inuehit aug? ro manos p? mala ciuilia sup? in h ca. recitata. Scōo

ui li. ij. ca. xxiij. et etiā p3 in lib. isto ca. xxvij. z xxvij e. Qm mucio. etc. De mucio vo sceuola pōnfice quō interfecer? fu it. p3 in pcedēti ca. Occisus eniz fuit i tēplo veste in q erat fara ro mana. i. palladiū z sacra palladis q dicitur fara ro manoz sicut pri us erat troianoz de qbz dixi. s. li. j. ca. ij. z li. isto ca. pitulo. xvij. Syllana por ro tabula etc. De duabz tabul? pti nētib? noia pscrē ptroz. q. s. sniari erāt hostes reipu blice. z p? hoc erāt pscripti. qz licet bar ciuibz oc cidere ipune. di ctū est in pcedēti ca. Et inuuit hic b. aug. qz erant plus qz due tabu le q? tēbāt moy tes inuērabiles. z ppter h vident aug. ozos? z va leri? discordare. vt dixi i pcedenti ca. cū tñ nō repu gnēt sibi inuicē. qz de diuersis ta bulis loquuntur

ubi. inde ad pompeij rē recitat mala alia. nō solū ciuilia. sed etiā plus q̄ ciuilia. **b** Ad bella sertorij rē. **f** In sertorio tradidit mari⁹ vna p̄re exercit⁹ vt paruit s. li. ij. ca. xxij. **p**ostmo dū fuit a sylla p̄script⁹. vt di xi. s. li. ij. ca. xxvij. **d**e q̄ narrat orosi⁹ li. v. q̄ cum eēt vir dolo atq; au dacia porēs. syl/ **b** ad bella sertorij rē catiline: **c** q̄ a sylla fuerat ille p̄scr⁹ **d** ille nutrit⁹ inde ad lepidi et caruli bellū: q̄z al⁹ gesta syl/ lana rescindere: al⁹ defēde re cupiebat inde ad pōpeij rē cesaris: q̄z pōpeij⁹ sectator

si quoz domit⁹ ab hirtuleio sertorij duci opp̄ssus est cum suo exercitu. merellus hō multis plijs fatigatus hostes etiā fatigabat donec pōpeij castris sociar⁹ esset pompeij⁹ stracto exercitu laurone ciuitatē quā sertorij rē expugnauit volēs defendere sed nō valens aufu git. Sertorius captā ciuitatē cruentissime depopula tus est. Dabuit autē pompeij⁹ triginta milia peditū rē mille equitū. Sertorij⁹ autē. xl. milia peditū. rē octo milia equitū. Sertorij⁹ deinde cōgressus cū pōpeio decēz milia peditū eius interfecit. rē ipse sertorij⁹ fere tantū dē pdidit. multa inter eos plia gesta sūt. **d**emmi⁹ q̄stor pōpeij⁹ rē vir sororis ei⁹ occisus est. hirtuleij⁹ frēs infēci cri. pp̄na q̄ se sertorio iunxerat cōminur⁹ est. **p**ostre mo sertorij⁹ decimo āno belli inchoati suoz dolis infēct⁹ finē bello dedit. postmodū cū ciuitates que cū ser torio fuerāt se darēt. due restiter⁹ que delere sunt. **d**e quibz. s. ca. xvij. mentio facta est. **c** **e**rcatiline rē. **d**e carilina vero quē hic dicit aug⁹. a sylla nutritū narrat eutropius li. vj. q̄ marco tullio ciccone orato re rē cneo antonio consulibz āno vzb dicit. ccccclxxxii. lucij sergius carilina generis nobilissimi vir s3 ingēij pessimi ad delendā patriā iurauit cū q̄busdā clar⁹ vi ris s3 audacibz m̄. **a** ciccone hō de vbe expulsus est rē socij ei⁹ p̄p̄bens si strāgulati sunt in carcere. **a**b anto nio hō altero consulē. carilia vic⁹ ē in plio rē interfecit **d**e isto carilina sc̄psit salusti⁹ carilinarū. vbi loq̄ns d̄ plio in q̄o occisus ē dicit sic. **c**ōfecto plia infē eos cerne res q̄tra audacia q̄traq; animi vis i exercitu carilie fu/ isser. nā fere locū quē q̄sq; viu⁹ pugnādo cepat. eū aīa amissa corpe regēbat. oēs autē auersis vultibz d̄cidēt. **c**arilina hō longe post a suis infē hostiū cadauera re ptus est. paululū etiā spirās. ferociāq; animi quā ha buerat viu⁹ in vultu retinēs. **d**e salusti⁹. **d**e huius moribz dicit⁹ est. s. li. ij. ca. xxij. **d** **i**nde ad lepidi rē. **d**e ist⁹ duobz narrat orosi⁹ li. v. sic. **s**ylla mortuo lepidus mariane ptis assertor. i. de senoz aduersū cas tulū syllanū ducē surgēs redituos belloz ciuiliū cine res suscitauit. **b**is autē tunc acie certatū est. p̄ li roma noz celi s̄nnt. albanoz ciuitas obsessa est rē fame cru ciata. vbi tūc sc̄ptio lepidi filius capt⁹ atq; occisus ē h̄r⁹ p̄sequēte pōpeio apud regiū interfecit⁹ ē. ita hoc bellū ciuile cadē celeritate q̄ exarsit euauit. **e** **i**n de ad pompeij rē. hic p̄sequit aug⁹. mala plus q̄ ciuilia. i. bella q̄ fuerūt non iolū infē ciues. sed etiā infē affi nes. quoz p̄mū inter pōpeij magnū fuit rē iulū cesarē sc̄dm infē cesarē augustū rē antoniū. **p**ōpeij⁹ hō vt p̄z ex narratis in hoc ca. s̄ouit p̄e sylle. nā gessit bellūz d̄

sertorij. rē postmodū interfecit h̄r⁹ q̄ fuerūt mariā **e**t p̄ter h̄ dicit hic aug⁹. q̄ pompeij⁹ fuit senator: syl/ le. **d**e bello hō inter ipm̄ rē iulū cesarē narraui. s. in b li. ca. xij. **f** **i**nc ad aliū cesarē qui post rē. **i**nc cesar vocatus est primo octavianus. postmodum ce

sylle fuerat: eiusq; potētiā vl equerat vliā etiā supauerat **c**esar autē pōpeij potētiā nō ferebat. sed quia non habebat quaz tamen illo victo in terfectūq; trāscendit. **i**nc **a**d aliū cesarē q̄ p⁹ august⁹

far. postmodum augustus. vt in fra dicitur. **v**ius āno. xlv. s. i. perij sui nar⁹ est xps. d̄ isto scribit eutropius li. vij. q̄ i morte iulij ce sar⁹ fuit. xvij. an noz adolescēt pa

ere octauio senatore genitus. maternū genus ab enea per iulīā familiā sortitus. nam iulia p̄cessit ab iulo filio enee. cesaris nepos erat quē ille in testamento heredem reliquerat rē nomē suū ferre iusserat. **i**nc est q̄ postea augustus est dictus. **a**ug⁹. vero in hoc ca. di cit eum fuisse primi cesaris filiū adoptiuū. quod vez est. fuit em̄ naturalis nepos rē filius adoptiuus. naz fm̄ eutropiū ipse fuit p̄ testamentū ab ipō i filiū adoptiuus. **q**uantū vero ad bella ciuilia que gessit scien dū q̄ sicut colligi potest ab eutropio libro. vij. rē orosi li. vj. ipse gessit quinq; bella ciuilia. quoz p̄mū ad huc adolescēs decē septē annoz gessit contra marcum antoniū. nam interfecit iulio cesarē q̄. xxiij. vultcribz cōfossus est. in cuius morte iurauerunt. ccc. senato res vel amplius q̄tesq; romani. antonius consul cr̄is erat p̄ p̄te iulij cesaris. rē bellis ciuilibz eos qui iulum cesarem interfecerant opprimere conabāt. **s**enat⁹ hō eis fauebat. **t**urbata vero re publica p̄ antoniū q̄ se lera multa cōmisit a senatu hostis iudicari⁹ est. rē miss⁹ est ad eū p̄sequendū octavian⁹ q̄ etiā cesar august⁹ p⁹ dictus ē. **p**incipales n̄ erant cōsules duo. s. panfa rē birri⁹ quibz ipse adiunct⁹ dur tertius. **p**rofecti h̄ bi tres duces cōtra antoniū vicerāt cū apud mutinā. ac credit autē vt ambo consulē occisi moxerent rē tres exerci tus vni octauiano parerēt. fugatus vero antonius rē amisso exercitu cōfugit ad lepidū. q̄ magister equitū cesaris fuit. rē ipō opam dante octavianus pacē cū an tonio fecit. rē sororē suā octauīā sibi in vxorē dedit. rē q̄ si vindicatur⁹ morē sui patris adoptiuū romaz cū ex ercitu p̄fectus extorsit vt. xx. anno cōsul fieret. **p**ost modū senatū p̄scripsit. id est de senatu fm̄ orosium cxx. inter quos erat cicero p̄scribente cū antonio imico suo. rē lucius antonius d̄ quo statim dicit infra **p**ostea ad numerū p̄scriptozū additi sunt. xxx. equi tes romani. **o**ctavianus ergo cū antonio rē lepidō rē publicā armis tenere cepit. p̄ quos etiam cicero ora tor occisus est rē multi alij nobiles. **s**c̄dm bellū gessit contra h̄r⁹ rē cassiū qui fuerunt p̄ncipales in inter fectione cesaris. **i**psi vero iā ingens bellū mouerant p̄cesserūtq; contra eos in greciā octavianus rē antoni us. rē apud philippos macedonie vzb cōtra eos pug nauerunt rē primo p̄elio victi sunt octavianus rē anto nius. p̄crij autē dur nobilitatis cassius. in sc̄do bel lo h̄r⁹ rē infinitā nobilitatē que cum illis bellū gē serat victā interfecerūt. ac sic inter octavianū rē anto niū diuisa est res publica regenda vt octavian⁹ hispa nias gallias rē italiā teneret. antonius asiā pontū

et orientē. Tertium bellū gessit octavianus contra lucium antonium consulē qui p̄scriptus fuerat. q̄ in italia bellū civile cōmouerat. Erat autē fr̄m orosii auunculus. fr̄m eutropiū vero frater marci antonii. q̄ vt dictū est orōcē tē suscepit regandā. Lucius vero antonius apud pulsum rufie ciuitate victus et captus est. Quartū hō bellū erat contra sextū pompeium cnei pompeij magni filius q̄ ingēs bellū in sicilia cōmouerat bis q̄ superat et publicē Pompeij q̄pe victorē caū cesarē: q̄ victoria cūuile clementer exercuit: suis q̄ aduersarijs vitā dignitatemq̄ donauit: tanq̄ regni appetitorē. quozundā nobilium cōiuratio senatorum velut pro reipublice libertate in ipsa curia trucidauit. Huius deinde bellū cūuile octauianus fuit cōtra marci antonii supradictū. Qui cum octauianū sororē octauianū in vxorem duxisset postmodū ea repudiata cleopatram reginam egypti duxit vxorē. ac postmodū ingens bellū civile cōmouit cogente cleopatra. dū cupiditate multibz optat etiā in vrbe regnare. vicus est autē antonius ab octauiano nauali pugna clara et illustri apud accū in epiro. vñ fugit in egyptum. Dicit autē hugo floracensis. q̄ cleopatra cū aurea puppe yeloz purpureo p̄ma fugere cepit et securus est eam antonius. Et sicut dicit eutropius de spans eo q̄ oēs trāsirent ad octauianū manu p̄ua se permit. Cleopatra etiā cū non posset animū octauiani ad libidīnē allice re sua specie vt alios fecerat. nec ibi spes salutis esset elapsa de custodia in sepulcrū iuxta antoniū virū suū se collocās sibi aspidē admisit et veneno eius extinca est. Post hec octauianus vrbē cū triumpho ingressus. eo q̄ orientē vicisset et egyptū romano impio addidisset. tunc primo salutaris est augustus. Si em̄ populus salutando eum vocauit scz augustū eo q̄ rempublicā sibi auerat. De quo etiā fit mentio in legēda b̄ti patri ad vincula. **Inter quos et cicerō etc.** Cicerōnem vocat hic augustinus. desertū artificē regende reipublice. q̄ consul existens prudenter rempublicā reterat. et q̄ de reipublica disertē. i. eloquentē libros cōposuerat. De huius morte sup̄ in hoc ca. tetigi de quo narrat valerius li. v. ca. ij. q̄ pompeius quē cicerō p̄ in iudicio de graui crimine defendere et a morte et a pena capitis liberauerat q̄ postea necre. nec verbo a cicerone lefus fuerat ad mortē ip̄m p̄secutus est. Nam vltro marci antoniū rogauit vt ad illū p̄scriptū. s. eo tēpe quo senatus p̄scriptus fuerat vt sup̄ dixi p̄sequendū et iugulandū mitteret. quo imperato exultās caicrā cucurrit. et ciceronē virū clarissime dignitatis et p̄stantis officij venerandū. iugulandū sibi p̄bere iussit. ac primū caput romane eloquentie. et pacis clarissimā dexterā amputauit portans illud secū romā. Sciendū est autē q̄ cicerō p̄mo restitit iulio cesari quādo obtenta victoria de

gallia petijt scdm̄ consularū. et postmo dū sicut h̄ narrat augustinus. restitit antonio. et ideo fuit odiosus tam augustinus q̄ antonio. **Pompeius quippe victorē etc.** hic sciendū q̄ iulius cesar in hoc multū discrepabat a syllā. q̄ syllā obicitis victorē crudelissime se gessit ad victos. Iulius hō cesar benignissimus. q̄ dicit eutropius de co. li. vi. q̄ ip̄e erat q̄ nullus vnq̄ magis emicuit signis collaris. i. aciebz dispositis et ordinaris q̄nq̄ ginta vicibz dimicauit. **Ante autē fuit benignitatis et bonitatis. vt q̄s armis sbegetur clementia magis vicerit.** De interfectione eius narrat eutropius ibidem q̄ cōpositis i ro-

to orbe bellis ciuilibz romā rediens insolentius age re incepit et supra p̄suetudinē romane libertatis. cū q̄ honores ex sua libertate p̄staret q̄ antea a populo cōferebant. nec senatori ad se venienti assurgeret aliaq̄ regia et pene tyrānica faceret. iuratus est in eū et interfecit. vt sup̄ in hoc caplo dixi. Dicit etiā petrius comestor. q̄ de ei interfectione p̄ls romanus ita voluit vt capitolū cū auctoribz sceleris incedere voluit. Dicit ergo hic augustinus. q̄ illa cōiuratio cum interficere voluit tanq̄ regni appetitorē. q̄ in rei veritate ip̄e p̄ reges expulsos fuit primus qui solus tanq̄ rex et imperator rempublicā romanā regēbat. qd̄ romāns erat valde odiosum tanq̄ repugnās sue p̄stine libertati quas prius senator et populus cuncta per se vel per alios sua auctoritate faciebant. **Huius deinde potētia etc.** loquitur augustinus de antonio p̄ illo tempore q̄ tunc iam interfecto caio iulio cesare intendebat sibi surpasse potēstatē singularis imperij p̄tendēs apud cesarianos q̄ accepta potēstate mortē cesaris vindicare. Dicit autē augustinus ip̄m morbo iulio cesari valde imparcem. q̄ iste antonius erat valde vitiosus. p̄ tullius in scdo antoniarū. et florius in epitomate li. iij. satis ia particulari tradūt eius mores scribentes. De quo seneca epistola. cxij. dicit sic. Marcū antoniū magnū virū et ingenij nobilis. que alia res perdidit et in externos mores ac vitia non romana traiecit q̄ q̄ b̄rietas. nec minor vino cleopatre amor. hec illum res hostē reipublice. hec crudelē fecit. **Huius em̄ cetera etc.** dicit augustinus. hunc cesarē mirabilis indolis. q̄ vt sup̄ dixi cū esset. xvij. annoz est a senatu factus dux exercitus romani cum duobz consulibz. et in. xx. anno consul creatus est. Iste tradidit antonio ciceronem vt hic tangit. Cum tñ cicerō prius se contulisset ad eum sperans q̄ augustus patrie libertatem defenderet. s3 octavianus intendēs totā rempublicā ad se trahere et cernens q̄ cicerō sibi restitisset tradidit eum antonio hosti suo quasi propter bonum pacis firmande. Antonius vero mortē cicerōis ideo multū desiderauit

quia tullius sibi multū restiterat. 7. 3. tra cum etiā in li-
bro philippicarū inuenerat.

Capitulum XXXI

D eos suos accusent etc. In b. ca. inuehit aug.
Romanos 7. 2. eos eoz. occasione sumēs tā ex

mal' in b. li. supi
enarratis. q̄ etiā
ex alijs mal' que
i hoc ca. icipit e/
nūerare. Et facit
duo in b. ca. q. in
uehēdo 3. eos p̄
resumit mala su-
ptus posita. Se-
cūdo ibi omitto
quipē illa addit
quedā alta. Et
oñdit aug. in p̄n-
cipio q. dñj roma-
noz nō potuerit
excusari de malis
q̄ roman' in bell'
ciuilib' sufficbāt
p̄ b. q. nō colebāt
sicut prius. q. ad
huc fiebāt eis ser-
uitia sicut p̄us. d.
b. sic scribit luca-
nus li. ij. Nec cū
ere. s. matrōe vrb'
sūmī rēplo iacue-
re tonār. d. uise
re deos. null' de/
fuit aris inuidiā
factura parēs. i.
discurrebāt per
oīa rēpla deoz
mēs nec aliq̄ p̄-
termiserūt. ne de-
us ille q̄ fuisset p̄-
termisus alijs i/
uideret. De h. cri-
am dicit h. aug. ca-
lebant are numi-
nū. s. abeo thure. i.
thurificabāt eis
erbure s. abeo. i. de
saba vbi solūmō 7. nō
alibi thurificatur.
thure. s. in ignē. al-
taris inuēto. Et al-
ludit h. aug. vbi vir-
gilij. li. j. encidos. vbi
loq̄ns de rēplo yene-
ris qd̄ erat i papho vbi
colebāt p̄cipue. dicit sic
ip̄a s. ven' paphū sub-
limis adit sedesq̄ reu-
isit leta suas vbi
templū illi centūq̄
sabeo. Thure calēt
are. s. r̄tisq̄ recentib'
halant. i. fragrant
vel spirant s. r̄ta
de florib' rosaz cōpo-
sita. Nā sicut dicit
valerius ad valeriu.
rosa est flos yeneris.
b. Inter ip̄a q̄z r̄e-
ritas hui' dicit p̄z ex
his q̄ dicta sunt supi-
us in b. li. ca. xxvij.
de fumbria 7. merula
7. ca. xxvij. de mucio
scel uola. quoz sangui-
s in rēplo fusus erat.
c. Non elegit templū
r̄e. Aug. cōpar hie
crudelitātē que exer-
cebat r̄pe belloz ciuiliū
ad crudelitātē q̄ exer-
cebat r̄pi-
bus xpianoz. cū gorb'
cepant ciuitatē. oñdēs
primaz crudelitātē
multo maiorē. q. in
bellis ciuilib' nō par-
cebat fugientib' ad
rēpla deoz. sicut p̄z
de cicerone tul-

Enclō. j.

ne iustauraturū reipublice li-
bertatē. vsq̄ adeo cec' atq̄ i-
puidus futuroz: vt ille ipe
iuuenis cuius dignitatez ac
potestatē fouebat: 7. eundez
ciceronē occidendū anto-
nio quadā quasi p̄cordie pa-
ctione pmitteret: 7. ip̄am lib-
tatē reipublice p̄ qua multū
ille clamauerat ditioni pro-
prie subiugaret. La. XXXI.

D eos suos accusēt
de tātis mal' q̄ no-
stro xpō ingrati sūt
de tātis bonis. Le. te qñ illa
mala fiebant: calebāt are nu-
minū s. abeo thure fertisq̄ re-
centib' halabāt: clarebāt sa-
cerdotia: phana renitebant
sacrificabāt: ludebāt: fura-
bāt in templis: qñ passim tā-
tus ciuiliū sanguis a ciuibus
non mō in ceteris locis: ve-
rum inter ip̄a q̄ deoz alta-
ria fundebāt. Non elegit rē-
plum quo confugeret tullius:
qz frustra elegerat mucius.
hi vero q̄ multo indigni' in-
sultant xpianis r̄pibus: aut
ad loca xpō dicatissima con-
fugerūt: aut illuc eos vt vi-
uerēt etiā ipsi barbari dedu-
xerunt. Illud scio. 7. hoc me-

lio de quo supra primo ca. qui ideo nō fugit ad tem-
plū deoz. q. frustra fugisset. Sed in vastatōe vrbis a
gorbis parcebat fugientib' ad ecclesias ap̄loz 7. marty-
rū. sicut in p̄ncipio totū lib' dixi. imo etiā docuerūt si-
bi obuios fugere ad ecclesias vt saluarent. d. **U**

cū quis sine studio priū iu-
dicat facillime agnoscit: vt
omittā cetera que multa cō-
memoraui: 7. alia multa plu-
ra q̄ cōmēzare longū puta-
ui: si humanum genus ante
bella punica reciperet chri-
stianam disciplinam. 7. cum
sequeretur rerum tanta va-
statio: q̄ta illis bellis euro-
pam africanq̄ cōtriuuit. nul-
lus talium quales nunc pa-
timur nisi christiane religio-
ni illa mala tribueret. Multo
autem minus eorum vo-
ces tolerarentur: q̄tum atti-
net ad romanos: si christia-
ne religionis receptionem
7. diffansationem: vel irru-
prio illa galloz: vel ryberim
fluminis igniūq̄ illa depopu-
latio: vel quod cuncta mala
precedit bella ciuilia seque-
rent. Mala etiaz alia q̄ vsq̄
adeo incredibiliter accide-
runt: vt inter p̄digia nume-
rarent: si xpianis temporib'
accidissent: quib' ea nisi xpianis
hoibus tanq̄ crimina
obijcerent. Omitto quip-
pe illa que magis fuerūt mi-
ra q̄ noua: boues locutos in-
fātes nōdū natos d̄yter ma-

irruprio galloz
r̄e d̄ irruprōe gal-
loz dicitur s. li. ij. ca. xxij. d. va-
statoe vrbis
p̄ ignē 7. inūdarū
onc ryberis d̄
ctū est supra. lib.
isto caplo. r̄vij.
c. Mala etiaz
alia que r̄e. h. d̄
cit. p̄pter ea que i-
ferius hic tangit
cum dicit. S. cū
pluit r̄e. dicit ve-
ro h̄mōi mala fu-
isse numeranda i-
ter p̄digia si xpia-
nis temporibus
accidissent. q. p̄
digia dicunt illa
que mirabilis ac-
cidunt 7. aliqua
futura p̄signant
vñ dicunt prodi-
gia q̄si proditia
id ē p̄cul dicētia
id est dicentia su-
tura que procul
sunt. Numeras-
sent aut romani
illa mala inter p̄-
digia. q. non so-
lum dicitur ea
fuisse mala pro-
p̄pter no cumenta
que inferebant.
sed etiam prop̄
maiora mala que
p̄signabant.

Dmitto q̄p/
pe illa r̄e. dicit hic augustinus se hic illa mala omitti-
re. non quia noluit ea hic ponere. sed quia non curat
ea tanq̄ mala quedam dñs romanorum obijcere. fa-
cit autem hic mentionem de bobus loquentibus. Eu-
tropius libro sexto in fine dicit. q. circa tempus illi-
lud quo Julius cesar interfectus est. inter cetera po-
tenta que toto orbe facta sunt bos in suburbano ro-
me ad arantem locutus est se frustra vgeri. non cū
frumenta sed homines in breui de situros. Idem scri-
bit Eusebius in chzoniciis. Uelcenus etiam libro pri-
mo dicit q. Uolumnio et Sulpicio cōsulibus in vrb'
be inter initia motusq̄ bellorum ciuiliū bos mugitu
suo in sermonem humanum conuersus. animos au-
didientium rali nouitate conuertit. Dicit etiam ibidē
q. bello secundo punico constitit Domitio bouem
dixisse. Laue tibi roma. Quantum ad infantes nō-
dum natos. quos dicit hic Augustinus locutos

fuisse narrat eutropius. libro. iij. q. in sagunto instan-
te secundo bello punico. cum mulier pene enixa esset. in-
fans in vrez regressus civitatis sagunti excidium signifi-
cavit. Titus vero livius lib. iij. de secundo bello punico
dicit boue in scitia locutu fuisse. et insanem in vtero
matris in mariti
mis ioui triumpho
clamasse.

Gratulasse ser-
pentes etc. Quid di-
citur hic et homines.
credo littera esse
fallam quam rane
multi libri hnt.
Deberet autem lra
sic esse. in hoies et
masculinu serui.
Vult enim sic dice-
re q. femine con-
uerse sunt in ho-
mies. i. in viros
et galline in ma-
sculinu serui. Di-
citur titus livius li-
bro. iij. de secun-
do bello punico
spolenti ex mulie-
re viru factum. et
Agellus li. viij
cap. iij. allegans
pliniu li. viij. dicit
sic. ex femis mu-
k rari in mares no
est fabulo su. In-
venimus i anali-
bus qnto licinio
crasso et cornelio
castio logino. coi-
sulibus. C. Assy-
nij pueru factum

ex vaine sub parentibus iussus aruspiciu deportatu
in insulam desertam. Licinius mucianus pdidit a se
visum esse argis arel contu. cui nomen arel cuse fuisse
nupstisse. moxq. ad barbam et virilitates puenisse vro-
reg. duxisse. eiusdem sortis et smyrne puez a se visum
Ipse in africa vidi mutatu in mare die nuptiaz luciu
colitium ciuem tysdritanu. viuebatq. cu pderem ista.
Dec ex Agellio. Non credo tu istas pdictas muta-
tiones feminaz in masculos fuisse veras. sed potius
vel fuisse illusiones diabolicas. vel q. sic videbant co-
uersi erant herma frodire in quibus pus dnabaf sex
femineus et postea masculinus. **S**ed et cu pluit
terra etc. pdigia ista et sequeria dicit aug. se nolle omie-
tere. qn scz obijctat ea romanis deos colentibz solum
ppter bona tpalia. et h. q. ista pdigia intulerant dana-
cultoribz eoz. De istis pluuijs quas bic tangit aug.
loquit orosius lib. v. Dicit enim q. anno ab yrbe condita
delir. p sepre dies continuos grandio lapidu imixtis cri-
am excitatu fragmentis terram latissime verberavit.
Titus etia livius de secundo bello punico lib. j. narrat
in piceno lapides pluuisse. et in. v. lib. q. in monte al-
bano pluit duobz diebz lapides. **L**egimus apud

eos emeis ignibz. i. surgentibz de monte etna. de qbus
orosius li. v. narrat q. emilio lucio oroste p sulibz. etna
mag. cu tremore p cussa exudauit igneis globis. et rur-
sus alio die liparca insula et vicinu circa ea mare intru-
tu effervuit q. adustas rupes dissoluit. tabularaq. na-
uiu liquefacti ce-
ris errozuit. et pi-
sces exanimatos
supnatantes co-
xit hoies etiam q.
no poterant lon-
ge fugere adustis
introitus vitalis
bus attractione
calidi aeris inspi-
rado suffocavit.

relaxauere romani. **L**ocu-
staz etia in africa multitudine
pdigij simile fuisse cu iam
esset plii romani puincia lit-
teris mandauerut. p supris
em fructibus solijsq. lignoz
ingenti atq. inestimabili nu-
be in mare dicunt esse deie-
cta. Quia mortua redditaq.
littoribus: atq. hinc aere cor-
rupro: tanta orra pestilentia
vt in solo regno mansisse
octingenta hoim milia peris-
se referant: et multo ampli-
in terris littoribusq. pximis
tuc vtice ex triginta milibus
vir oz q. ibi erat: decem reman-
sisse pfirmat. Talis itaq. va-
nitas qlle patimur ei q. rride-
re copellimur: quid hoz no
xpiane religioni tribueret si-
tpibus xpianis videret. Et
tu dijs suis ista no tribuit: q.
ru io cultu reliqrunt ne ista vl-
maiora patiant: cu ea ma-
iora ptulerut a qbus antea
colebant.

Explicitus est liber tercius.

plauto et fulvio flacco p sulibz p tota africa tanta fuit
multitudo locustaz q. no tm oem spe fragu abstulit.
sed herbas oes cu pre radicu. folia etia arbor cu tene-
ritudine ramoz consumpsit. amaras etia cortices et
ligna arida corosio. subito aut vento rapte in africa
no mari submersi sunt. Cu aut fluctus imensos accer-
uos eaz in fra. ppulissent. et ille putresceret vltra opti-
monu pestifex odoze exhalauerut vñ aialiu tanta pes-
tilentia secuta e. vt pecudu auu ac bestiaz putrefa-
cta passim cadauera vniu corruptiois augeter. hoim
ho tanta tuc erat lucis vt insula numida vbi tuc masa-
nissa rex erat octogita milia hoim circa ora maritima
pripue q. cartaginensi et vnicu littori adiacet plus q.
duccra milia pierut. apud ho ipsaz vrica ciuitate. xxx.
milia militu q. ad psidiu totu africe ordiaria fuerat ex-
tincta sunt. La repentina ho fuit cladis illa q. apud
vrica die vno p vna portu. ex illis iunioribz pliq. mil-
le dngentos mortuos illatos fuisse narraret. m
Cu ea maioru ptulerut a qbus antea colebat. i. troiani
q. pus colueit eos q. roani. q. de troia roani sur allari.

Explicitus est liber tercius.

Incipiunt capla libri quarti.

f	De his que primo volumine disputata sunt.	xxi	Quod vnū non intelligentes deum virtute saltem felicitate debuerūt esse contenti.
ij	De his q̄ libro sc̄do ⁊ tercio ptinent.	xxij	De scientia colendorū deorū quam a se varro gloriatur collatam esse romanis.
iij	An altitudo imperij que nō nisi bellis acquirif: in bono habenda sit siue feliciū siue sapientiū.	xxiij	De felicitate quaz romani multorū veneratores deorū diu nō coluerūt honore diuino cum p̄ omnibus sola sufficeret.
iij	Quisilia sint latrocinij regna absq̄ iusticia.	xxiiij	Qua rōne defendant pagani q̄ in deos colant ipsa dona diuina.
v	De fugitiuis gladiatoribus q̄z potētia similis fuerit regie dignitati.	xxv	De vno tantū colendo deo q̄ licz nomine ignozet: tamen felicitatis dator esse sentitur.
vi	De cupiditate nini regis q̄ vt latius dñaret p̄mus intulit bella finitimis.	xxvi	De ludis scenicis quos sibi dij celebrari a suis cultoribus exegerūt.
viij	An regna terrena inter p̄fectus suos atq̄ defectus deorū vl' iuuentur vel deserant auxilio.	xxvij	De tribus generibus deorū de q̄bus secuola pontifex disputauit.
viiij	Quorū deorū p̄sidio putāt romani imperiū suū auctū atq̄ seruatū cū singulis vix singularū rerū ruitionem cōmittendā esse crediderūt.	xxviii	An ad optinēdū dilatan dūq̄ regnū p̄fuerit romanis cultus deorū.
ix	An imperij romani amplitudo ⁊ diurnitas ioui fuerat ascribēda quē sūmū deū cultores ipsius opinant.	xxix	De falsitate auspicij quo romani regni fortitudo ⁊ stabilitas visa est iudicari.
x	Quas opiniones secuti sunt q̄ diuersos deos diuersis mūdi partibus p̄fecerūt.	xxx	Qualia de dijs gentiū etiam cultores eorū se sentire fateant.
xi	De multis dijs quos doctores paganorū vnū eū dēq̄ iouē esse defendūt.	xxxi	De opiniōibus varronis qui reprobata suasionē populari licz ad noticiam veri dei nō peruenit: vnum tū deum colendū esse censuerit.
xii	De opinione eorū q̄ deū aiām mūdi ⁊ mūdū corpus dei esse putauerūt.	xxxij	Ad quam speciem vtilitatis principes gentiū apud subiectos sibi populos falsas religiones voluerunt permanere.
xiiij	De his q̄ sola rationalia animantia partes esse vnius dei asserūt.	xxxiiij	De iudicio ⁊ potestate veri dei oīm regum atq̄ regnorū ordinata sint tempora.
xiiij	Augmenta regnorū ioui incōgruenter ascribi cum si vt volūt dea est victoria ipsa huic negotio sola sufficeret.	xxxiiij	De regno iudeorū quod ab vno ⁊ vero deo institutū atq̄ seruatū est: do nec in vera religione manserūt.
xv	An congruat bonis latius velle regnare.		
xvi	Quid fuerit q̄ romani omnibus rebus ⁊ omnibus motibus deos singulos deputantes: edem q̄eris extra portas esse voluerūt.		
xviij	An si iouis sūma potestas est etiam victoria dea debuerit existimari.		
xviij	Felicitatem ⁊ fortunā q̄ deas putāt qua ratione fecerūt.		
xix	De fortuna muliebri.		
xx	De virtute ⁊ fide quas pagani templis ⁊ sacris honorauerūt p̄mittentes alia bona quē similiter colēda fuerunt si recta alijs diuinitas tribuebatur.		